

**Pregled presuda Evropskog suda za ljudska
prava koje se odnose na oblast kaznenog
prava u Srbiji**

Žarko Marković

Pregled presuda Evropskog suda za ljudska prava koje se odnose na oblast kaznenog prava u Srbiji

Beograd, 2025.

Izdavač:

Misija OEBS-a u Srbiji

Autor:

Žarko Marković

Prelom i priprema za štampu:

Underdog

Štampa:

Jovšić Printing Centar

Tiraž:

300

Stavovi izneti u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autoru i ne predstavljaju nužno stavove Misije OEBS-a u Srbiji.

Sadržaj

Uvod	7
1. Opšti statistički podaci	9
2. Opšti prikaz presuda (po članovima konvencije)	15
2.1. Član 2 – pravo na život	15
2.2. Član 3 – zabrana mučenja	17
2.3. Član 5 – pravo na slobodu i bezbednost	20
2.4. Član 6 – pravo na pravično suđenje	23
2.5. Član 8 – pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života	30
2.6. Član 10 – sloboda izražavanja	32
2.7. Član 14 – zabrana diskriminacije	33
2.8. Član 34 – pojedinačne predstavke	34
2.9. Član 1 Protokola br. 1 – zaštita imovine	34
2.10. Član 4 Protokola br. 7 – pravo da se ne bude suđen ili kažnjen dvaput u istoj stvari	36
3. Prikaz pojedinačnih presuda	39
3.1. Matijašević	39
3.2. Lepojić	39
3.3. Vrenčev	40
3.4. Milošević	41
3.5. Stojanović	42
3.6. Bodrožić	42
3.7. Bodrožić i Vujin	43
3.8. Đermanović	43
3.9. Jovančić	44
3.10. Milanović	45
3.11. Milošević	46
3.12. Ristić	46
3.13. Stanimirović	47
3.14. Đokić	48
3.15. Mladenović	49
3.16. Hajnal	50
3.17. Mitić	52
3.18. Otašević	52
3.19. Zorica Jovanović	53
3.20. Luković	54

3.21.	Lakatoš i drugi	55
3.22.	Tešić	56
3.23.	Đekić i drugi	57
3.24.	Habimi i drugi	58
3.25.	Isaković Vidović	59
3.26.	Petrović	60
3.27.	Grujović	61
3.28.	Milenković	62
3.29.	Savić i drugi	62
3.30.	Dimović	63
3.31.	Mučibabić	64
3.32.	Prohaska Prodanić i drugi	65
3.33.	Mitrović	66
3.34.	Jovanović	66
3.35.	Milisavljević	67
3.36.	Borović i drugi	68
3.37.	Krsmanović	68
3.38.	Dimović i drugi	69
3.39.	Gjini	71
3.40.	Almaši	72
3.41.	Purić i R. B.	75
3.42.	Paunović	75
3.43.	Jevtović	76
3.44.	Dragan Petrović	77
3.45.	Zličić	78
3.46.	Stevan Petrović	81
3.47.	Nikolić	83
3.48.	Kovač	84
3.49.	Novaković	84
3.50.	Stamenković	85
3.51.	Gaši i drugi	86
3.52.	Radonjić i Romić	87
3.53.	Kolompar	88
3.54.	Bošnjakčki	88
3.55.	Antić	89
3.56.	Yaylalı	90
3.57.	Mitić	91
3.58.	Dimović i drugi	91
3.59.	Lakatoš i drugi	92
3.60.	Simić	92
3.61.	Radanović	93
3.62.	Ali	94
3.63.	Lubarda i Milanov	95
3.64.	Raduk	96
3.65.	Nikolić	96
3.66.	Aksüngür i drugi	98
3.67.	Çobantur Turizm Ticaret ve Nakliyat Ltd. Şti.	100

Uvod

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950. godine (poznatija kao Evropska konvencija o ljudskim pravima, u nastavku „Konvencija“) Republiku Srbiju obavezuje od 3. marta 2004. godine. Od tog dana, svako ko smatra da mu je nekim aktom ili nečinjenjem njenih državnih organa (posle tog datuma) povređeno neko pravo iz Konvencije može se, pod njome propisanim uslovima, predstavkom obratiti Evropskom sudu za ljudska prava (u nastavku i „ESLJP“) i od njega zatražiti da to i utvrdi i pruži mu odgovarajuću satisfakciju za pretrpljenu povredu.

U ovoj publikaciji dajemo pregled svih presuda koje je u periodu od 3. marta 2004. do 30. juna 2025. godine Evropski sud za ljudska prava doneo u vezi sa delovanjem (široko definisanog) kazne-no-pravnog sistema u Srbiji – one se odnose na predstavke u kojima su podnosioci tvrdili da im je neko pravo povređeno u krivičnom ili prekršajnom postupku, propustom javnog tužioca da istraži navodnu povredu prava iz Konvencije ili u okviru sistema za izvršenje krivičnih sankcija.

U prvom delu dati su opšti statistički podaci o broju presuda, podnosiocima predstavki, iznosima isplaćenim na ime naknade štete i troškova postupka, vrstama povreda prava iz Konvencije, prosečnom trajanju postupaka i zastupnicima podnosilaca. Tu se, između ostalog, može videti da se najveći broj presuda odnosi na povrede zabrane zlostavljanja i prava na pravično suđenje, a da su postupci pred Evropskim sudom za ljudska prava u proseku trajali nešto više od pet godina i devet meseci.

U drugom delu ukratko je objašnjeno kakve presude su donošene u vezi sa pojedinačnim pravima iz Konvencije (od prava na život iz člana 2 do načela *ne bis in idem* iz člana 4 Protokola br. 7), u kakvim situacijama su se nalazili podnosioci predstavki i koliki iznosi su, na ime naknade štete, dosuđivani onima čije pravo je bilo povređeno. U ovom delu se može videti i u kojim slučajevima su uočeni važni, sistemski problemi koji će, bez odgovarajuće reakcije nadležnih državnih organa, i u budućnosti neminovno dovesti do sličnih povreda prava iz Konvencije. Među njima se ističu: nedejotvornost istraga u slučajevima navoda o povredama prava iz Konvencije (prvenstveno zabrane zlostavljanja, ali i prava na život i prava na poštovanje privatnog i porodičnog života); zlostavljanje u policiji i iznuđivanje iskaza od okrivljenih; kasnije korišćenje zlostavljanjem iznuđenih dokaza u krivičnim postupcima; osuđujuće presude zasnovane na iskazima osoba koje okrivljeni i njihovi branioci nisu imali prilike da ispituju (i u krivičnom i u prekršajnom postupku); povrede prava na suđenje u razumnom roku; određivanje i produžavanje pritvora bez dovoljno pažljivog razmatranja njegovih alternativa i postojanja razloga za pritvor i bez odgovarajućeg obrazloženja; i određivanje i produ-

žavanje pritvora bez davanja mogućnosti okrivljenom i njegovom braniocu da pred sudom koji o tome odlučuje iznesu svoje argumente. Iako takvih nema mnogo, vrlo su značajne tri novije presude u kojima je ESLJP utvrdio povredu prava na mirno uživanje imovine zbog oduzimanja imovine učiniocima prekršaja ili oduzimanja imovine savesnim pravnim licima u krivičnom postupku zbog toga što je ona, bez njihove odgovornosti, bila upotrebljena za izvršenje krivičnog dela. One zaslužuju pažnju jer je očigledno da je do povreda prava došlo zbog toga što relevantni nacionalni propisi nisu usklađeni sa Konvencijom i jer se u istim ili sličnim pravnim situacijama u kakvima su bili podnosioci predstavki u ovim slučajevima nalazi ili može naći veliki broj lica.

U trećem delu dat je kratak prikaz pojedinačnih presuda, hronološkim redom, od prve koju je Evropski sud za ljudska prava doneo 2006. godine. Najznačajnije presude prikazane su nešto detaljnije od drugih, uz komentar autora.

Iako su za potencijalne podnosioc predstavki, a i za druge čitaoce, nesumnjivo značajne ne samo presude već i neke odluke Evropskog suda za ljudska prava u kojima nije odlučeno o suštini predstavlke nego je ona odbačena jer nije ispunila uslove prihvatljivosti iz člana 35 Konvencije, ovde prikazujemo samo presude, imajući u vidu da se prvenstveno u njima mogu naći stavovi ESLJP o tome da li su postupci i odluke tužilaštava i sudova bili u skladu sa Konvencijom. Kad su u pitanju odluke koje neće biti prikazane u ovom pregledu, čitaocima skrećemo pažnju na onu donetu 26. septembra 2017. godine u slučaju *Katica Petrović protiv Srbije*, iz koje se može videti da podnosioci predstavki, pre obraćanja ESLJP, a ni pre obraćanja Ustavnom sudu, nisu dužni da u Srbiji koriste predviđena vanredna već samo redovna pravna sredstva. Štaviše, ako istovremeno sa vanrednim pravnim sredstvom ne izjave ustavnu žalbu rizikuju da im ona kasnije bude odbačena kao odocnela, pošto je rok za podnošenje ustavne žalbe vezan za datum donošenja, odnosno dostavljanja odluke donete u vezi sa poslednjim redovnim pravnim sredstvom. Ako iz ovog razloga ustavna žalba bude odbačena kao odocnela, odbačena će biti i kasnija predstavka upućena ESLJP, zbog propusta podnosioca da pravna sredstva dostupna na nacionalnom nivou koristi onako kako to nacionalni pravni sistem zahteva.

Sve presude spomenute u ovom pregledu objavljene su i dostupne u bazi odluka Evropskog suda za ljudska prava (HUDOC), a njihovi prevodi na internet stranicama zastupnika Republike Srbije pred Evropskim sudom za ljudska prava i Pravosudne akademije (ecase.pars.rs).

Pregled je pripremio Žarko Marković, pravni savetnik u Misiji OEBS-a u Srbiji, a u obradi statističkih podataka puno mu je pomogla Ana Nikolić, programska asistentkinja u Misiji OEBS-a u Srbiji.

1. Opšti statistički podaci

U periodu od 3. marta 2004, kada je Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda stupila na snagu u odnosu na Srbiju, do kraja juna 2025. godine, koji ovaj pregled pokriva, Evropski sud za ljudska prava doneo je 67 presuda koje se odnose na oblast kaznenog prava u Srbiji. One su se odnosile na 78 predstavki ukupno 133 podnosioca, a u 61 presudi utvrdio je da je bilo povređeno bar jedno pravo iz Konvencije, pri čemu je broj podnosilaca kojima je neko pravo bilo povređeno 120.

Tabela 1.1. Podaci o ukupnom broju presuda, predstavki i podnosilaca

broj presuda	broj presuda u kojima je utvrđena bar jedna povreda prava	broj predstavki	broj podnosilaca	broj podnosilaca kojima je bilo povređeno bar jedno pravo
67	61	78	133	120

Od ovih 67 presuda, 23 je doneo odbor od troje, a 44 veće od sedam sudija. (Od 1. septembra 2021. o predmetima koji se odnose na pravna pitanja u vezi sa kojim ESLJP ima dobro ustanovljenu praksu odlučuje odbor od troje sudija, a presude u tim slučajevima imaju kraća obrazloženja, što je promena uvedena s ciljem da se ubrza odlučivanje i smanji broj nerešenih predmeta.) Nijedan predmet nije iznet pred Veliko veće od 17 sudija, koje odlučuje o pitanjima od naročitog značaja za tumačenje i primenu Konvencije.

Prva presuda doneta je 19. septembra 2006. u slučaju *Matijašević*, a najviše presuda, posmatrano po godinama, doneto je (u prvih šest meseci) 2025. godine, njih devet.

Tabela 1.2. Broj presuda po godinama

godina	2006	2007	2008	2009	2010
broj presuda	1	1	1	4	3
godina	2011	2012	2013	2014	2015
broj presuda	4	2	4	6	1
godina	2016	2017	2018	2019	2020
broj presuda	5	5	1	5	1
godina	2021	2022	2023	2024	2025
broj presuda	3	4	2	5	9

Kao što se može videti iz tabele 1.3, u većini slučajeva predstavke su podneli muškarci.

Tabela 1.3. Podaci o podnosiocima

ukupno podnosilaca	muškarci	žene	pravna lica
133	115	17	1

Kada je u pitanju vrsta povrede prava iz Konvencije, ESLJP je najčešće utvrđivao povrede prava na pravično suđenje iz člana 6 i zabrane mučenja iz člana 3 Konvencije. U 20 presuda utvrdio je bar jednu povredu člana 6, u odnosu na 32 podnosioca, a u 14 presuda bar jednu povredu člana 3, u odnosu na ukupno 53 podnosioca.

Najveći broj podnosilaca povredu prava doživeo je (i) zbog toga što država nije sprovela delotvornu istragu u vezi sa mogućim povredama zabrane mučenja, prava na život (član 2) ili prava na poštovanje privatnog i porodičnog života (član 8), tj. nije ispunila obaveze koje ima u vezi sa procesnim aspektom ovih članova. Njih je ukupno 58, što znači da je gotovo polovina podnosilaca doživela (i) povredu prava ovog tipa. Više o ovome vidi u nastavku u delovima 2.1, 2.2. i 2.5.

Tabela 1.4. Podaci o broju presuda i podnosilaca po članu Konvencije

član Konvencije	broj presuda	broj presuda u kojima je utvrđena bar jedna povreda prava	broj podnosilaca	broj podnosilaca kojima je povređeno pravo
2 – pravo na život	4	3	4	3
3 – zabrana mučenja	17	14	58	53
5 – pravo na slobodu i bezbednost	12	11	17	16
6 – pravo na pravično suđenje	24	20	37	32
8 – pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života	8	8	8	8
10 – sloboda izražavanja	6	5	10	6
14 – zabrana diskriminacije	1	1	1	1
34 – pojedinačne predstavke	2	2	2	2
1 Protokola br. 1 – zaštita imovine	3	3	7	7
4 Protokola br. 7 – načelo <i>ne bis in idem</i>	2	2	2	2

Na ime naknade štete (nematerijalne i materijalne) i troškova postupka, podnosiocima predstavki dosuđeno je ukupno skoro 649.000 evra.

Tabela 1.5. Podaci o ukupnim iznosima dosuđenim na ime naknade štete i troškova postupka

naknada štete	troškovi postupka	iznosi dosuđeni na ime naknade štete i troškova postupka zajedno	ukupno
501.065 evra	139.273,30 evra	8.500 evra	648.838,30 evra

U proseku, ovi postupci pred ESLJP trajali su nešto više od pet godina i devet meseci (2.125 dana). U tabeli 1.6. može se videti i koliko su u proseku trajali u zavisnosti od toga na povredu kojeg prava se podnosilac žalio.

Tabela 1.6. Podaci o prosečnom trajanju postupka pred ESLJP, po članu Konvencije i ukupno

član	2 – pravo na život	3 – zabrana mučenja	5 – pravo na slobodu i bezbednost	6 – pravo na pravično suđenje
trajanje postupka u godinama i danima	5,99 (2.185 dana)	4,83 (1.764 dana)	5,74 (2.095 dana)	5,1 (1.862 dana)
član	8 – pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života	10 – sloboda izražavanja	14 – zabrana diskriminacije	34 – pojedinačne predstavke
trajanje postupka u godinama i danima	6,77 (2.469 dana)	4,54 (1.701 dana)	3,2 (1.169 dana)	4,78 (1.746 dana)
član	1 Protokola br. 1 – zaštita imovine	4 Protokola br. 7 – načelo <i>ne bis in idem</i>	ukupno	
trajanje postupka u godinama i danima	9,88 (3.604 dana)	4,72 (1.723 dana)	5,8 (2.125 dana)	

Kada se posmatra na kojem području je došlo do povrede Konvencije, odnosno na kojem je vođen ili je izostao postupak u kojem je došlo do povrede prava iz Konvencije, najviše predmeta potiče sa (današnjeg) područja novosadske i beogradske apelacije.¹ Naravno, u većini slučajeva povredu prava je mogao otkloniti Vrhovni sud ili Ustavni sud.

Tabela 1.7. Predmeti po području apelacije na kojem se nalazi tužilaštvo ili sud nadležan za postupak u vezi sa kojim je podneta predstavka

područje apelacije	Beograd	Kragujevac	Niš	Novi Sad
broj predmeta	23	5	9	31
broj predmeta u kojima je utvrđena bar jedna povreda prava	20	5	6	30

¹ Kada su u pitanju predmeti kod kojih je u relevantnom periodu postojao apelacioni sud, oni su u ovoj tabeli uračunati u broj koji se odnosi na tada nadležni apelacioni sud. Predmeti iz perioda pre uspostavljanja današnje mreže sudova, tj. apelacionih sudova, svrstani su u kolonu određenu za apelaciju koja bi za njih danas bila nadležna.

U jednom slučaju do povrede prava došlo je samo u postupku pred Vrhovnim sudom, u dva samo u postupku pred Ustavnim sudom, a u četiri predmeta radilo se o povredama nastalim u sistemu izvršenja krivičnih sankcija, u vezi sa kojima nadležnost nemaju tužilaštva i sudovi u krivičnom ili prekršajnom postupku.

U 37 slučajeva presudi ESLJP prethodila je odluka Ustavnog suda. Kako je ESLJP zauzeo stav da se ustavna žalba, u načelu, može smatrati delotvornim pravnim sredstvom u odnosu na sve predstavke podnete u periodu od 7. avgusta 2008. godine,² u ovih 37 slučajeva spadaju gotovo sve predstavke podnete posle tog datuma, sa izuzetkom dve podnete da bi se sprečilo izručenje njihovih podnosilaca drugim državama, u kojima je od ESLJP bilo traženo da odredi privremenu meru i naloži Srbiji da ih ne izručuje dok ne odluči o njihovim predstavkama, što je on i učinio. Dakle, ni u jednom drugom slučaju podnosilac predstavke nije uspeo da ubedi ESLJP da u njegovoj situaciji ustavna žalba nije delotvorno pravno sredstvo.

U postupcima pred ESLJP pojavilo se ukupno 55 različitih zastupnika – 50 advokata iz Srbije, četiri advokata, odnosno advokatske kancelarije iz inostranstva, i jedno udruženje građana (Beogradski centar za ljudska prava). U najvećem broju predmeta zastupnici su bili advokati iz Advokatske komore Vojvodine i Advokatske komore Beograda. Troje podnosilaca nisu imali zastupnika.

Tabela 1.8. Podaci o broju zastupnika u postupcima pred ESLJP i broju predmeta po advokatskim komorama (odnosno organizaciji) kojima zastupnici pripadaju

advokatska komora/organizacija	broj advokata	broj predmeta
AK Beograda	20	19
AK Čačak	2	2
AK Kragujevac	1	1
AK Niša	8	7
AK Požarevca	-	-
AK Šapca	2	2
AK Vojvodine	15	27
AK Zaječar	-	-
strani advokati	4	4
Beogradski centar za ljudska prava	-	3

² *Vinčić i dr. protiv Srbije*, predstavka br. 44698/06, presuda od 1. decembra 2009.

2. Opšti prikaz presuda (po članovima konvencije)

2.1. Član 2 – pravo na život

Pravo na život iz člana 2 Konvencije ima dva aspekta – materijalni, koji određuje šta je država dužna da preduzme da do povrede ovog prava ne bi došlo, i procesni (ili proceduralni), koji određuje šta je država dužna da učini kada postoji sumnja (zasnovana na uverljivim tvrdnjama ili drugim dovoljno jasnim indicijama) da je do kršenja prava na život došlo. Iz materijalnog aspekta prava na život proističe prvo negativna obaveza države da se uzdrži od kršenja prava na život (tj. da lica koja deluju u njeno ime ili pod njenom kontrolom ne oduzimaju ili ugrožavaju živote drugih, osim u posebnim situacijama, kada je to Konvencijom dozvoljeno), a zatim i pozitivna obaveza da usvaja i primenjuje zakonodavstvo (uključujući krivično) koje će štititi pravo na život pojedinca od državnih organa, trećih lica ili drugih opasnosti po život. Procesni aspekt prava na život od države zahteva da u slučaju moguće povrede prava na život sprovede delotvornu istragu, koja mora biti nezavisna, nepristrasna, hitna, detaljna i javna i, ako se utvrdi ko je za povredu odgovoran, dovesti do odgovarajućeg kažnjavanja odgovornih.

ESLJP je do danas doneo svega četiri presude u kojima je odlučivao o odgovornosti Srbije za povredu člana 2.

U samo jednom slučaju (*Mitić*) odlučivao je o eventualnoj odgovornosti za povredu materijalnog aspekta i zaključio da do nje nije došlo, tj. da država nije odgovorna za smrt mladića koji je izvršio samoubistvo tokom boravka u zatvoru (odnosno da nije prekršila obavezu da preduzme razumne mere da spreči njegovo samoubistvo). Jedino u ovom slučaju nije utvrdio povredu procesnog aspekta, jer je zaključio da je smrt ovog mladića bila istražena na odgovarajući način.

U preostalim slučajevima (*Mladenović*, *Petrović* i *Mučibabić*) nije se ni mogao baviti materijalnim aspektom jer je u njima do gubitka života došlo pre 3. marta 2004. godine (tačnije 1991, 2002, odnosno 1995), kada je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Srbiju. Međutim, pošto su u vezi sa sve tri smrti izvesni krivični postupci vođeni i posle ovog datuma, ESLJP je bio nadležan da ceni da li je u

okviru njih postupano u skladu sa procesnim aspektom člana 2 i u sva tri slučaja je zaključio da nije bilo delotvorne istrage. U sva tri slučaja u smrt sinova podnosilaca ovih predstavki umešana su bila službena lica, odnosno državni organi – u slučaju *Mladenović* sina podnositeljke predstavke je u tuči između dve grupe mladića usmrtio policijski službenik koji nije bio na dužnosti; u slučaju *Petrović* sin podnositeljke predstavke je umro od posledica povreda koje je, pod nerazjašnjenim okolnostima, zadobio dok je bio lišen slobode, u policijskoj stanici; u slučaju *Mučibabić*, sin podnosioca predstavke je bio jedan od jedanaest ljudi poginulih 1995. godine pri pokušaju tadašnje Službe državne bezbednosti da, zajedno sa jednom privatnom firmom, proizvede čvrsto raketno gorivo. U sva tri slučaja nadležno javno tužilaštvo je smatralo da nema mesta krivičnom gonjenju pa su podnosioci ovih predstavki pokušavali da, kao supsidijarni tužioci, dokažu krivičnu odgovornost određenih lica. U dva slučaja (*Mladenović* i *Mučibabić*) otvoren je glavni pretres, ali ti krivični postupci su vođeni uz mnogo neobjašnjivih odlaganja i u njima ni posle više od 20 godina od smrti sinova tužilaca, u trenutku kada je ESLJP odlučivao o njihovim predstavkama, nije bila doneta pravnosnažna presuda. U dva slučaja (*Petrović* i *Mučibabić*) podnosiocima predstavke su parnični sudovi dosudili određene iznose na ime naknade nematerijalne štete (mada u slučaju *Mučibabić* taj iznos nije isplaćen), a u slučaju *Mučibabić* Ustavni sud je utvrdio da je on bio žrtva povrede prava na suđenje u razumnom roku u postupku koji je pokrenuo povodom smrti svog sina, ali to nije bilo dovoljno da država ispuni obaveze koje ima prema procesnom aspektu člana 2 Konvencije. Detaljnije informacije o ovim slučajevima mogu se videti u njihovim pojedinačnim prikazima, u delu 3. ove publikacije.

Tabela 2.1. Presude ESLJP u vezi sa članom 2 Konvencije

podnosilac predstavke	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	postoji li odluka Ustavnog suda
1. Mladenović	povreda procesnog aspekta	12. 12. 2007 – 22. 5. 2012.	4.000 evra (nematerijalna šteta)	ne
2. Mitić	nema povrede	20. 6. 2008 – 22. 1. 2013.	-	ne
3. Petrović	povreda procesnog aspekta	1. 8. 2008 – 15. 7. 2014.	12.000 evra (nematerijalna šteta)	ne
4. Mučibabić	povreda procesnog aspekta	3. 8. 2007 – 12. 7. 2016.	12.000 evra (nematerijalna šteta)	da (usvojena ustavna žalba)

Kao što se može videti iz tabele 2.1, ovi postupci pred ESLJP trajali su, u proseku, oko šest godina (2.185 dana).

2.2. Član 3 – zabrana mučenja

Kao pravo na život, i zabrana mučenja ili nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (a to su sve oblici zlostavljanja) ima dva aspekta – materijalni, koji podrazumeva negativnu obavezu države da se uzdrži od bilo kog oblika zlostavljanja i pozitivnu obavezu da spreči zlostavljanje, uključujući nasilje koje vrše lica čiji postupci se njoj ne mogu pripisati, i procesni (ili proceduralni), koji zahteva sprovođenje delotvorne istrage u svim situacijama u kojima postoji uverljiva tvrdnja ili druge dovoljno jasne indicije da je neko bio zlostavljan.

Odgovornost Srbije za povredu materijalnog aspekta člana 3 ESLJP je utvrdio u devet presuda, u odnosu na dvanaest podnosilaca. U četiri slučaja do povrede je došlo usled policijskog zlostavljanja uhapšenih lica i iznuđivanja iskaza od njih (*Stanimirović, Hajnal, Lakatoš i dr. iz 2014. i Lakatoš i dr. iz 2025*). Pošto su ti iskazi kasnije korišćeni u krivičnim postupcima protiv podnosilaca predstavlki, u tim slučajevima je utvrđena i povreda prava na pravično suđenje (opširnije o ovome u delu 2.4. i u pojedinačnim prikazima ovih slučajeva u delu 3). U jednom slučaju do povrede člana 3 je došlo tako što je policija podnosioca predstavke primorala da potpiše potvrdu o oduzetim predmetima (*Zličić*). U dva slučaja povreda je bila posledica zlostavljanja u zatvoru (*Gjini i Jevtović*). U jednom slučaju do povrede materijalnog aspekta je došlo jer država nije preduzela odgovarajuće mere da podnosioca predstavke zaštiti od nasilja koje su prema njemu vršila treća lica (*Milanović*), a još jedna povreda materijalnog aspekta utvrđena je u slučaju u kojem je Srbija podnosioca predstavke izručila Bahreinu u postupku u kojem nije cenila pretili mu u toj zemlji opasnost od zlostavljanja (a bila je realna), pri čemu je postupila i suprotno privremenoj meri ESLJP koji je od nje tražio da zastane sa postupkom izvršenja dok on ne razmotri njegovu predstavku (*Ali*).

U nekoliko slučajeva ESLJP je smatrao da podnosioci predstavke nisu uspeli da dokažu da su bili zlostavljani, ali je smatrao da njihove tvrdnje o zlostavljanju jesu bile dovoljno ozbiljne i uverljive da stvore obavezu sprovođenja delotvorne istrage, koja nije bila izvršena, tako da je u tim slučajevima, kao i u onim pomenutim u prethodnom pasusu, utvrdio povredu procesnog aspekta člana 3.

Povreda procesnog aspekta utvrđena je u ukupno 14 presuda, u odnosu na 52 lica. U tri slučaja nije bilo delotvorne istrage u vezi sa incidentima u zatvorima (*Habimi i dr., Gjini i Jevtović*), a u preostalih jedanaest ona je izostala u vezi sa postupanjem policije. U nekima od ovih slučajeva nije bilo nikakve istrage, tj. javno tužilaštvo nije preduzimalo nikakve istražne radnje (na primer, *Stanimirović, Hajnal, Lakatoš i dr., Gjini, Almaši*), dok je u ostalim postojala izvesna aktivnost nadležnih tužilaštava, ali nisu bili zadovoljeni standardi delotvorne istrage iz prakse ESLJP. U nekim slučajevima istraga nije bila nezavisna i nepristrasna, pošto ju je u nekoj fazi faktički vodila policija, i to službenici koji su pripadali organizacionoj jedinici u kojoj su radili osumnjičeni (npr. u *Nikolić*), ili zato što je javni tužilac odluku da krivično ne goni prijavljene policijske službenike zasnivao isključivo na njihovim iskazima ili dokumentaciji koja potiče iz policije, zanemarujući druge činjenice i dokaze ili im ne dajući odgovarajući značaj i dokaznu snagu (npr. u *Stevan Petrović*). Mnoge istrage nisu bile dovoljno detaljne (recimo, u slučaju *Lakatoš i dr. iz 2025*. javni tužilac nije ispitao ni oštećenog ni policijske službenike koje je on optužio za zlostavljanje) niti hitne (vidi, na primer, prikaz presude ESLJP

u slučaju *Nikolić*), a u nekima navodnoj žrtvi nisu davane nikakve informacije o toku istrage (npr. *Stevan Petrović*). Detaljnije o manjkavostima pojedinačnih istraga vidi u delu 3.

Svesno toga da su istrage u vezi sa optužbama za zlostavljanje u policiji retko delotvorne, (tadašnje) Republičko javno tužilaštvo je 2017. godine, uz pomoć Sektora unutrašnje kontrole Ministarstva unutrašnjih poslova i Misije OEBS-a u Srbiji, sačinilo *Metodologiju za sprovođenje istrage u slučajevima zlostavljanja od strane policije*, čija je primena postala obavezujuća na osnovu obavezujućeg uputstva republičkog javnog tužioca. Metodologija daje instrukcije za sprovođenje istrage usklađene sa stavovima Evropskog suda za ljudska prava. Savet Evrope, tj. Odeljenje za sprovođenje presuda Evropskog suda za ljudska prava i Evropski komitet za sprečavanje mučenja i nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja pozdravili su njeno usvajanje, ali je ovaj komitet tokom svojih poseta Srbiji utvrdio da se ona ne primenjuje na odgovarajući način.³

Tabela 2.2. Presude ESLJP u vezi sa članom 3 Konvencije

podnosilac predstavke (broj podnosioca)	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	postoji li odluka Ustavnog suda
1. Đermanović	nema povrede	24. 11. 2006 – 23. 2. 2010.	-	ne
2. Milanović	povreda oba aspekta	2. 10. 2007 – 14. 12. 2010.	10.000 evra (nematerijalna šteta)	ne
3. Stanimirović	povreda oba aspekta	22. 5. 2006 – 18. 10. 2011.	13.000 evra (nematerijalna šteta), u ovaj iznos uključena i naknada za povredu člana 6	ne
4. Hajnal	povreda oba aspekta	27. 7. 2006 – 19. 6. 2012.	12.000 evra (nematerijalna šteta), u ovaj iznos uključena i naknada za povredu člana 6	ne

3 Vidi, na primer, Department for the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights, *Serbia, Execution of the European Court of Human Rights' Judgments – Main Achievements in Member State* (28. jul 2025), str. 2, dostupno na internet stranici Saveta Evrope: <https://rm.coe.int/ma-serbia-eng/1680a186c2>; ili *Izveštaj Vladi Srbije o poseti koju je izvršio Evropski komitet za sprečavanje mučenja i nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja od 9. do 19. marta 2021. godine*, str. 23-31, dostupan na adresi: <https://rm.coe.int/1680a5c8a6>; i *Izveštaj Vladi Srbije o poseti koju je izvršio Evropski komitet za sprečavanje mučenja i nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja od 21. do 30. marta 2023. godine*, str. 18-25, dostupan na adresi: <https://rm.coe.int/1680ae4798>.

podnosilac predstavke (broj podnosioca)	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	postoji li odluka Ustavnog suda
5. Otašević	nema povrede	22. 6. 2007 – 5. 2. 2013.	-	ne
6. Lakatoš i dr. (4)	povreda oba aspekta u odnosu na četvero podnosioca	7. 1. 2008 – 7. 1. 2014.	ukupno 20.000 evra za četvero podnosioca, svakome po 5.000 evra (nematerijalna šteta), za trojicu podnosioca u ovaj iznos uključena i naknada za povredu člana 5	ne
7. Đekić i dr. (3)	nema povrede	19. 5. 2007 – 29. 4. 2014.	-	ne
8. Habimi i dr. (37)	povreda procesnog aspekta; nema povrede materijalnog aspekta	2. 4. 2008 – 3. 6. 2014.	ukupno 129.500 evra za 37 podnosioca, svakom po 3.500 evra (nematerijalna šteta)	ne
9. Krsmanović	povreda procesnog aspekta	5. 3. 2014 – 19. 12. 2017.	4.000 evra (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
10. Gjini	povreda oba aspekta	12. 12. 2015 – 15. 1. 2019.	25.000 evra (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
11. Almaši	povreda procesnog aspekta; nema povrede materijalnog aspekta	29. 4. 2015 – 8. 10. 2019.	3.000 evra (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
12. Jevtović	povreda oba aspekta	6. 4. 2014 – 3. 12. 2019.	4.000 evra (nematerijalna šteta)	da (delimično usvojena ustavna žalba)
13. Zličić	povreda oba aspekta	7. 10. 2017 – 26. 1. 2021.	2.700 evra (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
14. Stevan Petrović	povreda procesnog aspekta; nema povrede materijalnog aspekta	26. 12. 2015 – 20. 4. 2021.	6.000 evra, u ovaj iznos uključena i naknada za povredu člana 5 (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)

podnosilac predstavke (broj podnosioca)	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	postoji li odluka Ustavnog suda
15. Lakatoš i dr. (1)	povreda oba aspekta	29. 5. 2017 – 14. 1. 2025.	8.500 evra, u ovaj iznos uključena i naknada za povredu člana 6 (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
16. Ali	povreda	21. 1. 2022 – 25. 3. 2025.	9.800 evra (nematerijalna šteta)	ne
17. Nikolić	povreda procesnog aspekta	1. 4. 2022 – 3. 6. 2025.	1.800 evra (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)

Postupci u kojima je ESLJP odlučivao (i) o eventualnim povredama člana 3 trajali su, u proseku, oko četiri godine i deset meseci (1.764 dana).

Iz tabele 2.2. može se videti da je ESLJP, na ime naknade nematerijalne štete, u načelu, veće iznose dosuđivao žrtvama oba aspekta člana 3 nego onima u odnosu na koje je bio povređen samo procesni. Zanimljivo je i da su u poslednjim slučajevima, u kojima su presude donete ove godine, dosuđivani manji iznosi nego u sličnim slučajevima ranijih godina.

Na kraju treba spomenuti i da je u osam slučajeva odluci ESLJP prethodila odluka Ustavnog suda, ali on ni u jednom slučaju nije otklonio povredu prava podnosioca ustavne žalbe, čak ni u situacijama u kojima je bilo očigledno da nadležni državni organi nisu postupali u skladu sa članom 3 Konvencije (vidi, na primer, pojedinačne prikaze presuda ESLJP u slučajevima *Gjini*, *Lakatoš i dr. iz 2025.* i *Nikolić*). U jednom slučaju Ustavni sud je delimično usvojio ustavnu žalbu i naložio nadležnom javnom tužilaštvu da sprovede delotvornu istragu u vezi sa jednim od incidenata u kojima je njen podnosilac zlostavljan, ali ono nije postupilo po njegovom nalogu, što je, između ostalog, bilo razlog da ESLJP kasnije zaključi da je on i dalje žrtva povrede člana 3 (*Jevtović*).

2.3. Član 5 – pravo na slobodu i bezbednost

U ukupno dvanaest presuda ESLJP se bavio potencijalnim povredama prava na slobodu i bezbednost iz člana 5. Samo u jednom slučaju nije utvrdio nijednu povredu ovog prava. U svim ostalim jeste, i to u odnosu na ukupno 16 lica.

U samo jednom slučaju ESLJP je utvrdio da za lišenje slobode podnosioca predstavke nije postojao zakonit osnov, tj. da je povređen stav 1 člana 5 (*Mitrović*). U tom slučaju podnosilac predstavke je bio lišen slobode da bi izdržao kaznu zatvora koju su mu izrekli sudovi „Republike Srpske

Krajine“. Kako tu presudu nije doneo sud u Srbiji a nije ni bila priznata kao odluka suda druge države u odgovarajućem postupku (pošto ni Savezna Republika Jugoslavija ni kasnije Srbija nisu priznavali „Republiku Srpsku Krajinu“ kao državu), pri čemu nikakvog drugog pravnog osnova za lišenje slobode nije bilo, ESLJP je utvrdio povredu člana 5, stav 1 Konvencije.

U svim drugim slučajevima do povrede prava je dolazilo prilikom određivanja ili produžavanja pritvora u krivičnom postupku, najčešće iz sledećih razloga:

- podnosilac predstavke posle lišenja slobode nije odmah (već sa značajnim odlaganjem) izveden pred sudiju koji će odlučiti o zakonitosti lišenja slobode i postojanju razloga za pritvor (*Vrenčev i Milošević*; ovo su slučajevi iz perioda kada je na snazi bio Zakonik o krivičnom postupku iz 2001);
- iz obrazloženja odluke kojom se određuje pritvor ne vidi se da su razmatrane alternative pritvoru (na primer, *Đermanović*);
- slabo obrazložene odluke o određivanju ili produžavanju pritvora, na apstraktan i formalistički način, tako da se nije videlo da su sudovi valjano ispitivali postoje li zaista zakonom određeni razlozi za pritvor (*Lakatoš i dr. iz 2014, Purić i R. B., Stevan Petrović*);
- pritvor obrazlagan istim razlozima u dužem periodu, tako da se ne vidi da li je sud razmatrao da li svi razlozi i dalje stoje (*Đermanović, Radonjić i Romić*);
- predugo trajanje pritvora (*Grujović, Stevan Petrović*);
- određivanje ili produžavanje pritvora bez davanja mogućnosti okrivljenom ili njegovom braniocu da se pred sudom koji o tome odlučuje izjasne o predlogu za određivanje pritvora (*Stevan Petrović, Kovač, Novaković*).

U jednom slučaju ESLJP je utvrdio da je do povrede člana 5 došlo zbog toga što Ustavni sud nije dovoljno ažurno odlučio o ustavnoj žalbi (*Radonjić i Romić*). U tom slučaju Ustavni sud je utvrdio da je pritvor u jednom periodu podnosiocima ustavne žalbe određivan suprotno pravu na slobodu i bezbednost, ali im nije dosudio bilo kakav iznos na ime naknade štete, te je ESLJP zaključio da takva odluka Ustavnog suda ne pruža žrtvama odgovarajuću satisfakciju.

Tabela 2.3. Presude ESLJP u vezi sa članom 5 Konvencije

podnosilac (broj podnosioca)	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	postoji li odluka Ustavnog suda
1. Vrenčev	nema povrede stava 1(c); povreda stavova 3, 4 i 5	28. 12. 2004 – 23. 9. 2008.	2.000 evra (nematerijalna šteta)	ne
2. Milošević	povreda stava 3	17. 8. 2005 – 28. 4. 2009.	3.000 evra (nematerijalna šteta)	ne
3. Đermanović	povreda stava 3	24. 11. 2006 – 23. 2. 2010.	1.500 evra (nematerijalna šteta)	ne
4. Luković	nema povrede stava 3	11. 9. 2007 – 26. 3. 2013.	-	-
5. Lakatoš i dr. (3)	povreda stava 3	7. 1. 2008 – 7. 1. 2014.	ukupno 15.000 evra za trojicu podnosilaca, u ovaj iznos uključena i naknada za povredu člana 3 (nematerijalna šteta)	ne
6. Grujović	povreda stava 3	18. 4. 2012 – 21. 7. 2015.	4.500 evra, u ovaj iznos uključena i naknada za povredu člana 6 (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
7. Mitrović	povreda stava 1	31. 7. 2012 – 21. 3. 2017.	nije tražena	da (nije usvojena ustavna žalba)
8. Purić i R. B. (2)	povreda stava 3	6. 5. 2010. i 17. 6. 2013 – 15. 10. 2019.	ukupno 300 evra, 180 evra prvom, 120 evra drugom podnosiocu predstavke (nematerijalna šteta)	da (nisu usvojene ustavne žalbe)
9. Stevan Petrović	nema povrede stava 1; povreda stavova 3 i 4	26. 12. 2015. i 16. 5. 2019 – 20. 4. 2021.	6.000 evra, u ovaj iznos uključena i naknada za povredu člana 3 (nematerijalna šteta)	da (nisu usvojene ustavne žalbe)

podnosilac (broj podnosioca)	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	postoji li odluka Ustavnog suda
10. Kovač (2)	povreda stava 4	15. 11. 2011 – 18. 1. 2022.	ukupno 2.000 evra, obojici podnosioca po 1.000 evra (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
11. Novaković	povreda stava 4	15. 11. 2011 – 1. 2. 2022.	1.000 evra (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
12. Radonjić i Romić (2)	povreda stavova 3 i 4	28. 6. 2016 – 4. 4. 2023.	ukupno 2.000 evra, obojici podnosioca predstavke po 1.000 evra (nematerijalna šteta)	da (delimično usvojena ustavna žalba)

U tabeli 2.3. može se videti kolike je naknade ESLJP dosuđivao žrtvama povrede člana 5. Može se primetiti da je u nekim slučajevima odlučivao izuzetno sporo, mada uopšte nisu bili složeni (na primer, Kovač i Novaković). U proseku, o predstavkama u ovim slučajevima ESLJP je presuđivao posle pet godina i devet meseci (2.095 dana). Najbrže je presudio u slučaju Grujović, u kojem se podnosilac predstavke nalazio u pritvoru i u trenutku donošenja presude ESLJP.

2.4. Član 6 – pravo na pravično suđenje

Mogućim povredama prava na pravično suđenje u kaznenim postupcima ESLJP se bavio u 24 presude, koje su se odnosile na ukupno 37 osoba. U 20 presuda je utvrdio bar jednu povredu ovog prava, u odnosu na ukupno 32 lica. Povrede koje je utvrdio vrlo su raznovrsne. Ovde ćemo se osvrnuti samo na najčešće i najznačajnije, posebno na one sistemske prirode, koje se odnose na faktičke i pravne situacije koje nisu retke u kazneno-pravnom sistemu u Srbiji. Uz to, osvrnućemo se i najvažnije presude u kojima ESLJP nije utvrdio povredu člana 6. O svim presudama detaljnije će biti reči u delu 3, u njihovim pojedinačnim prikazima.

Povredu prava na suđenje u razumnom roku ESLJP je utvrdio u sedam presuda (Ristić, Grujović, Savić i dr., Prohaska Prodanić i dr., Jovanović, Borović i dr. i Mitić), u odnosu na deset osoba. Njih četvoro imali su status oštećenih (dvoje u slučaju Ristić, jedna podnositeljka predstavke u slučaju Savić i dr. i podnosilac u slučaju Prohaska Prodanić i dr.), a šestorica su bili okrivljeni u krivičnim postupcima. U tri slučaja ESLJP je zaključio da povreda prava postoji uprkos tome što ju je prethodno utvrdio Ustavni sud, pošto je smatrao da iznosi koje je Ustavni sud dosudio na ime naknade nematerijalne štete nisu bili dovoljni i da ne predstavljaju zadovoljavajuće obeštećenje za pretrpljenu povredu prava (Savić i dr., Prohaska Prodanić i dr. i Borović i dr.).

U tri slučaja do povrede prava na pravično suđenje došlo je zbog toga što su u krivičnim postupcima vođenim protiv podnosilaca predstavki kao dokaz upotrebljena priznanja koja su bila iznuđena zlostavljanjem (*Stanimirović, Hajnal i Lakatoš i dr. iz 2025*). U slučaju *Zličić* ESLJP nije smatrao da je prekršen član 6 iako je u krivičnom postupku protiv podnosioca predstavke upotrebljena potvrda o privremeno oduzetim predmetima koju je on potpisao pod prinudom, posle zlostavljanja. Ova odluka je, imajući u vidu sve okolnosti slučaja i raniju, dobro uspostavljenu praksu ESLJP, vrlo sporna (vidi detaljnije u delu 3.45).

U dva slučaja (*Almaši i Stevan Petrović*) osuđujuće presude protiv podnosilaca predstavki zasnivale su se na njihovim priznanjima za koja su tvrdili da su bila iznuđena zlostavljanjem, a te tvrdnje bile su dovoljno uverljive i ozbiljne da ESLJP, pošto povodom njih nije bila sprovedena delotvorna istraga, utvrdi povredu procesnog aspekta člana 3 (vidi deo 2.2). Međutim, ni u jednom od ovih slučajeva ESLJP nije obrazložio zašto korišćenje priznanja za koja postoji ozbiljna sumnja da su iznuđena zlostavljanjem nije, prema njegovom mišljenju, uticalo na pravičnost postupka. Po svemu sudeći, to što, prema oceni ESLJP, podnosioci nisu uspeali da (*van razumne sumnje*) dokažu da su zaista bili zlostavljani bilo je odlučujuće da ne bude utvrđena ni povreda člana 6. U nekim drugim slučajevima, umnogome sličnim ovim, ESLJP je rezonovao drugačije. Na primer, u slučajevima *Bokhonko protiv Gruzije*⁴ i *Mehmet Duman protiv Turske*,⁵ podnosioci predstavki nisu uspeali da dokažu da su bili zlostavljani (kao ni *Almaši i Stevan Petrović*), ali je ESLJP smatrao da je propust nacionalnih sudova da rasvetle okolnosti pod kojima su pribavljeni dokazi koji su korišćeni protiv njih doveo do povrede prava na pravično suđenje, jer nisu bili testirani pouzdanost i kvalitet tih dokaza. Na sličan način ostale su nerazjašnjene okolnosti pod kojima su priznanja koja su upotrebljena protiv njih dali *Almaši i Stevan Petrović*, ali tu ESLJP nije video povredu prava okrivljenog. Nažalost, pošto u vezi sa ovim u ove dve odluke nema obrazloženja, *ratio* ESLJP ostaje nejasan. (Opširnije o obe presude vidi u delovima 3.40. i 3.46.)

U ista dva slučaja podnosioci predstavki su se žalili da im je bilo povređeno pravo na branioca po sopstvenom izboru iz člana 6, stav 3, tačka c prilikom saslušanja tokom kojeg su priznali da su izvršili krivično delo. ESLJP nije prihvatio njihove argumente. U slučaju *Stevan Petrović* ESLJP je zaključio da nije bilo povrede člana 6 jer podnosilac predstavke, prema njegovoj oceni, nije dokazao da je to što ga je u jednom delu postupka, kada je dao priznanje, zastupao branilac po službenoj dužnosti a ne izabrani branilac imalo uticaja na pravičnost postupka u celini (opširnije o ovome vidi u delu 3.46). U slučaju *Almaši* ESLJP je prihvatio zaključak Apelacionog suda u Novom Sadu da je podnosilac predstavke prećutno dao pristanak da ga zastupa branilac po službenoj dužnosti, tako što je pristao da sarađuje sa njim i da izjavu u njegovom prisustvu i time što tokom tog saslušanja pred istražnim sudijom nije iznosio primedbe u vezi sa (ne)ostvarivanjem prava na branioca po sopstvenom izboru, uprkos tome što u zapisniku o njegovom saslušanju nije bilo izričite izjave kojom se odriče prava na branioca po sopstvenom izboru, uprkos tome što je tvrdio da mu nije bilo omogućeno da

4 Predstavka br. 6739/11, presuda od 22. oktobra 2020, stavovi 94-99.

5 Predstavka br. 38740/09, presuda od 23. oktobra 2018, stavovi 42-47.

pozove svog branioca (kojeg je angažovao posle davanja spornog priznanja), iako pomenuti branilac po službenoj dužnosti nikada formalno nije postavljen kao branilac, pri čemu nema dokaza da je angažovan po redosledu sa spiska koji dostavlja advokatska komora (kao što je propisano Zakonom o krivičnom postupku). Uzgred, ukazivao je i na to da je saslušanju tokom kojeg je dao priznanje i tokom kojeg je, prema obrazloženju ESLJP, mogao da se žali na povredu prava na branioca po sopstvenom izboru, prisustvovao policijski službenik koji ga je zlostavljao, iznuđujući to priznanje (više o ovome vidi u delu 3.40). Važno je reći da je Vrhovni (tada kasacioni) sud Srbije kasnije, 26. oktobra 2020. godine, pozivajući se na ovu presudu ESLJP, usvojio pravno shvatanje prema kojem, suprotno jasnom zahtevu iz člana 85 ZKP, zapisnik o saslušanju osumnjičenog može biti korišćen kao dokaz i u situaciji kada on nije imao branioca po sopstvenom izboru a nije se ni izričito odrekao prava na njega, što znači da se prihvata mogućnost implicitnog odricanja od ovog prava, koje zakonodavac očigledno nije želeo da dozvoli. Za ovakvo pravno shvatanje nema pravnog osnova, jer ZKP ne dozvoljava odstupanja od izričitog zahteva iz člana 85, a član 53 Konvencije propisuje da ništa u njoj (pa ni praksa ESLJP koja iz nje proističe) ne treba tumačiti tako da ograničava ili derogira bilo kakva ljudska prava i osnovne slobode garantovane zakonom zemlje potpisnice ili drugim sporazumima koje je ona prihvatila i ratifikovala. Drugim rečima, standarde proistekle iz Konvencije treba posmatrati kao minimalne (Konvencija u članu 6, stav 3, gde govori o pravima okrivljenog u krivičnom postupku, čak naglašava da su ta prava minimalna), dok je sasvim moguće ili čak očekivano ili uobičajeno da nacionalni standardi, koji treba da omoguće njeno sprovođenje, budu detaljniji i u pogledu nekih stvari viši, kao što je slučaj sa standardom postavljenim u članu 85 ZKP.

U tri presude ESLJP je utvrdio povredu člana 6 jer su u postupcima vođenim protiv podnosilaca predstavki kao jedini ili odlučujući dokaz korišćene izjave osoba koje odbrana nije imala prilike da ispituje. U slučajevima *Dimović i Dimović i dr. iz 2018.* radilo se o izjavama lica koja su bila okrivljena u vezi sa krivičnim delom zbog kojeg je suđeno podnosiocima, kao njihovi saizvršiocima, i sporne izjave dali su u tom svojstvu. U slučaju *Lubarda i Milanov* podnosioci predstavki bili su osuđeni u prekršajnom postupku a odlučujući dokaz bile su izjave policijskih službenika koje ni oni ni njihovi branioci nisu imali prilike da ispituju, iako su izričito zahtevali da budu pozvani na ročišta na kojima će ti svedoci biti ispitani. Ovde treba istaći da sudovi u Srbiji nisu svoju praksu uskladili sa stavovima ESLJP izraženim u ove tri presude, mada su one u slučajevima *Dimović i Dimović i dr.* donete još 2016, odnosno 2018. godine i tada prevedene i objavljene u Srbiji.⁶

Povredu pretpostavke nevinosti ESLJP je utvrdio u dve presude. U slučaju *Matijašević* do nje je došlo tako što je sud, određujući pritvor podnosiocu predstavke, tu odluku obrazložio navodeći da je izvršio krivično delo za koje je tek bio okrivljen. U slučaju *Hajnal* do povrede je došlo jer je kod odmeravanja kazne podnosiocu predstavke kao otežavajuća okolnost uzeta činjenica da se protiv njega u tom trenutku vodilo više krivičnih postupaka.

⁶ Vidi, na primer, presude Vrhovnog suda u predmetima: Kzz 510/2025, od 16. aprila 2025; Kzz 1058/2024, od 10. oktobra 2024; Kzz 991/2024, od 24. septembra 2024; Kzz 982/2024, od 18. septembra 2024; Kzz 1110-23, od 26. oktobra 2023; Kzz 534/22, od 31. maja 2022; Kzz 362/2022 od 13. aprila 2022; i Kzz 1116/21 od 31. marta 2022.

U dve presude utvrđeno je da je podnosiocima predstavki bilo povređeno pravo na pristup sudu. U slučaju *Đokić* Vrhovni sud je pogrešio kada je zaključio da je podnosilac predstavke propustio rok za korišćenje pravnog leka, a u slučaju *Bošnjčki* ESLJP je smatrao da odbijanje zahteva za sudske odlučivanje o prekršajnom nalogu, podnetog na osnovu Zakona o prekršajima, samo zbog toga što podnosilac predstavke nije potpisao prekršajni nalog, predstavlja preterani formalizam. Treba napomenuti da je, dok se ovaj predmet nalazio pred ESLJP, Ustavni sud promenio svoj stav o ovoj stvari, takođe smatrajući da su dotadašnji njegovi i stavovi prekršajnih sudova predstavljali preterani formalizam.

U slučaju *Kolompar* ESLJP je zaključio da krivični postupak vođen protiv podnositeljke predstavke nije bio pravičan jer je okončan osuđujućom presudom koja se u potpunosti zasnivala na nepouzdanom i, u suštini, nezakonitom dokazu – izjavi oštećene datoj na glavnom pretresu da prepoznaje okrivljenu kao osobu koja je izašla iz njenog dvorišta na dan kada joj je iz kuće ukraden novac. Takvo prepoznavanje nije bilo u skladu sa pravilima postupka, tj. nisu ga pratile procesne garancije iz člana 104 ZKP (što je konstatovao i nadležni apelacioni sud), a izjava oštećene nije mogla biti potkrepljena nijednim drugim dokazom. Naprotiv, drugi svedoci nisu prepoznali okrivljenu kao jednu od osoba koje su se u vreme izvršenja krivičnog dela nalazile u blizini kuće oštećene. ESLJP je smatrao da nacionalni sudovi nisu poštovali dva osnovna načela krivičnog postupka: 1) da je na tužiocu da krivicu okrivljenog dokaže van razumne sumnje; 2) princip *in dubio pro reo*, koji zahteva da se svaka sumnja u pogledu pouzdanosti dokaza tumači u korist okrivljenog.

U slučaju *Raduk* do povrede člana 6 došlo je tako što je podnosilac predstavke u krivičnom postupku bio osuđen na osnovu dokaza pribavljenih *de facto* korišćenjem prikrivenog islednika i simulovanog posla, a sporne dokazne radnje bile su primenjene nezakonito, mimo odredaba ZKP. ESLJP je konstatovao da primena posebnih dokaznih radnji bez procesnih garancija određenih pravilima postupka stvara rizik da okrivljeni postane žrtva upotrebe agenta provokatora (osobe koja podstiče na izvršenje krivičnog dela ili proširenje njegovog obima), koju Konvencija ne dopušta.

U dve presude (*Dimović i dr. iz 2024.* i *Radanović*) podnosiocima predstavke pravo na pravično suđenje bilo je povređeno jer im, kao okrivljenima, u postupku po žalbi nije bio dostavljen odgovor javnog tužioca na njihove žalbe, te nisu imali prilike da se izjasne o njemu. Pritom je ESLJP istakao da povreda postoji bez obzira na to što se apelacioni sud u svojoj presudi nije izričito pozivao na zapažanja javnog tužioca iz tog odgovora. ESLJP primećuje da ovakva zapažanja svakako predstavljaju tužiočevo mišljenje o žalbi okrivljenih i očigledno im je cilj da utiču na odluku apelacionog suda, te su stoga okrivljeni imali interes da dobiju kopiju pisanih zapažanja tužioca i, ako smatraju da je to potrebno, komentarišu ta zapažanja. Pošto ZKP ne propisuje da se okrivljenom mora dostaviti ili učiniti dostupnim svaki sličan podnesak javnog tužioca i omogućiti da da svoje komentare u vezi sa njim, čini se da bi za konzistentnu primenu standarda iz Konvencije na kojem se zasnivaju ove dve presude najbolje bilo uvesti takvo pravilo, mada ni sadašnja pravila postupka ne sprečavaju sudove da postupaju u skladu sa ovim standardom.

Konačno, u slučaju *Paunović* ESLJP je zaključio da nema povrede prava na nepristrasan sud u situaciji u kojoj je o žalbi okrivljenog odlučivalo veće u čijem sastavu je bio sudija koji je u vreme kada

je postupak pokrenut bio zamenik javnog tužioca u nadležnom tužilaštvu, ali u tom svojstvu nije u njemu učestvovao.

Tabela 2.4. Presude ESLJP u vezi sa članom 6 Konvencije

podnosilac predstavke (broj podnosioca)	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	postoji li odluka Ustavnog suda
1. Matijašević	povreda stava 2	20. 5. 2004 – 19. 9. 2006.	nije dosuđena, presuda dovoljna satisfakcija	ne
2. Ristić (2)	povreda stava 1	26. 6. 2008 – 18. 1. 2011.	2.600 evra za dvoje podnosilaca zajedno (nematerijalna šteta)	ne
3. Stanimirović	povreda stava 1	22. 5. 2006 – 18. 10. 2011.	13.000 evra, u ovaj iznos uključena i naknada za povredu člana 3 (nematerijalna šteta)	ne
4. Đokić	povreda stava 1	19. 12. 2007 – 20. 12. 2011.	nije dosuđena, (zahtev nije podnet u skladu sa Poslovnikom ESLJP)	ne
5. Hajnal	povreda stavova 1 i 2	27. 7. 2006 – 19. 6. 2012.	12.000 evra, u ovaj iznos uključena i naknada za povredu člana 3 (nematerijalna šteta)	ne
6. Grujović	povreda stava 1	18. 4. 2012 – 21. 7. 2015.	4.500 evra, u ovaj iznos uključena i naknada za povredu člana 5 (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
7. Savić i dr. (2)	povreda stava 1	14. 4. 2009. i 30. 8. 2013 – 5. 4. 2016.	ukupno 2.700 evra, 2.200 evra podnosiocu i 500 evra podnositeljki, u ovaj iznos uključena i naknada troškova postupka	da (usvojene ustavne žalbe oboje podnosilaca)

podnosilac predstavke (broj podnosioca)	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	postoji li odluka Ustavnog suda
8. Dimović (2)	povreda stavova 1 i 3(d)	5. 3. 2011 – 28. 6. 2016.	ukupno 5.000 evra, 3.000 evra prvom i 2.000 evra drugom podnosiocu (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
9. Prohaska Prodanić i dr. (1)	povreda stava 1	20. 12. 2013 – 8. 11. 2016.	1.200 evra, u ovaj iznos uključena i naknada troškova postupka	da (usvojena ustavna žalba)
10. Jovanović	povreda stava 1	3. 7. 2007 – 28. 3. 2017.	1.800 evra (nematerijalna šteta)	ne
11. Borović i dr. (2)	povreda stava 1	12. 2. 2015. i 12. 3. 2015 – 11. 4. 2017.	ukupno 4.600 evra za dvojicu podnosilaca, po 2.300 evra svakom, u ovaj iznos uključena i naknada troškova postupka	da (usvojene ustavne žalbe)
12. Dimović i dr. (3)	povreda stavova 1 i 3(d) u odnosu na prva dva podnosioca; nema povrede stavova 1 i 3(d) u odnosu na trećeg podnosioca	11. 11. 2011 – 11. 12. 2018.	ukupno 4.800 evra za dvojicu podnosilaca predstavke, svakom po 2.400 evra (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
13. Almaši	nema povrede	29. 4. 2015 – 8. 10. 2019.	-	da (nije usvojena ustavna žalba)
14. Paunović	nema povrede	3. 12. 2007 – 3. 12. 2019.	-	ne
15. Zličić	nema povrede	6. 4. 2019 – 26. 1. 2021.	-	da (nije usvojena ustavna žalba)
16. Stevan Petrović	nema povrede	26. 12. 2015 i 16. 5. 2019 – 20. 4. 2021.	-	da (nisu usvojene ustavne žalbe)
17. Kolompar	povreda stava 1	20. 6. 2015 – 26. 9. 2023.	nije dosuđena, presuda dovoljna satisfakcija	da (ustavna žalba nije usvojena)
18. Bošnjakčki	povreda stava 1	25. 6. 2019 – 30. 4. 2024.	2.000 evra (nematerijalna šteta)	da (ustavna žalba nije usvojena)

podnosilac predstavke (broj podnosioca)	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	postoji li odluka Ustavnog suda
19. Mitić	povreda stava 1	25. 11. 2021 – 24. 10. 2024.	4.200 evra (nematerijalna šteta)	nema podatka u presudi ESLJP
20. Dimović i dr.	povreda stava 1	21. 6. 2016 – 19. 11. 2024.	ukupno 3.600 evra za četiri podnositeljke predstavke, svakoj po 900 evra (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
21. Lakatoš i dr. (4)	povreda stava 1	29. 5. 2017 – 14. 1. 2025.	ukupno 19.000 evra, po 3.500 evra trojici podnosioca kojima je povređeno samo pravo iz člana 6, 8.500 evra podnosiocu kojem je bilo povređeno i pravo iz člana 3 (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
22. Radanović	povreda stava 1	10. 6. 2016 – 4. 3. 2025.	900 evra (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
23. Lubarda i Milanov (2)	povreda stavova 1 i 3(d)	22. 1. 2019. i 2. 8. 2019 – 29. 4. 2025.	ukupno 2.000 evra, obojici podnosioca po 1.000 evra (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
24. Raduk	povreda stava 1	15. 3. 2023 – 6. 5. 2025.	nije dosuđena, presuda dovoljna satisfakcija	da (nije usvojena ustavna žalba)

U tabeli 2.4. može se videti da u nekim slučajevima žrtvama povrede člana 6 nije bio dosuđivan iznos na ime naknade štete jer je ESLJP smatrao da njegova presuda za njih predstavlja dovoljnu satisfakciju (uzimajući u obzir i da na osnovu nje mogu podneti zahtev za zaštitu zakonitosti i zatim eventualno dobiti nadoknadu za pretrpljenu štetu).

Može se videti i da je o većini ovih slučajeva prethodno odlučivao Ustavni sud, ali on nije otklonio povrede koje je kasnije ustanovio ESLJP, čak ni kada je (delimično) usvajao ustavne žalbe podnete zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku.

U prosequ, o predstavkama podnetim (i) u vezi sa članom 6 ESLJP je odlučivao za nešto više od pet godina i mesec dana (1.862 dana).

2.5. Član 8 – pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života

ESLJP se eventualnim povredama prava na poštovanje privatnog i porodičnog života u okviru kazneno-pravnog sistema (uključujući izvršenje krivičnih sankcija) bavio u osam predmeta i u svim je presudio da je ovo pravo bilo prekršeno.

U prva tri slučaja (*Stojanović, Jovančić, Milošević*) podnosiocima predstavke je tokom izdržavanja kazne zatvora bilo povređeno pravo na tajnost pisama jer im je mogla biti pregledana sva pošta koju su slali ili primali a da za to nije postojao valjan pravni osnov (tada važeći Ustav Srbije iz 1990. i Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama državne zajednice Srbija i Crna Gora iz 2003. nisu dozvoljavali zadiranje u tajnost prepiske bez odgovarajuće sudske odluke, kakve u ovim slučajevima nije bilo). Kasnije su relevantni propisi promenjeni i sličnih predstavki više nije bilo.

U slučaju *Zorice Jovanović* ESLJP je utvrdio povredu člana 8 pošto je konstatovao da je država propustila da preduzme odgovarajuće mere ne bi li se utvrdilo šta se desilo sa njenim sinom, za kojeg joj je tri dana posle porođaja u Čupriji 1983. godine saopšteno da je umro. Tada joj nije bilo dozvoljeno da vidi njegovo telo, saopšteno joj je da će autopsija biti izvršena u Beogradu, ali izveštaj sa autopsije nikada nije dobila, kao ni informacije o tome gde je i kada njen sin navodno sahranjen. Godine 2003. njen suprug je podneo krivičnu prijavu u vezi sa otmicom deteta ali ju je javni tužilac odbacio bez odgovarajućeg obrazloženja, ne navodeći da li je sproveo bilo kakve istražne radnje.

U dva slučaja (*Isaković Vidović* i *Nikolić*) povreda člana 8 je utvrđena zbog toga što država nije na odgovarajući način primenila krivično-pravne mehanizme da zaštiti privatni i porodični život dve žene koje su imale status oštećenih u krivičnim postupcima pokrenutim protiv njihovih komšija zbog nanošenja telesnih povreda. U oba slučaja krivični postupci su bili obustavljeni zbog zastarelosti, pri čemu za ozbiljna odlaganja do kojih je u njima dolazilo nije postojalo razumno objašnjenje. U slučaju *Nikolić* Ustavni sud je 2010. godine utvrdio da je podnositeljki predstavke bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku i da ima pravo na naknadu nematerijalne štete. Međutim, pošto joj je (posle nekoliko godina) u parničnom postupku dosuđen iznos koji je ESLJP smatrao neprimereno niskim te nije predstavljao dovoljno zadovoljenje za povredu prava, on je smatrao da je ona i dalje žrtva povrede člana 8 i presudio u njenu korist.

U slučaju *Dragana Petrovića* ESLJP je utvrdio da uzimanje uzorka DNK od njega, u okviru krivičnog postupka u kojem je bio osumnjičeni, kao zadiranje u privatnost, nije bilo zasnovano na zakonu, u smislu Konvencije, što znači da nije moglo biti u skladu sa njenim članom 8. Kasnije će, usvajanjem Zakonika o krivičnom postupku iz 2011. godine, uzimanje uzoraka DNK biti uređeno i novih presuda ove vrste do danas nije bilo.

U poslednjoj presudi, u slučaju *Simić*, ESLJP je zaključio da je podnosiocu predstavke pravo na privatni i porodični život bilo povređeno jer je u krivičnom postupku u kojem je bio okrivljeni (na kraju i osuđen) bilo odobreno i zatim produžavano prisluškivanje njegovog telefona tako što nadležni sud, koji je tu posebno dokaznu radnju odobrio, nije obrazložio zašto istraga nije mogla biti sprovedena korišćenjem drugih sredstava ili zašto bi upotreba takvih sredstava bila otežana u konkretnim okolnostima. ESLJP je prihvatio da je prisluškivanje, kao mera kojom se zadire u privatnost okrivljenog, imalo uporište u zakonu i služilo legitimnom cilju, ali je smatrao da je u postupku u kojem je odobreno izostala odgovarajuća analiza njegove srazmernosti (cilju koji se njime želeo postići).

Tabela 2.5. Presude ESLJP u vezi sa članom 8 Konvencije

podnosilac predstavke	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	postoji li odluka Ustavnog suda
1. Stojanović	povreda	10. 8. 2004 – 19. 5. 2009.	nije dosuđena, presuda dovoljna satisfakcija	ne
2. Jovančić	povreda	25. 10. 2004 – 5. 10. 2010.	nije dosuđena, presuda dovoljna satisfakcija	ne
3. Milošević	povreda	28. 7. 2003 – 18. 1. 2011.	nije tražena	ne
4. Zorica Jovanović	povreda	22. 4. 2008 – 26. 3. 2013.	10.000 evra (nematerijalna šteta)	ne
5. Isaković Vidović	povreda	18. 9. 2007 – 1. 7. 2014.	3.000 evra (nematerijalna šteta)	ne
6. Dragan Petrović	povreda	6. 12. 2010 – 14. 4. 2020.	1.500 evra (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
7. Nikolić	povreda	10. 1. 2011 – 19. 10. 2021.	3.000 evra (nematerijalna šteta)	da (usvojena ustavna žalba zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku)
8. Simić	povreda	25. 12. 2020 – 14. 1. 2025.	nije dosuđena, presuda dovoljna satisfakcija	da (nije usvojena ustavna žalba)

U tabeli 2.5. može se videti da ESLJP u nekoliko slučajeva žrtvama povrede člana 8 nije dosuđivao iznos na ime naknade štete, smatrajući da njegova presuda za njih predstavlja dovoljnu satisfakciju.

U proseku, ESLJP je o ovim predstavkama presuđivao posle otprilike šest godina i devet meseci.

2.6. Član 10 – sloboda izražavanja

Potencijalnim povredama slobode izražavanja u vezi sa delovanjem kazneno-pravnog sistema ESLJP se bavio u šest slučajeva.

U njih pet utvrdio je povredu člana 10, u odnosu na šest osoba. U tim slučajevima podnosioci predstavki su pred nacionalnim sudovima bili krivično gonjeni i osuđeni za klevetu (*Lepojić, Tešić*), uvredu (*Bodrožić i Vujin, Milisavljević*) ili oba ova dela (*Bodrožić*) zbog navoda iznetih u novinskim tekstovima, a neki od njih su zatim, na osnovu takve odluke, odgovarali i u parničnom postupku i bili obavezani da nadoknade štetu osobama koje su tvrdile da su im takvim navodima povređeni ugled i čast. U četiri slučaja radilo se o autorima novinskih tekstova, a u jednom (*Tešić*) o osobi na čijoj izjavi je takav tekst bio zasnovan. U svim ovim slučajevima ESLJP je konstatovao da su presude nacionalnih sudova donete protiv podnosilaca predstavki predstavljale zadiranje u njihovu slobodu izražavanja za koje je postojao zakonit osnov i legitiman cilj (zaštita ugleda), ali da ono nije bilo neophodno u demokratskom društvu i da je stoga bilo u suprotnosti sa članom 10 Konvencije. Uglavnom se radilo o tekstovima koji nisu predstavljali bezrazložan lični napad, a podnosioci su imali razloga da veruju da je ono što iznose tačno ili se radilo o vrednosnim sudovima. ESLJP je primetio i da je u nekoliko slučajeva (*Lepojić, Bodrožić, Bodrožić i Vujin*) novčana kazna izrečena u krivičnom postupku mogla biti pretvorena u kaznu zatvora. Zbog toga, između ostalog, došao je do zaključka da su krivične osude u ovim slučajevima predstavljale nesrazmerno zadiranje u slobodu izražavanja. Ukazivao je i na problematična i manjkava obrazloženja u presudama nacionalnih sudova (na primer, u slučajevima *Lepojić i Milisavljević*), a u slučaju *Tešić* istakao tešku materijalnu situaciju u koju je spornim presudama dovedena podnositeljka predstavke.

U slučaju *Gaši i dr.*, jedinom od gore pomenutih šest u kojem ESLJP nije utvrdio povredu člana 10, podnosioci predstavke bili su novinari i aktivisti koji su se osećali ugroženo posle: serije članaka i emisija u kojima su (bez ikakvih dokaza) optuživani, između ostalog, za pripremanje ubistva predsednika Vlade, „obojene revolucije“, izazivanja haosa, nasilnog zauzimanja institucija; objavljenih komentara čitalaca tih članaka u kojima se pozivalo na to da budu „obeleženi kao domaći izdajnici“ ili uhapšeni, a bilo je i onih koji su sugerisali da bi mogli biti na meti nasilja; odluke javnog tužioca da odbaci krivičnu prijavu koju su oni podneli protiv autora ovih članaka i emisija. Pred ESLJP su tvrdili da su se usled svega toga osećali ugroženo i da su bili progonjeni zbog drugačijeg političkog mišljenja. ESLJP nije prihvatio njihove argumente. Detaljnije o ovom slučaju vidi u delu 3.51.

Tabela 2.6. Presude ESLJP u vezi sa članom 10 Konvencije

podnosilac predstavke (broj podnosilaca)	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	postoji li odluka Ustavnog suda
1. Lepojić	povreda	6. 4. 2005 – 6. 11. 2007.	3.000 evra (nematerijalna šteta)	ne
2. Bodrožić	povreda	23. 8. 2005 – 23. 6. 2009.	500 evra (nematerijalna šteta)	ne
3. Bodrožić i Vujin (2)	povreda	13. 10. 2005 – 23. 6. 2009.	nije tražena	ne
4. Tešić	povreda	29. 12. 2006. i 28. 5. 2012 – 11. 2. 2014.	ukupno 11.500 evra (5.500 evra na ime materijalne štete, 6.000 evra na ime nematerijalne štete)	da (nije usvojena ustavna žalba)
5. Milisavljević	povreda	13. 12. 2006 – 4. 4. 2017.	500 evra (nematerijalna šteta)	ne
6. Gaši i dr. (4)	nema povrede	30. 4. 2019 – 6. 9. 2022.	-	da (nije usvojena ustavna žalba)

U datoj tabeli može se videti da su sve predstavke koje je ESLJP usvojio podnete u prvih nekoliko godina od stupanja Konvencije na snagu u odnosu na Srbiju (poslednja krajem 2006). U proseku, o njima je ESLJP odlučivao posle otprilike četiri godine i osam meseci (1.701 dana).

2.7. Član 14 – zabrana diskriminacije

Jedini slučaj u kojem je ESLJP utvrdio povredu zabrane diskriminacije je ranije pomenuti slučaj *Milanović*, u kojem je postojala i povreda oba aspekta zabrane zlostavljanja. ESLJP je zaključio da je propust države da sprovede delotvornu istragu povodom njegovih prijava napada od strane nepoznatih lica bio posledica njegove religijske pripadnosti. Detaljnije o ovom slučaju vidi u njegovom pojedinačnom prikazu u delu 3.10.

Tabela 2.7. Presuda ESLJP u vezi sa članom 10 Konvencije

podnosilac predstavke	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	postoji li odluka Ustavnog suda
1. Milanović	povreda (u vezi sa članom 3)	2. 10. 2007 – 14. 12. 2010.	10.000 evra, u ovaj iznos uključena naknada za povredu člana 3 (nematerijalna šteta)	ne

2.8. Član 34 – pojedinačne predstavke

U dve presude ESLJP je utvrdio da je povređen član 34 jer su podnosioci predstavki 2016, odnosno 2022. godine bili izručeni Sjedinjenim Američkim Državama, odnosno Bahreinu, uprkos tome što je on ranije odredio privremenu meru i Srbiji naložio da zaustavi postupak izručenja dok se ne odluči o njihovim predstavkama. U slučaju *Grujović* podnosilac predstavke je tvrdio da je država ometala njegovu komunikaciju sa ESLJP, ali on nije smatrao da za takvu tvrdnju ima dokaza.

Tabela 2.8. Presude ESLJP u vezi sa članom 34 Konvencije

podnosilac predstavke	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	postoji li odluka Ustavnog suda
1. Grujović	nema povrede	18. 4. 2012 – 21. 7. 2015.	-	ne
2. Antić	povreda	21. 7. 2016 – 20. 6. 2024.	1.200 evra	ne
3. Ali	povreda	21. 1. 2022 – 25. 3. 2025.	9.800 evra	ne

2.9. Član 1 Protokola br. 1 – zaštita imovine

Prve presude u kojima je utvrdio povredu prava na neometano uživanje imovine do koje je došlo u kaznenim postupcima (prekršajnim ili krivičnim) ESLJP je doneo tek u poslednjih godinu dana, počev od septembra 2024. Radi se o tri presude u kojima je usvojio predstavke ukupno šest fizičkih i jednog pravnog lica. Sve tri se odnose na važne sistemske nedostatke i na pravne situacije u kojima se, sasvim izvesno, našlo mnogo više fizičkih i pravnih lica.

U slučaju *Yaylali* ESLJP je zaključio da je zaštitna mera oduzimanja robe kao predmeta prekršaja, izrečena na osnovu Carinskog zakona iz 2010, u konkretnom slučaju predstavljala nesrazmernu sankciju za prekršaj koji je podnosilac predstavke učinio (nije prijavio carinskim službenicima da sa sobom, na putu iz Holandije ka Turskoj, nosi osam zlatnih narukvica, koje je legalno kupila njegova supruga). Kako je Carinskim zakonom bilo propisano obavezno oduzimanje robe koja je predmet prekršaja, ESLJP je ukazao na to da obavezno oduzimanje imovine može nacionalne organe sprečiti da ocene pojedinačne okolnosti svakog slučaja i odrede srazmernu sankciju, što zahteva član 1 Protokola br. 1. Pošto i Carinski zakon iz 2022. godine na sličan način predviđa obavezno oduzimanje robe koja je predmet prekršaja, čak i kada je reč o robi koja nije u svojini učinio prekršaja, i to bez obzira na savesnost njenog vlasnika, pa i oduzimanje prenosnog ili prevoznog sredstva koje je upotrebljeno za smeštaj, odnosno prevoz robe koja je predmet prekršaja, jasno je da ni taj zakon nije usklađen sa Konvencijom i da će njegova primena neminovno voditi novim povredama prava na neometano uživanje imovine.

U slučaju *Aksüngür i drugi* podnosiocima predstavki, koji su prolazili kroz Srbiju na putu iz Nemačke ka Turskoj ili obrnuto, bio je oduzet novac jer su osuđeni za prekršaj učinjen tako što carinskim službenicima nisu prijavili da sa sobom nose više od 10.000 evra. Oduzimanje novca je izvršeno primenom i danas važećih Zakona o deviznom poslovanju i Odluke o uslovima za lične i fizičke prenose sredstava plaćanja u inostranstvo i iz inostranstva⁷ (koju je donela Narodna banka Srbije). Zakonom o deviznom poslovanju propisano je da će se novac u slučaju prekršaja oduzeti u celosti ali, izuzetno, oduzimanje može biti delimično, ako „pobude ili druge okolnosti pod kojima je prekršaj izvršen ukazuju da nije opravdano da se predmet oduzme u celini“. U ovom slučaju jednom podnosiocu je zaplenjeni iznos oduzet delimično, a ostalima u celosti. Iz obrazloženja presude ESLJP može se videti da je on detaljno analizirao ne samo relevantne propise već i sudsku praksu, uključujući više odluka Ustavnog suda i zaključio da je upitno da li oni, posmatrani zajedno, ispunjavaju kriterijum predvidivosti neophodan da bi se ovakvo zadiranje u pravo na neometano uživanje imovine moglo smatrati zasnovanim na zakonu, imajući u vidu da ne sužavaju polje diskrecije i ne pružaju odgovarajuću zaštitu od arbitrarnosti. Kako je sumnjao i u to da je oduzimanje novca služilo legitimnom cilju i zaključio da je ono svakako bilo nesrazmerna sankcija za izvršeni prekršaj, ESLJP je zaključio da je došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1. Uzimajući u obzir da su pomenuti nacionalni propisi i dalje na snazi a da sudska praksa do danas nije konzistentna i usklađena sa zahtevima iz člana 1 Protokola br. 1, čini se da je za valjano sprovođenje Konvencije neophodna odgovarajuća intervencija zakonodavca.

U slučaju *Çobantur Turizm Ticaret ve Nakliyat Ltd. Şti.* predstavku je podnelo preduzeće iz Turske čiji je kamion bio oduzet pošto je njegov vozač u Srbiji bio osuđen zbog krijumčarenja ilegalnih migranata. Mada preduzeće nije bilo umešano u krivično delo niti na bilo koji način nesavesno, kamion mu je oduzet jer je Krivičnim zakonikom (u članu 350) predviđeno oduzimanje sredstava upotrebljenih za izvršenje ovog krivičnog dela, bez obzira na to kome pripadaju i da li je vlasnik save-

⁷ Službeni glasnik RS, br. 67/2006, 52/2008 i 18/2009.

stan. ESLJP je, uzimajući ovo u obzir, zaključio da preduzeće u Srbiji nije imalo priliku da zaštiti svoju imovinu, bez obzira na to što je učestvovalo u krivičnom postupku vođenom protiv svog vozača u svojstvu oštećenog i u okviru njega se protivilo oduzimanju kamiona. I ovde je očigledno da je nacionalni zakon, u ovom slučaju Krivični zakonik, neophodno uskladiti sa Konvencijom.

Svi podnosioci pokušali su da svoje pravo zaštite pred Ustavnim sudom, ali on nije smatrao da im je ono povređeno.

Tabela 2.9. Presude ESLJP u vezi sa članom 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju

podnosilac predstavke (broj podnosioca)	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	odluka Ustavnog suda
1. Yaylalı	Povreda	25. 3. 2015 – 17. 9. 2024.	7.620 evra (materijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
2. Aksüngür i dr. (5)	Povreda	17. 6. 2013, 29. 9. 2014, 31. 12. 2014, 20. 4. 2015. i 4. 5. 2015 – 24. 6. 2025.	ukupno 127.245 evra za pet podnosilaca predstavke (materijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
3. Çobantur Turizm Ticaret ve Nakliyat Ltd. Şti.	Povreda	10. 6. 2019 – 24. 6. 2025.	nije dosuđena (zahtev nije podnet u skladu sa Poslovnikom ESLJP)	da (nije usvojena ustavna žalba)

Može se primetiti da su svi ovi postupci pred ESLJP trajali veoma dugo, u proseku skoro 10 godina (3.604 dana). Detaljnije o sve tri presude, uključujući odluku ESLJP da u poslednjem slučaju ne dosudi naknadu materijalne štete, vidi u njihovim pojedinačnim prikazima u delu 3.

2.10. Član 4 Protokola br. 7 – pravo da se ne bude suđen ili kažnjen dvaput u istoj stvari

ESLJP je u dve presude utvrdio povredu načela *ne bis in idem* iz člana 4 Protokola br. 7. Smatrao je da su podnosioci predstavki u odvojenim postupcima, prekršajnom i krivičnom, osuđeni na osnovu praktično istih činjenica. U slučaju *Stamenković* analizirao je da li su prekršajni i krivični postupak bili koordinirani i utvrdio da ni u jednom trenutku nisu tekli istovremeno, da su dokazi prikupljeni i cenjeni i sankcije određivane u svakom postupku nezavisno od drugog, te da između njih nije postojala dovoljno bliska, odgovarajuća veza da bi vođenje oba postupka bilo u skladu sa

kriterijumima ESLJP uspostavljenim u vezi sa članom 4, stav 1 Protokola br. 7 u slučaju A i B protiv Norveške iz novembra 2016. godine.⁸

Tabela 2.10. Presude ESLJP u vezi sa članom 4 Protokola br. 7 uz Konvenciju

podnosilac predstavke	odluka ESLJP	trajanje postupka	naknada štete	odluka Ustavnog suda
1. Milenković	Povreda	12. 6. 2013 – 1. 3. 2016.	1.000 evra (nematerijalna šteta)	da (nije usvojena ustavna žalba)
2. Stamenković	Povreda	13. 6. 2015 – 1. 3. 2022.	nije tražena	da (nije usvojena ustavna žalba)

⁸ Predstavke br. 24130/11 i 29758/11, presuda od 15. novembra 2016.

3. Prikaz pojedinačnih presuda

Presude su na ovom mestu prikazane hronološkim redom, od prve, donete 19. 9. 2006. godine.

3.1. Matijašević (predstavka br. 23037/04)

Predstavka podneta: 20. 5. 2004.

Presuda doneta: 19. 9. 2006.

Relevantni član Konvencije: 6, stav 2

Ishod: povreda člana 6, stav 2

Naknada štete: nije dosuđena, presuda dovoljna satisfakcija

Naknada troškova postupka: 662 evra

Rezime

Evropski sud za ljudska prava (u nastavku „ESLJP“) je utvrdio da su nacionalni sudovi u krivičnom postupku koji se vodio protiv podnosioca predstavke povredili pretpostavku nevinosti jer je Okružni sud u Novom Sadu, određujući mu pritvor, u obrazloženju te odluke naveo da je on kriv za delo zbog kojeg se postupak vodio, a Vrhovni sud, odlučujući o njegovoj žalbi, tu grešku nije otklonio.

3.2. Lepojić (pred. br. 13909/05)

Predstavka podneta: 6. 4. 2005.

Presuda doneta: 6. 11. 2007.

Relevantni član Konvencije: 10

Ishod: povreda člana 10

Naknada štete: 3.000 evra na ime naknade nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 250 evra

Rezime

Podnosilac predstavke, član političke stranke, bio je osuđen za klevetu na osnovu privatne krivične tužbe tadašnjeg predsednika opštine Babušnica, zbog teksta koji je napisao u avgustu 2002. godine u okviru izborne kampanje, u kojem je kritikovao njegovo navodno „sumanuto“ trošenje novca građana na „sponzorstva ... i gala ručkove“. Izrečena mu je novčana kazna, uslovno. Nadležni sud je u obrazloženju osuđujuće presude naveo da okrivljeni nije dokazao tačnost svoje tvrdnje niti to da je imao razloga da veruje da je ono što je izneo tačno. Oslanjajući se na ovu krivičnu presudu, predsednik opštine je protiv podnosioca predstavke podneo i tužbu za naknadu štete, koja je delimično usvojena.

ESLJP je utvrdio da presude nacionalnih sudova protiv podnosioca predstavke, iako su bile zasnovane na domaćem zakonu i iako su bile donete u nastojanju da se postigne legitimni cilj (zaštita ugleda), nisu bile „neophodne u demokratskom društvu“, uzimajući u obzir da sporni tekst podnosioca predstavke, iako je delom bio pisan oštrim jezikom, nije bio bezrazložan lični napad, da se bavio temama od javnog interesa, da je autor imao razloga da veruje da je gradonačelnik mogao biti umešan u kriminalne aktivnosti (u tom trenutku policija i javno tužilaštvo su istraživali postupke gradonačelnika u vezi sa više krivičnih prijava) i da je njegov mandat bio nezakonit, te da je uslovna novčana kazna u krivičnom postupku, pod određenim uslovima, mogla biti pretvorena u zatvorsku kaznu, a da je iznos koji je trebalo da plati na ime naknade štete dosuđen u parničnom postupku bio prilično visok (u visini od osam prosečnih mesečnih zarada u Srbiji u tom trenutku).

ESLJP je, kao problematičan, istakao i stav nacionalnih sudova prema kojem čast, ugled i dostojanstvo gradonačelnika imaju veći značaj nego kada je reč o „običnom građaninu“, pošto iz njegove prakse jasno proističe da granice javne kritike treba da budu šire kada su u pitanju političari.

3.3. Vrenčev (pred. br. 2361/05)

Predstavka podneta: 28. 12. 2004.

Presuda doneta: 23. 9. 2008.

Relevantni član Konvencije: 5, stavovi 1(c) i 3-5

Ishod: nema povrede člana 5, stav 1(c), povreda člana 5, stavovi 3-5

Naknada štete: 2.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 716 evra na ime troškova postupka pred ESLJP i 887 evra na ime troškova postupka pred nacionalnim sudovima, ukupno 1.603 evra

Rezime

ESLJP je zaključio da odluka nacionalnog suda da podnosiocu odredi pritvor, pošto policija nije uspevala da ga pronađe na prijavljenoj adresi i uruči mu poziv za suđenje (mada je ovo među strankama bilo sporno), nije bila u suprotnosti sa članom 5, stav 1, tačka c, jer su postojali zakonom predviđeni razlozi za pritvor, te lišenje slobode nije bilo ni nezakonito ni arbitrarno.

ESLJP je, međutim, utvrdio da je bio povređen član 5, stav 3 jer podnosilac predstavke nikada nije izveden pred sudiju koji je odlučivao o osnovanosti njegovog lišenja slobode, tj. pritvora, čak ni kada se tim povodom obratio Vrhovnom sudu, već je sudiju prvi put video tek posle 20 dana od lišenja slobode, i to na ročištu na kojem se nije odlučivalo o osnovanosti pritvora već o njegovoj krivici. Uz to, ESLJP je povredu člana 5, stav 3 utvrdio i jer je podnosiocu predstavke bilo povređeno pravo da „bude pušten na slobodu do suđenja“, koje se može usloviti jemstvima da će se pojaviti na suđenju, pošto su postojali faktori koji bi opravdavali puštanje na slobodu, pri čemu zahtev okrivljenog da bude pušten na slobodu uz jemstvo ili zabranu napuštanja stana izgleda nikada nije ni razmatran.

Povredu člana 5, stav 4 ESLJP je utvrdio jer Vrhovni sud nije dovoljno hitno ispitao zakonitost lišenja slobode (umesto u zakonom propisanom roku od 48 sati, odluku je doneo posle šest dana) i jer u postupku pred njim podnosilac predstavke nije mogao biti saslušan.

Konačno, ESLJP je zaključio da je podnosiocu predstavke bilo povređeno i pravo na naknadu štete u slučaju lišenja slobode u suprotnosti sa odredbama Konvencije, iz njenog člana 5, stav 5.

3.4. Milošević (pred. br. 31320/05)

Predstavka podneta: 17. 8. 2005.

Presuda doneta: 28. 4. 2009.

Relevantni član Konvencije: 5, stav 3

Ishod: povreda člana 5, stav 3

Naknada štete: 3.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 500 evra na ime troškova postupka pred ESLJP

Rezime

ESLJP je utvrdio povredu člana 5, stav 3 jer podnosilac predstavke posle hapšenja nije bio bez odlaganja izveden pred sudiju, već je od trenutka lišenja slobode do trenutka kada je izveden pred sudiju koji je imao i dužnost da ispita zakonitost lišenja slobode (pritvora) i ovlašćenje da ukine pritvor prošao najmanje 41 dan.

3.5. Stojanović (pred. br. 34425/04)

Predstavka podneta: 10. 8. 2004.

Presuda doneta: 19. 5. 2009.

Relevantni član Konvencije: 8

Ishod: povreda člana 8

Naknada štete: nije dosuđena, presuda dovoljna satisfakcija

Naknada troškova postupka: nije dosuđena

Rezime

ESLJP je utvrdio povredu člana 8 jer je podnosiocu predstavke tokom izdržavanja kazne zatvora bilo povređeno pravo na tajnost pisama (mogla mu je biti pregledana sva pošta koju je slao ili primao), a za to nije postojao valjan pravni osnov (Ustav Srbije iz 1990. i Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama državne zajednice Srbija i Crna Gora iz 2003. nisu dozvoljavali zadiranje u tajnost prepiske bez odgovarajuće sudske odluke, kakve u ovom slučaju nije bilo).

3.6. Bodrožić (pred. br. 32550/05)

Predstavka podneta: 23. 8. 2005.

Presuda doneta: 23. 6. 2009.

Relevantni član Konvencije: 10

Ishod: povreda člana 10

Naknada štete: 500 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: nije tražena

Rezime

ESLJP je utvrdio povredu prava na slobodu izražavanja jer je podnosilac predstavke, kao novinar, po privatnoj tužbi bio krivično osuđen za klevetu i uvredu i kažnjen novčanom kaznom koja je mogla biti zamenjena kaznom od 75 dana zatvora, zbog teksta u kojem je kritikovao televizijski intervju jednog istoričara, iznoseći, mada koristeći opšte gledano uvredljive izraze („idiot“ i „fašista“), vrednosne ocene koje u konkretnom slučaju nisu bile preterane. ESLJP je konstatovao da su nacionalni sudovi usko postavili granicu prihvatljive kritike, da su propustili da razmotre da li su izrazi podnosioca predstavke bili vrednosni sudovi koji ne podležu dokazivanju, te da nisu na odgovarajući način ocenili da li su upotrebljeni izrazi bili srazmerni. Shodno tome, razlozi koje su za svoje odluke dali nacionalni sudovi ne mogu biti smatrani „relevantnim i dovoljnim“ da opravdaju konkretno zadiranje u slobodu izražavanja. ESLJP je, ceneći srazmernost zadiranja u slobodu izražava-

nja, u obzir uzeo i sankciju izrečenu podnosiocu predstavke, tj. mogućnost da ona bude pretvorena u kaznu zatvora.

3.7. Bodrožić i Vujin (pred. br. 38435/05)

Predstavka podneta: 13. 10. 2005.

Presuda doneta: 23. 6. 2009.

Relevantni član Konvencije: 10

Ishod: povreda člana 10

Naknada štete: nije tražena

Naknada troškova postupka: nije dosuđena (zahtev nije podnet u skladu sa Poslovnikom ESLJP)

Rezime

ESLJP je utvrdio povredu prava na slobodu izražavanja jer su podnosioci predstavke, novinari u lokalnom listu, u krivičnom postupku po privatnoj tužbi bili osuđeni za uvredu i kažnjeni novčanom kaznom koja je mogla biti pretvorena u kaznu zatvora u trajanju od 60 dana, zbog spominjanja direktora velike lokalne fabrike iako njihovi tekstovi nisu predstavljali bilo kakav bezrazložni lični napad na njega već opštu kritiku rada nacionalnih sudova u pogledu kažnjavanja novinarske slobode izražavanja (podnosioci predstavke su i ranije zbog svog pisanja bili krivično osuđivani po privatnoj tužbi iste osobe). ESLJP je zaključio da krivično gonjenje podnosilaca predstavke u konkretnom slučaju nije bilo „neophodno u demokratskom društvu“ jer nije bilo važne društvene potrebe za njim, te da je stoga predstavljalo nedozvoljeno zadiranje u slobodu izražavanja.

3.8. Đermanović (pred. br. 48497/06)

Predstavka podneta: 24. 11. 2006.

Presuda doneta: 23. 2. 2010.

Relevantni članovi Konvencije: 3; 5, stav 3

Ishod: nema povrede člana 3; povreda člana 5, stav 3

Naknada štete: 1.500 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 1.500 evra

Rezime

Podnosilac predstavke se žalio na povredu zabrane zlostavljanja zbog uslova u pritvoru i navodno neadekvatnog lečenja, ali je ESLJP utvrdio da se, imajući u vidu sve činjenice, ne može reći da je zdravstvena nega koju je dobijao bila neodgovarajuća ili nedovoljna, te je zaključio da nema povrede člana 3.

ESLJP je utvrdio da je bio povređen član 5, stav 3 jer su odluke da se podnosiocu predstavke prvo odredi a zatim, u periodu od dve godine i dva meseca, produžava pritvor stalno bile obrazlagane na isti način, uzimajući u obzir samo razlog zbog kojeg je inicijalno određen (opasnost od bekstva, odnosno to što nije bio dostupan organima gonjenja kada su ga tražili na početku postupka), i to tako što nacionalni sudovi, kako je vreme prolazilo, nisu davali dovoljne razloge za produžavanje pritvora i nisu razmatrali alternative pritvoru, koji je, uprkos pogoršanom zdravstvenom stanju podnosioca predstavke, po trajanju bio blizu kazni zatvora koja mu je dva puta bila određena prvostepenim presudama, koje su kasnije ukidane.

3.9. Jovančić (pred. br. 38968/04)

Predstavka podneta: 25. 10. 2004.

Presuda doneta: 5. 10. 2010.

Relevantni član Konvencije: 8

Ishod: povreda člana 8

Naknada štete: nije dosuđena (presuda dovoljna satisfakcija)

Naknada troškova postupka: 100 evra

Rezime

Kao u gore pomenutom slučaju *Stojanović*, ESLJP je utvrdio povredu člana 8 jer je podnosiocu predstavke tokom izdržavanja kazne zatvora bilo povređeno pravo na tajnost pisama (mogla mu je biti pregledana sva pošta koju je slao ili primao), dok za to nije postojao valjan pravni osnov (Ustav Srbije iz 1990. i Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama državne zajednice Srbija i Crna Gora iz 2003. nisu dozvoljavali zadiranje u tajnost prepiske bez odgovarajuće sudske odluke, kakve u ovom slučaju nije bilo).

3.10. Milanović (pred. br. 44614/07)

Predstavka podneta: 2. 10. 2007.

Presuda doneta: 14. 12. 2010.

Relevantni članovi Konvencije: 3; 14 u vezi sa članom 3

Ishod: povreda članova 3 i 14 (u vezi sa članom 3)

Naknada štete: 10.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 1.200 evra

Rezime

Podnosilac predstavke, vodeći član male religijske zajednice (poznate kao *Hare Krišna*) u Srbiji, prijavljivao je prvo da je dobijao telefonske pretnje, a zatim da je u više navrata bio napadnut i povređen (uglavnom zadobijajući ubodne rane i različite posekotine, koje su evidentirane u medicinskoj dokumentaciji), pri čemu je kao učinioce označavao njemu nepoznate pripadnike krajnje desničarskih organizacija. ESLJP je utvrdio da je povređen član 3 jer državni organi nisu preduzeli bilo kakve razumne i delotvorne mere da spreče ponavljanje napada na podnosioca predstavke, iako je postojala realna, neposredna i predvidiva opasnost da će do njih doći, niti su preduzeli sve razumne mere potrebne za sprovođenje delotvorne istrage. Naime, nijedan od napadača na podnosioca predstavke nikada nije identifikovan i priveden pravdi, a ESLJP je ocenio da istraga koju je policija vodila nije bila dovoljno detaljna, dok podnosilac predstavke nije na odgovarajući način obaveštavan o njenom toku i nikada nije dobio priliku da lično vidi i potencijalno prepozna napadače među brojnim svedocima i/ili osobama koje je policija sumnjičila za napade na njega. Istovremeno, policija je smatrala da je evidentirane povrede mogao naneti sam sebi mada za to nije bilo nikakvog medicinskog ili drugog suvislog dokaza.

Konačno, ESLJP je zaključio da je propust države da adekvatno istraži incidente koje je podnosilac predstavke prijavljivao posledica njegove religijske pripadnosti. Do ovakvog zaključka došao je uzimajući u obzir to što je odgovarajuća istraga izostala uprkos tome što je bilo verovatno da se radi o verski motivisanim napadima i, naročito, to što je policija u svojim dokumentima ukazivala na dobro poznata verska ubeđenja podnosioca predstavke, njegov „čudan izgled“, a izgledalo je da je posebnu pažnju posvećivala „činjenici“ da se većina napada na njega dešavala neposredno pre ili posle velikog pravoslavnog praznika i što je on o njima izveštavao putem medija „u kontekstu sopstvene verske pripadnosti“.

3.11. Milošević (pred. br. 32484/03)

Predstavka podneta: 28. 7. 2003.

Presuda doneta: 18. 1. 2011.

Relevantni član Konvencije: 8

Ishod: povreda člana 8

Naknada štete: nije tražena

Naknada troškova postupka: nije tražena

Rezime

Kao u prethodno pominjanim slučajevima *Stojanović i Jovančić*, ESLJP je utvrdio povredu člana 8 jer je podnosiocu predstavke tokom izdržavanja kazne zatvora bilo povređeno pravo na tajnost pisama (mogla mu je biti pregledana sva pošta koju je slao ili primao), dok za to nije postojao valjan pravni osnov (Ustav Srbije iz 1990. i Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama državne zajednice Srbija i Crna Gora iz 2003. nisu dozvoljavali zadiranje u tajnost prepiske bez odgovarajuće sudske odluke, kakve u ovom slučaju nije bilo).

3.12. Ristić (pred. br. 32181/08)

Predstavka podneta: 26. 6. 2008.

Presuda doneta: 18. 1. 2011.

Relevantni član Konvencije: 6, stav 1

Ishod: povreda člana 6, stav 1

Naknada štete: 2.600 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 500 evra na ime troškova pred ESLJP

Rezime

Podnosioci predstavke su, kao maloletni oštećeni, pred nacionalnim sudom učestvovali u krivičnom postupku koji je protiv njihovog oca vođen zbog nedavanja izdržavanja, i u tom postupku izneli su, preko majke, zahtev za naknadu štete uzrokovane nedavanjem izdržavanja. Krivični sud taj zahtev nije odbacio, tako da su imali legitimno očekivanje da će o njemu odlučiti, ali je krivični postupak posle više od šest godina i niza odlaganja obustavljen zbog zastarelosti. ESLJP je zaključio da je u ovom slučaju došlo do povrede člana 6, stav 1, tj. prava na suđenje u razumnom roku. ESLJP je podsetio da član 6 ne daje navodnim žrtvama, odnosno oštećenima pravo da neko bude krivično gonjen ili osuđen, ali da on može biti primenjen, u skladu sa svojom „građanskom glavom“, na krivični postupak u kojem oštećeni iznose zahteve novčane prirode ili čak ne iznose takav zah-

tev ali krivični postupak ima odlučujući značaj za njihovo „građansko pravo“. Ceneći složenost slučaja, način vođenja krivičnog postupka protiv oca podnosioca predstavke, te njihovo ponašanje u tom postupku (odnosno njihov eventualni doprinos odlaganjima) i značaj postupka za njih, ESLJP je zaključio da su bili žrtve povrede prava na suđenje u razumnom roku.

3.13. Stanimirović (pred. br. 26088/06)

Predstavka podneta: 22. 5. 2006.

Presuda doneta: 18. 10. 2011.

Relevantni članovi Konvencije: 3; 6, stav 1

Ishod: povreda člana 3; povreda člana 6, stav 1

Naknada štete: 13.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 5.000 evra

Rezime

Podnosilac predstavke je 2001. godine bio uhapšen u vezi sa ubistvom dvoje ljudi, i zatim pretučen u policijskoj stanici da bi priznao da je on učinilac tog krivičnog dela. Pred policijom je dao dva priznanja, 10. i 17. februara 2001, a pred istražnim sudijom tri izjave, 13, 14. i 19. februara 2001. godine. Prilikom prvog saslušanja pred istražnim sudijom, kada je priznao krivično delo, podnosilac predstavke se žalio da ga je policija pretukla da bi od njega iznudila priznanje. Tada je pregledan i imao je slomljeno rebro i modrice na grudima. Tri dana kasnije, iz pritvora je ponovo doveden u policiju i tada drugi put saslušan, ponovo uz zlostavljanje, tako da je kolabirao i bio odveden u bolnicu, gde su mu konstatovani potres mozga i krvni podlivi na glavi. Okružni sud u Smederevu, pred kojim je vođen krivični postupak protiv njega, zaključio je da on jeste bio zlostavljan u policiji i kao dokaze nije prihvatio priznanja koja je tamo dao, ali je smatrao da su tri pomenute izjave koje je dao istražnom sudiji dopušteni dokazi, oslanjajući se na mišljenje veštaka psihijatarata koji su tvrdili da je strah kod njega od trenutka zlostavljanja u policiji do saslušanja pred istražnim sudijom morao nestati. Koristeći te izjave kao dokaz, bez obzira što je podnosilac predstavke kasnije u postupku povukao priznanje i rekao da je ono bilo iznuđeno teškim prebijanjem, elektro-šokovima, pretnjama smrću i gušenjem, Okružni sud u Smederevu ga je oglosio krivim za teško ubistvo i osudio na 40 godina zatvora.

Iako je tokom krivičnog postupka protiv podnosioca predstavke utvrđeno da je bio zlostavljan, pri čemu su potencijalni učinioci bili identifikovani, krivične istrage protiv njih nije bilo, tako da je ESLJP utvrdio da je postojala povreda člana 3, u njegovom procesnom aspektu.

Što se tiče povrede člana 6, stav 1, odnosno pravičnosti postupka, ESLJP je ponovio svoj raniji stav da korišćenje izjava iznuđenih mučenjem ili nekim drugim oblikom zlostavljanja čini ceo postupak nepravičnim, bez obzira na njihovu dokaznu snagu i bez obzira na to da li je njihovo korišćenje

bilo odlučujuće za donošenje osuđujuće presude. Za razliku od nacionalnih sudova, koji su smatrali da izjave date pred istražnim sudijom nisu bile iznuđene, ESLJP je smatrao da su i one date u strahu od daljeg zlostavljanja, imajući u vidu koliko je ono bilo ozbiljno, kratko vreme između zlostavljanja u policiji i izvođenja pred istražnog sudiju i činjenicu da je policija podnosioca predstavke mogla izvoditi iz pritvora i da je to i radila, te da je njegov strah od daljeg zlostavljanja bio razuman. Uz to, ESLJP je uzeo u obzir i to što podnosilac predstavke pre prvog saslušanja pred istražnim sudijom 13. februara 2001. nije imao priliku da nasamo razgovara sa svojim braniocem, a na narednim saslušanjima 14. i 19. februara branilac nije ni bio prisutan. U takvim okolnostima, bez obzira na uticaj spornih izjava na ishod krivičnog postupka, ESLJP je zaključio da je postupak u celosti bio nepravičan.

3.14. Đokić (pred. br. 1005/08)

Predstavka podneta: 19. 12. 2007.

Presuda doneta: 20. 12. 2011.

Relevantni član Konvencije: 6, stav 1

Ishod: povreda člana 6, stav 1

Naknada štete: nije dosuđena (zahtev nije podnet u skladu sa Poslovnikom ESLJP)

Naknada troškova postupka: nije dosuđena (zahtev nije podnet u skladu sa Poslovnikom ESLJP)

Rezime

Podnosilac je u krivičnom postupku pred nacionalnim sudom bio osuđen zbog ubistva i određena mu je kazna od 11 godina zatvora. Vrhovnom sudu je, u zakonom predviđenom roku, podneo zahtev za preispitivanje zakonitosti pravosnažne presude, ali je on odbačen kao neblagovremen jer je Vrhovni sud greškom zaključio da je podnet kasnije nego što zaista jeste. Pred ESLJP je isticao: 1) da postupak protiv njega, posmatran u celosti, nije bio pravičan; 2) da mu je neopravdano bio uskraćen pristup Vrhovnom sudu; 3) da je u donošenju odluke kojom je odbačen njegov zahtev za preispitivanje zakonitosti pravosnažne presude učestvovao sudija koji je prethodno bio u veću koje je potvrdilo osuđujuću presudu protiv njega. Pošto je utvrdio da je Vrhovni sud pogrešio kada je zaključio da je pomenuti zahtev bio neblagovremen, ESLJP je zaključio da je na taj način bilo povređeno pravo na pristup Vrhovnom sudu, garantovano u članu 6, stav 1 Konvencije. Istovremeno, smatrao je da nema potrebe da zasebno odlučuje o povredi člana 6, stav 1 u vezi sa pravičnošću krivičnog postupka u celini i nepristrasnošću Vrhovnog suda zbog učešća istog sudije u donošenju dve njegove odluke.

3.15. Mladenović (pred. br. 1099/08)

Predstavka podneta: 12. 12. 2007.

Presuda doneta: 22. 5. 2012.

Relevantni član Konvencije: 2

Ishod: povreda člana 2

Naknada štete: 4.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 5.000 evra

Rezime

Podnositeljka predstavke je majka 21-godišnjaka koji je 1991. godine nastradao kada ga je, tokom tuče između dve grupe mladića, usmrtio policijski službenik koji nije bio na dužnosti, a koji je izgleda pokušavao da pomogne svom bratu, koji je učestvovao u toj tuči.

ESLJP je utvrdio da je došlo do povrede procesnog aspekta člana 2, pošto postupak koji se vodio zbog ubistva sina podnositeljke predstavke nije bio završen ni više od 20 godina kasnije. Naime, ubrzo posle incidenta istraga protiv okrivljenog policijskog službenika bila je obustavljena, pa je krivično gonjenje protiv njega, kao supsidijarni tužilac, nastavila podnositeljka predstavke. U tom postupku okrivljeni je 1996. oslobođen jer je sud zaključio da je delovao u samoodbrani, ali je Vrhovni sud 1999. godine tu presudu ukinuo i naložio ponovno suđenje, ocenjujući da je obrazloženje presude nedosledno a da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno, odnosno da dokazi nisu cenjeni na odgovarajući način. Ponovljeni postupak pred Okružnim sudom u Beogradu je ponovo završen oslobađajućom presudom, 2002. godine, ali je Vrhovni sud 2004. ukinuo i tu presudu, jer se njeno obrazloženje zasnivalo gotovo isključivo na dokazima koji su išli u prilog okrivljenom, dok su ostali dokazi ignorisani ili netačno prikazani. Predmet je vraćen prvostepenom sudu na ponovno suđenje. Iako je odluka Vrhovnog suda Okružnom sudu u Beogradu dostavljena 21. septembra 2004, nijedno ročište u ponovljenom postupku nije zakazano do septembra 2006, a prvo ročište je održano tek 2009. godine. U periodu od 2006. do 2009. godine ročišta su mnogo puta odlagana, često zbog toga što se okrivljeni ili njegov advokat nisu pojavljivali pred sudom. Krajem 2009. godine sudija koji je bio predsednik sudskog veća nije ponovo izabran za sudiju pa je suđenje moralo krenuti iz početka. Prema podacima koji su dostavljeni ESLJP, izgleda da nijedno ročište nije zakazano od kraja 2009. do donošenja njegove presude, maja 2012. godine.

Pošto je Srbija Konvenciju ratifikovala 3. marta 2004, vremenska nadležnost ESLJP postojala je samo od tog datuma, tako da je on cenio postupanje nadležnih organa, prvenstveno sudova, od 2004. do 2012. godine. Kako je u tom periodu trebalo ponoviti krivični postupak protiv okrivljenog za ubistvo sina podnositeljke predstavke a u njemu je uglavnom trebalo ponovo ceniti postojeće dokaze, ESLJP nije bilo jasno zašto za osam godina nije doneta konačna oslobađajuća ili osuđujuća presuda, pri čemu od decembra 2009. godine nije postojala bilo kakva procesna aktivnost. Imajući to u vidu, ESLJP je zaključio da je došlo do povrede procesnog aspekta člana 2. Smatrao je da zbog

toga nema potrebe da zasebno odlučuje o tome da li je povređeno i pravo na suđenje u razumnom roku garantovano u članu 6, stav 1 Konvencije.

3.16. Hajnal (pred. br. 36937/06)

Predstavka podneta: 27. 7. 2006.

Presuda doneta: 19. 6. 2012.

Relevantni članovi Konvencije: 3; 6, stavovi 1 i 2

Ishod: povreda člana 3; povreda člana 6, stavovi 1 i 2

Naknada štete: 12.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 9.000 evra na ime troškova postupka pred nacionalnim sudovima i pred ESLJP

Rezime

Podnosilac predstavke je 8. avgusta 2005. godine bio uhapšen zbog teške krađe i istog dana je u policiji priznao da je pokušao da izvrši to krivično delo, a zatim bio pušten na slobodu. Dana 17. avgusta 2005. policija ga je lišila slobode oko 4 sata ujutru, bez pokušaja da ga prethodno pozove na saslušanje, i zajedno sa više drugih lica dovela u svoje prostorije i ispitivala u vezi sa drugom teškom krađom. Njegovi rođaci su o hapšenju obavestili advokata V. J. Đ. koji je u policiju stigao nešto pre formalnog saslušanja, i tamo od podnosioca predstavke čuo da ga je policija već fizički zlostavljala, pokušavajući da iznudi njegovo priznanje. Advokat je svedočio da ga je video „psihički slomljenog“ i da je hramao. Iz zapisnika o saslušanju videlo se da on o krađi u vezi sa kojom je tada lišen slobode nije rekao ništa i da je kao branioca angažovao V. J. Đ. Narednog dana, 18. avgusta 2005, policija je podnosioca predstavke ponovo dovela na saslušanje u 4 časa ujutru, ni tada ne pokušavajući da ga prethodno pozove. On je tvrdio da su ga i tada policijski službenici pretukli u nastojanju da od njega iznude priznanje, da je od njih tražio da advokata V. J. Đ. obaveste o tome da je uhapšen ali da je taj zahtev ignorisan, te da mu je bio postavljen drugi branilac, po službenoj dužnosti, koji se pojavio samo nakratko da potpiše zapisnik o saslušanju i zatim otišao. U zapisniku je bilo navedeno: 1) da se podnosiocu predstavke stavlja na teret brojne teške krađe; 2) njegovo detaljno priznanje o tome kako je izvršio ova krivična dela; 3) da ne želi da zadrži V. J. Đ. kao branioca; 4) da je izjavu dao bez bilo kakve „fizičke ili mentalne prinude“. Uz to, u zapisniku je stajalo da je nepismen, umesto potpisa okrivljenog na njemu je bio njegov otisak prsta, ali je bilo navedeno i da je pročitao zapisnik i da nema primedbe u vezi sa njim. Posle tog saslušanja je pušten na slobodu, da bi već 24. avgusta iste godine bio ponovo priveden, ali mu je tada određeno zadržavanje do 48 časova, a zatim i pritvor, jer je protiv njega pokrenut krivični postupak zbog teških krađa koje se navode u pomenutom zapisniku o saslušanju od 18. avgusta 2005. Istog dana, 24. avgusta, u Okružnom zatvoru u Subotici ga je pregledao lekar i konstatovao da „nema bolesti, tj. da je zdrav“.

Od početka krivičnog postupka koji je vođen protiv njega, podnosilac predstavke je isticao da je u policiji zlostavljan, da mu je iznuđivano priznanje i da mu nije bilo dopušteno da o lišenju slobode i saslušanju koje je izvršeno 18. avgusta 2005. bude obavešten njegov branilac, V. J. Đ. Dvojica svedoka koje je u ovom postupku saslušao istražni sudija tvrdili su da je policija i od njih pokušavala da iznudi izjave, navodno jednog udarajući a drugom preteći bejzbol palicom. Tokom glavnog pretresa još jedan svedok je tvrdio da ga je policija tukla bejzbol palicom tražeći da prizna više krivičnih dela i da da izjavu kojom bi teretio i podnosioca predstavke. Jedan svedok je izjavio da je sa podnosiocem predstavke posle jednog od saslušanja išao do bolnice i da je tada video da je on povređen i da hoda hramajući. Advokat koji je podnosiocu predstavke bio postavljen po službenoj dužnosti za potrebe saslušanja 18. avgusta 2005. pred sudom je izjavio da mu je on tom prilikom rekao da već ima branioca, da tada nije imao vidljive povrede i da, u svoje 33 godine advokatske prakse, nikada nije video priznanje kakvo je on tada dao i da ga je zato pitao da li njime nekoga štiti. Nacionalni sudovi sporno priznanje ipak nisu izdvojili kao nezakonit dokaz (u jednom trenutku prvostepeni sud je to učinio, ali je ta odluka ukinuta posle žalbe javnog tužioca) i na osnovu njega, i uz neke druge dokaze, podnosioca predstavke su oglasili krivim za 11 teških krađa i osudili ga na godinu i po dana zatvora (za jedno produženo krivično delo teške krađe). Pritom mu je kao otežavajuća okolnost kod izricanja sankcije uzeto to što se protiv njega u tom trenutku vodilo još šest krivičnih postupaka.

Iako podnosilac predstavke nije imao medicinsku dokumentaciju koja bi potvrdila da je usled zlostavljanja pretrpeo povrede, ESLJP je, uzimajući u obzir sve činjenice (uključujući i jedan zaključak Opštinskog suda u Subotici da je njegovo uzastopno hapšenje predstavljalo policijsko šikaniranje s ciljem da se od njega iznudi priznanje), zaključio da je dokazao da jeste bio žrtva povrede materijalnog aspekta člana 3, tj. da ga je policija fizički zlostavljala 17. avgusta 2005, a narednog dana, u najmanju ruku, psihičkom prinudom od njega iznudila priznanje.

Pošto navodi podnosioca predstavke o tome da je bio zlostavljan, izneti i pred istražnim sudijom i pred javnim tužiocem, nikada nisu bili istraženi u zasebnoj istrazi koja bi mogla dovesti do identifikacije i kažnjavanja odgovornih za to, ESLJP je utvrdio da je na taj način povređen i procesni aspekt člana 3 Konvencije.

Kako je priznanje koje je podnosilac predstavke dao pod prinudom bilo korišćeno u krivičnom postupku protiv njega, ESLJP je konstatovao da je time ceo taj postupak učinjen nepravičnim, tj. da je bio povređen član 6, stav 1 Konvencije, bez obzira na to koliko je priznanje uticalo na ishod postupka. Uzgred, ESLJP je primetio da na takav zaključak navode i način uzastopnog hapšenja, bez pokušaja da se on pozove da sam dođe u policiju, i uslovi pod kojima je saslušavan.

ESLJP je zatim utvrdio i povredu pretpostavke nevinosti iz člana 6, stav 2 Konvencije, jer su nacionalni sudovi, kod odmeravanja kazne, kao otežavajuću okolnost uzeli to što se protiv podnosioca predstavke u tom trenutku vodilo još šest odvojenih krivičnih postupaka, dok je stav ESLJP da samo pravosnažna osuđujuća presuda može biti uzeta kao takva okolnost.

3.17. Mitić (pred. br. 31963/08)

Predstavka podneta: 20. 6. 2008.

Presuda doneta: 22. 1. 2013.

Relevantni član Konvencije: 2

Ishod: nema povrede člana 2

Rezime

Predstavku je podneo otac mladića koji se, kao 28-godišnjak, obesio u samici Okružnog suda u Leskovcu, u kojem je izdržavao kaznu od godinu i devet meseci zatvora. U njoj je tvrdio da je država odgovorna za smrt njegovog sina, bilo tako što ju je izazvala ili tako što je nije sprečila. ESLJP je, međutim, ceneći relevantne dokaze, zaključio da zatvorska uprava nije znala niti mogla znati da postoji stvaran i neposredan rizik da bi sin podnosioca predstavke mogao izvršiti samoubistvo, te da ni na drugi način nije postupala suprotno pozitivnim obavezama da zaštiti pravo na život, shodno članu 2 Konvencije. Shodno tome, ESLJP je utvrdio da nije postojala materijalna povreda člana 2. Kada je u pitanju procesni aspekt istog člana, podnosilac predstavke je tvrdio da smrt njegovog sina nije istražena na odgovarajući način, ali je ESLJP zaključio suprotno, uzimajući u obzir da je uviđaj na mestu događaja izvršen čim je sin podnosioca predstavke pronađen u samici, da je na dan smrti izvršena detaljna autopsija koja je pokazala da je uzrok smrti samoubistvo vešanjem, da je ispitan niz svedoka i da je prikupljena relevantna dokumentacija i da je tek tada javni tužilac zaključio da nema mesta krivičnom gonjenju i da istragu treba obustaviti, a njegovu odluku su potvrdili i Okružni sud u Leskovcu i Vrhovni sud Srbije.

3.18. Otašević (pred. br. 32198/07)

Predstavka podneta: 22. 6. 2007.

Presuda doneta: 5. 2. 2013.

Relevantni član Konvencije: 3

Ishod: nema povrede člana 3

Rezime

Podnosilac predstavke se žalio da ga je u avgustu 2003. godine, kada je bio priveden zbog tuče, policija zlostavljala i nanela mu povrede u predelu uha i oka, te da povodom njegove prijave podnete zbog toga nije bila sprovedena delotvorna istraga, čime bi bili povređeni i materijalni i procesni aspekt zabrane zlostavljanja iz člana 3 Konvencije. Pošto je Konvencija u odnosu na Srbiju stupila na snagu 3. marta 2004, ESLJP nije imao vremensku nadležnost da se bavi odgovornošću

države za postupanje policije prema podnosiocu predstavke (tj. materijalnim aspektom člana 3) niti zvaničnom istragom koju je vodio javni tužilac, jer je ona bila završena u novembru 2003. godine, već je smatrao da mu je u nadležnosti samo krivični sudski postupak koji je vođen po privatnoj tužbi podnosioca predstavke, podnetoj 13. aprila 2004. godine. Posmatrajući kako je vođen taj sudski postupak, ESLJP je zaključio da on jeste zadovoljio standarde delotvornosti uspostavljene u vezi sa članom 3 Konvencije, jer je nacionalni sud savesno pokušao da utvrdi da li je podnosilac predstavke povrede na koje se žalio zadobio u tuči zbog koje ga je policija privela, kao što su tvrdili okrivljeni policijski službenici u tom postupku, ili usled policijskog zlostavljanja, kao što je on tvrdio. ESLJP je konstatovao da su u tom postupku ispitani okrivljeni i mnogi svedoci, da je podnosilac predstavke ispitivao ključne svedoke i da ceo postupak nije trajao predugo (manje od dve godine u prvom i manje od godinu dana u drugom stepenu), a da je obaveza sprovođenja delotvorne istrage obaveza sredstva a ne obaveza cilja, te da procesna obaveza iz člana 3 ne zahteva da svaka istraga bude uspešna i dovede do zaključaka koji bi bili u skladu sa tvrdnjama onoga ko tvrdi da je bio žrtva zlostavljanja. Uzgred, iako nije imao vremensku nadležnost da ceni delotvornost istrage koju je vodio javni tužilac, ESLJP je primetio da ona nije bila nezavisna, nepristrasna i temeljna.

3.19. Zorica Jovanović (pred. br. 21794/08)

Predstavka podneta: 22. 4. 2008.

Presuda doneta: 26. 3. 2013.

Relevantni član Konvencije: 8

Ishod: povreda člana 8

Naknada štete: 10.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 1.800 evra

Rezime

Podnositeljka je predstavku podnela zbog toga što joj država nije pružila bilo kakve podatke o stvarnoj sudbini njenog sina, koji je 1983. godine rođen zdrav u Zdravstvenom centru u Čupriji, a za koga joj je tri dana posle porođaja (31. 10. 1983) saopšteno da je preminuo. Tada joj nije bilo dozvoljeno da vidi telo preminulog sina i bila je obaveštena da će autopsija biti izvršena u Beogradu. Podnositeljka predstavke i njen suprug nikada nisu dobili izveštaj sa autopsije niti im je saopšteno gde je i kada njihov sin navodno sahranjen. Sumnjali su da im je sin živ i da je nezakonito usvojen. Na različite načine pokušavali su da utvrde šta se desilo sa njim. Između ostalog, suprug podnositeljke predstavke je u jednom trenutku, januara 2003, podneo krivičnu prijavu zbog otmice deteta, ali je ona u oktobru iste godine odbačena kao neosnovana „jer postoje dokazi da je sin [podnositeljke predstavke] umro 31. 10. 1983.“, bez daljeg obrazloženja i bez podataka o tome da li je bilo kakva prethodna istraga bila sprovedena. Konstatujući različite propuste države da preduzme odgovara-

juće mere ne bi li utvrdila šta se desilo sa sinom podnositeljke predstavke, uključujući i odbacivanje pomenute krivične prijave bez odgovarajućeg razmatranja, ESLJP je utvrdio da je došlo do povrede prava na porodični život iz člana 8 Konvencije.

3.20. Luković (pred. br. 43808/07)

Predstavka podneta: 11. 9. 2007.

Presuda doneta: 26. 3. 2013.

Relevantni član Konvencije: 5, stav 3

Ishod: nema povrede člana 5, stav 3

Rezime

Podnosilac predstavke, protiv kojeg je vođen krivični postupak zbog organizovanja kriminalne grupe i korupcije, tokom kojeg je u pritvoru proveo tri godine i devet meseci, žalio se da je pritvor trajao neopravdano dugo i da su razlozi kojima su ga sudovi pravdali bili arbitrarni i bez uporišta u činjenicama, te da postupak protiv njega nije vođen dovoljno hitno. ESLJP je, međutim, uzimajući u obzir složenost krivičnog postupka, činjenicu da su sudovi, produžavajući pritvor na svaka dva meseca, uvek pažljivo cenili postoji li svaki konkretan razlog za njega i razmatrali konkretne činjenice slučaja i lične prilike podnosioca predstavke, dajući obrazloženja koja nisu bila „opšta i apstraktna“ već detaljna i razumna, zaključio da u ovom slučaju nije došlo do povrede člana 5, stav 3 Konvencije. ESLJP je smatrao da su razlozi za pritvor bili „relevantni“ i „dovoljni“, da je krivični postupak protiv podnosioca predstavke vođen s dužnom pažnjom i da on nije dokazao da su u tom postupku postojali bilo kakvi značajni periodi neaktivnosti koji bi ESLJP naveli na zaključak da je došlo do povrede Konvencije.

3.21. Lakatoš i drugi (pred. br. 3368/08)

Predstavka podneta: 7. 1. 2008.

Presuda doneta: 7. 1. 2014.

Relevantni članovi Konvencije: 3; 5, stav 3

Ishod: povreda člana 3; povreda člana 5, stav 3

Naknada štete: po 5.000 evra za tri podnosioca predstavke i kćerku četvrtog, koji je preminuo pre kraja postupka pred ESLJP (ukupno 20.000 evra)

Naknada troškova postupka: 2.750 evra za trećeg podnosioca na ime troškova postupka pred sudovima u Srbiji i ukupno 1.800 evra za tri podnosioca i kćerku četvrtog podnosioca na ime troškova postupka pred ESLJP (ukupno 4.550 evra)

Rezime

Podnosioci predstavke, njih pet, bili su 2007. godine uhapšeni u vezi sa više razbojništava. Njih trojica su kasnije bili i optuženi za seriju razbojništava (13 izvršenih i četiri u pokušaju). U ovoj predstavi su se žalili da ih je policija zlostavljala prilikom hapšenja i kasnije, u policijskoj stanici, da u vezi sa tim nije sprovedena delotvorna istraga, i da su u pritvoru bili neopravdano dugo. Pošto država nije pružila uverljivo objašnjenje o tome kako su nastale povrede zabeležene kod podnosilaca predstavke dok su bili lišeni slobode (policija u svojim izveštajima jeste navela da je prilikom hapšenja protiv njih upotrebljavala sredstva prinude, ali bi na taj način mogao nastati samo deo povreda koje su kasnije dijagnostikovane), ESLJP je zaključio da su one nastale zlostavljanjem, čime je povređen materijalni aspekt člana 3. Pošto nadležno javno tužilaštvo, iako je znalo da se podnosioci predstavke žale da su bili zlostavljani, tim povodom nije pokrenulo zvaničnu istragu, odvojenu od one koja je protiv njih vođena, ESLJP je konstatovao da je tako povređen i procesni aspekt člana 3 Konvencije.

Kad je u pitanju član 5, stav 3, ESLJP je primetio da su nacionalni sudovi, produžavajući pritvor od hapšenja do donošenja prvostepene presude (radilo se o periodu nešto dužem od godinu i osam meseci), propustili da na odgovarajući način ocene da li zaista postoji osnov za pritvor na koji su se pozivali, pristupajući tom zadatku apstraktno i formalistički, uzimajući u obzir samo mogućnost da okrivljenima bude izrečena duga kazna zatvora i prirodu dela koja su im se stavljala na teret, ponavljajući obrazloženja iz kojih se nikada nije videlo da li je razmatrana moguća reakcija javnosti na potencijalno puštanje tri podnosioca predstavke na slobodu, što je bio osnov za pritvor. Pošto je bilo tako, ESLJP je utvrdio da je bio povređen i član 5, stav 3 Konvencije.

Podnosioci su se žalili i na povredu pretpostavke nevinosti (iz člana 6, stav 2) jer su predstavnici policije na konferenciji za štampu pokazivali njihove fotografije i govorili o njima kao o pripadnicima kriminalne grupe, ali je ESLJP predstavku u ovom delu odbacio kao nedopuštenu, smatrajući da je prethodno trebalo da iskoriste pravno sredstvo na nacionalnom nivou, i to tužbu u parničnom postupku, na osnovu Zakona o obligacionim odnosima. ESLJP je objasnio da se njihova pravna situacija razlikuje u odnosu na one u kojima pretpostavku nevinosti u svojim odlukama povređuju sudovi koji vode krivične postupke (kao u gore prikazanim slučajevima *Matijašević* i *Hajnal*), kada nije razu-

mno očekivati da okrivljeni koji na tu povredu prava ukazuju u krivičnom postupku zbog iste stvari koriste i pravni lek u sferi građanskog prava.

3.22. Tešić (pred. br. 4678/07 i 50591/12)

Predstavke podnete: 29. 12. 2006. i 28. 5. 2012.

Presuda doneta: 11. 2. 2014.

Relevantni član Konvencije: 10

Ishod: povreda člana 10

Naknada štete: 5.500 evra na ime materijalne štete, 6.000 evra na ime nematerijalne štete (ukupno 11.500 evra)

Naknada troškova postupka: 2.200 evra

Rezime

Novosadski *Dnevnik* je decembra 2002. godine objavio članak zasnovan na izjavi podnositeljke predstavke u kojem se tvrdilo da je njen advokat, koji ju je zastupao u parnici koja je bila u toku, namerno propustio da taj zadatak obavlja kako treba, a da je to potvrdila i novosadska policija, koja je zbog toga protiv njega podnela krivičnu prijavu. Tadašnje Opštinsko javno tužilaštvo u Novom Sadu tu je krivičnu prijavu u julu 2002. odbacilo zbog zastarelosti. Pomenuti advokat je zbog ovog članka 2003. privatnom tužbom pokrenuo krivični postupak i u njemu je podnositeljka predstavke, rođena 1934, krajem 2011. godine (posle ponavljanja postupka) bila osuđena za klevetu i kažnjena sa šest meseci zatvora, uslovno, sa periodom proveravanja od dve godine. Ista kazna bila je izrečena i novinarki *Dnevnika* koja je bila autorka članka.

Ovaj advokat je, zbog istog članka, podnositeljku predstavke u decembru 2006. tužio i u parničnom postupku, tražeći naknadu štete zbog pretrpljenih duševnih bolova. Opštinski sud u Novom Sadu je već krajem januara 2007. presudio u njegovu korist, obavezujući je da mu isplati oko 4.900 evra (na ime naknade štete i troškova postupka). Njena penzija je u tom trenutku iznosila oko 80 evra. Osnovni sud je utvrdio: da je podnositeljka predstavke zbog iste stvari bila osuđena u krivičnom postupku (tada je bio završen prvi krivični postupak, koji će kasnije biti ponovljen, sa istim ishodom); da, posmatrajući kako je advokat radio u njenom slučaju, njene optužbe nemaju osnova; da su te optužbe povredile čast i ugled tužioca i kod njega izazvale značajne duševne bolove. Ovu presudu je Okružni sud u Novom Sadu potvrdio u aprilu 2009, a Ustavni sud je ustavnu žalbu podnetu u vezi sa njom odbio u decembru 2011. godine.

Izvršenje parnične presude počelo je u julu 2009, kada je naloženo da se dve trećine penzije podnositeljke predstavke uplaćuju na račun izvršnog poverioca, sve dok dosuđeni iznos ne bude isplaćen u celosti. Do maja 2012, kada je podnela drugu predstavku, podnositeljka je isplatila deo

tog iznosa (4.350 evra) i trebalo je, uzimajući u obzir akumuliranu i očekivanu zateznu kamatu, da dug otplaćuje još otprilike dve godine (dakle, ukupno skoro pet godina). U maju 2012, njena penzija je iznosila oko 170 evra i kada bi na račun izvršnog poverioca bile uplaćene njene dve trećine, podnositeljki predstavke bi za sve životne troškove ostajalo oko 60 evra. Tvrdila je, a Vlada to nije osporavala, da joj samo za lekove mesečno potrebno oko 44 evra, pošto je patila od više bolesti, i da zbog izvršenja pomenute presude više ne može da ih kupuje.

ESLJP je konstatovao da su odluke nacionalnih sudova kojima je podnositeljki predstavke nametnuta pomenuta obaveza plaćanja sigurno predstavljale zadiranje u slobodu izražavanja iz člana 10 Konvencije, da je ono bilo zasnovano na zakonu i služilo legitimnom cilju (zaštiti ugleda), ali da nije bilo neophodno u demokratskom društvu i da je stoga predstavljalo povredu člana 10. Do takvog zaključka došao je uzimajući u obzir: da je iznos koji je podnositeljka predstavke trebalo da plati bio veći od njenih 60 mesečnih penzija; da je bio jednak iznosu koji su, zbog iste stvari, na osnovu odvojene tužbe i presude, bili dužni da plate *Dnevnik* i Autonomna pokrajina Vojvodina (kao njegov osnivač), kao dva nesumnjivo finansijski moćnija (pravna) lica; da se ne može reći da je njena izjava predstavljala bezrazložan lični napad, pošto je i policija u njenim optužbama videla izvesnog osnova i zbog toga podnela krivičnu prijavu a u trenutku kada je dala izjavu *Dnevniku* ni sud još uvek nije bio odbio njenu privatnu krivičnu tužbu protiv advokata (podnela ju je kao supsidijarni tužilac kada je odbačena krivična prijava policije); i da je izvršavanjem presude donete protiv nje podnositeljka predstavke, kao starija osoba sa više ozbiljnih bolesti, dovedena u vrlo tešku situaciju.

3.23. Đekić i drugi (pred. br. 32277/07)

Predstavka podneta: 19. 5. 2007.

Presuda doneta: 29. 4. 2014.

Relevantni član Konvencije: 3

Ishod: nema povrede člana 3

Rezime

Podnosioci predstavke, koji su 2004. učestvovali u manjoj saobraćajnoj nesreći i posle nje nakratko bili privedeni, žalili su se da ih je policija tom prilikom zlostavljala i da u vezi sa tim incidentom nije bila sprovedena delotvorna istraga, što bi predstavljalo povredu i materijalnog i procesnog aspekta člana 3 Konvencije. ESLJP je zaključio da se ne može smatrati dokazanim da je do zlostavljanja (tj. povrede materijalnog aspekta člana 3) došlo, imajući u vidu da se u postupku pred njim nisu našli dokazi kojima bi mogao biti doveden u pitanje identičan zaključak nacionalnih sudova, pred kojima se sudilo policijskim službenicima koje su podnosioci predstavke krivično gonili zbog navodnog zlostavljanja i koji su u tom postupku saslušali više svedoka i cenili njihov kredibilitet. Ceneći da li je istraga povodom tvrdnji o zlostavljanju bila delotvorna, ESLJP je primetio da je inicijalnu istragu

sprovela služba unutrašnje kontrole MUP i da deluje da je ona bila i hitna i detaljna, ali da nije bila nezavisna jer su službenici koji su je sprovodili bili deo istog komandnog lanca kao i policijski službenici čiji postupci su bili ispitivani. Dalje, ESLJP je zaključio da istraga koju je sproveo javni tužilac nije bila delotvorna, jer se odluka o odbacivanju krivične prijave kojom je okončana zasnivao samo na izveštaju policije, a u njoj nije bilo nezavisnih koraka, poput ispitivanja podnosilaca predstavke, policijskih službenika umešanih u incident ili drugih svedoka. Uz to, nema naznaka da je javni tužilac bio spreman da kritički preispita verziju događaja koju je dala policija. Mada je naveo da podnosioci predstavke nisu bili dužni da samostalno, kao supsidijarni tužioci, pokrenu krivični postupak, ESLJP je cenio i njegovu delotvornost i zaključio da je upravo njime ispunjena obaveza iz člana 3. Prema mišljenju ESLJP, u tom postupku, koji je, dovoljno hitno i transparentno, vodio nezavisan sud, jesu bila raspravljena sva relevantna pitanja i ispitani svi relevantni dokazi, pa se ne može reći da je došlo do povrede procesnog aspekta člana 3 Konvencije.

3.24. Habimi i drugi (pred. br. 19072/08)

Predstavka podneta: 2. 4. 2008.

Presuda doneta: 3. 6. 2014.

Relevantni član Konvencije: 3

Ishod: nema povrede materijalnog aspekta člana 3, povreda procesnog aspekta člana 3

Naknada štete: po 3.500 evra svakom od 37 podnosilaca predstavke (ukupno 129.500 evra)

Naknada troškova postupka: 5.000 evra svim podnosiocima predstavke zajedno

Rezime

Podnosioci predstavke, njih 37, nalazili su se u novembru 2006. godine u KPZ u Nišu, gde su služili kaznu zatvora, kada je tamo izbila pobuna u kojoj su osuđenici zahtevali da Narodna skupština usvoji zakon o amnestiji. Pošto su oni preuzeli kontrolu nad delom zavoda, 24. novembra 2006. godine došlo je do intervencije u kojoj je Žandarmerija, uz pomoć zavodske službe za obezbeđenje, suzbila pobunu i uspostavila kontrolu nad zavodom. Kako su tokom intervencije korišćena sredstva prinude, među osuđenim licima je bilo povređenih (prema podacima Ministarstva pravde, njih 79 je bilo povređeno i dobilo lekarsku negu). Podnosioci predstavke su tvrdili da su prilikom intervencije bili zlostavljani, batinanjem bejzbol palicama i motkama, da su bili terani da prolaze kroz špalir koji su činili pripadnici Žandarmerije i službe obezbeđenja koji su ih tada šutirali i da su bili naterani da satima leže vezani na hladnom betonskom podu. Naveli su da su tada zadobili različite povrede, uključujući prelome kostiju, otekline i rane po telu, unutrašnje krvarenje i potrese mozga. Uz to, isticali su da u vezi sa ovim događajem nije bila sprovedena delotvorna istraga.

ESLJP se prvo bavio procesnim aspektom člana 3. Ceneći delotvornost istrage sprovedene u vezi sa pomenutim događajima, primetio je da je u inicijalnoj fazi, kada ju je koordiniralo (tadašnje)

Opštinsko javno tužilaštvo u Nišu, istragu gotovo u potpunosti vodila policija, koja je deo hijerarhijske strukture kojoj pripada i Žandarmerija, čiji postupci su istraživani. Osim toga, tužilaštvo, koje je odbacilo krivičnu prijavu podnosioca predstavke, nije uzelo u obzir njihove izjave, poseban značaj dalo je zaključku starešine policijskih službenika koji su učestvovali u intervenciji, iako se on teško može smatrati nezavisnim, a o telesnim povredama je govorilo na prilično neodređen način, spominjući samo zatvorenike uopšte, a ne konkretne podnosiocima krivične prijave. Kada se u istragu uključio istražni sudija Opštinskog suda u Nišu, saslušani su samo podnosioci prijave ali ne i bilo koji od svedoka koje su oni pomenuli, niti bilo ko od umešanih policijskih službenika i zaposlenih u službi za obezbeđenje zavoda. Štaviše, ni istražni sudija ni javni tužilac nisu pokušali da izvrše prepoznavanje policijskih službenika koje su podnosioci predstavke optuživali za zlostavljanje, iako su neki od njih izgleda bili u stanju da ih identifikuju, niti im je bila data prilika da se suoče sa policijskim službenicima i zaposlenima u zavodskoj službi za obezbeđenje, iako je bilo dokaza o identitetu ovih osoba. Dalje, ESLJP je primetio da je jedan broj podnosioca predstavke bio saslušan u prostorijama KPZ u Nišu, pri čemu je deo njih izričito rekao da se plaši da identifikuje one koji su ih zlostavljali, dok su drugi odlučili da povuku ranije date izjave, a istražni sudija nije uradio ništa da istraži ove indicije, koje su ukazivale na zastrašivanje od strane službenih lica. Konačno, ESLJP je to što advokatu podnosioca predstavke nije bio omogućen pristup njihovoj zdravstvenoj dokumentaciji ocenio kao neprihvatljivo ometanje u dokazivanju iznetih tvrdnji. Uzimajući sve ovo u obzir, ESLJP je zaključio da je istraga bila nedelotvorna, tj. da je povređen procesni aspekt člana 3.

Kada je u pitanju materijalni aspekt člana 3, ESLJP je zaključio da podnosioci predstavke svoje tvrdnje da su zlostavljani nisu dokazali van razumne sumnje, jer postoje indicije da su povrede koje su zadobili ili tvrde da su ih zadobili mogle nastati u međusobnim obračunima osuđenika, kojih je bilo, usled panike nastale kada je intervencija započela ili tako što su pružali otpor tokom intervencije.

3.25. Isaković Vidović (pred. br. 41694/07)

Predstavka podneta: 18. 9. 2007.

Presuda doneta: 1. 7. 2014.

Relevantni član Konvencije: 8

Ishod: povreda člana 8

Naknada štete: 3.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 3.000 evra na ime troškova postupka

Rezime

Podnositeljka predstavke se, bez pozivanja na određeni član Konvencije, žalila zbog toga što je krivični postupak vođen zbog krivičnog dela teška telesna povreda, u kojem je ona imala svojstvo oštećene, obustavljen zbog zastarelosti. Naime, jedna njena svađa sa komšijom 1997. godine dovela

je do fizičkog sukoba u kojem je dobila udarac u glavu i pretrpela povrede koje su okarakterisane kao teške. Krivični postupak protiv njenog komšije je trajao do 2007, kada je nastupila zastarelost krivičnog gonjenja (jedna presuda je bila doneta, ali je 2001. ukinuta i suđenje je počelo iznova). ESLJP je rešio da postupke nacionalnih sudova posmatra u odnosu na član 8 i zaključio da postupak, u periodu za koji je on imao nadležnost *ratione temporis* (od 3. marta 2004), nije pružio odgovarajuću zaštitu fizičkog integriteta podnositeljke predstavke, usled čega je došlo do povrede prava na privatni i porodični život iz člana 8 Konvencije.

3.26. Petrović (pred. br. 40485/08)

Predstavka podneta: 1. 8. 2008.

Presuda doneta: 15. 7. 2014.

Relevantni član Konvencije: 2

Ishod: povreda člana 2

Naknada štete: 12.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: nije tražena

Rezime

ESLJP je povredu procesnog aspekta člana 2 utvrdio zbog toga što u vezi sa smrću sina podnositeljke predstavke nije bila sprovedena delotvorna istraga. On je u januaru 2002. bio priveden jer ga je policija sumnjičila za krađu tašne iz ruku jedne žene. Policija je tvrdila da je nastradao tako što se, u prisustvu tri policijska službenika, vezanih ruku bacio kroz zatvoren prozor prostorije na drugom spratu policijske stanice i zadobio teške povrede, od kojih je preminuo mesec dana kasnije. Iako se kasnije, kada su incident istraživali javni tužilac, istražni sudija i sud, ispostavilo da prozor kroz koji je sin podnositeljke predstavke navodno skočio u zimskoj jakni, sa vezanim rukama, ima krila dimenzija 50 cm x 55 cm i 45 cm x 50 cm, autopsija pokazala da su njegove povrede nastale udarcima nanetim „tupim, teškim i zamahnutim predmetom“, a jedno od veštačenja dovelo do zaključka da je praktično nemoguće da je mogao iskočiti kroz prozor kako je policija tvrdila, za njegovu smrt niko nije odgovarao. Nadležni javni tužilac je odbacio krivičnu prijavu, a ni u postupku koji je posle toga podnositeljka predstavke inicirala kao supsidijarni tužilac nije došlo do optuženja, jer su i istražni sudija i tročlano veće Okružnog suda u Beogradu i Vrhovni sud Srbije smatrali da nema mesta krivičnom gonjenju, iako je u jednom trenutku republički javni tužilac podneo zahtev za zaštitu zakonitosti protiv odluke Vrhovnog suda kojom su potvrđene ranije odluke nižih instanci da se ne otvori istraga.

Podnositeljka predstavke i njen suprug uspeli su da 2010. godine u parničnom postupku dobiju naknadu štete zbog mentalne patnje koju su preživeli usled smrti sina do koje su doveli propusti države, tj. službenih lica. ESLJP je zaključio da naknada štete u parničnom postupku nije bila dovoljna

da država ispuni obaveze koje ima u skladu sa članom 2, da je u ovom slučaju krivični postupak bio delotvorno pravno sredstvo i da je u njemu trebalo utvrditi sve relevantne činjenice.

Kad je u pitanju delotvornost istrage koju su vodili javni tužilac i krivični sudovi, ESLJP je konstatovao čitav niz manjkavosti, uključujući, između ostalog: to što nije bilo ni pokušaja rekonstrukcije događaja; to što nisu istraživani potencijalni razlozi za samoubistvo (iako je delovalo da je javni tužilac pošao od pretpostavke da je u pitanju bilo samoubistvo); to što nema naznaka da je javni tužilac bio spreman da pažljivo, kritički ispita navode policije o incidentu; odsustvo obrazloženja u odluci javnog tužioca da nikoga krivično ne goni; to što je Vrhovni sud Srbije, odlučujući o zahtevu za zaštitu zakonitosti, zanemario sve činjenice koje nisu išle u prilog verziji događaja koju su izneli umešani policijski službenici.

3.27. Grujović (pred. br. 25381/12)

Predstavka podneta: 18. 4. 2012.

Presuda doneta: 21. 7. 2015.

Relevantni članovi Konvencije: 5, stav 3; 6, stav 1; 34

Ishod: povreda člana 5, stav 3; povreda člana 6, stav 1; nema povrede člana 34

Naknada štete: 4.500 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 1.500 evra

Rezime

ESLJP je utvrdio povredu člana 5, stav 3 i člana 6, stav 1 zbog toga što je podnosilac predstavke, protiv kojeg se vodio krivični postupak (u vezi sa teškim ubistvom), u pritvoru boravio sedam godina i pet meseci (u njemu se nalazio i u vreme odlučivanja o predstavlci) i zato što postupak protiv njega nije bio završen u razumnom roku. Krivični postupak vođen protiv podnosioca predstavke je šest puta počinjao iznova zbog promena predsednika ili članova sudskog veća (za šta država nije dala objašnjenje), a od 42 zakazana ročišta na glavnom pretresu odloženo ih je 19, iz različitih razloga koji nisu imali veze sa ponašanjem podnosioca predstavke. Uz to, nije se ticao organizovanog kriminala niti složenih pravnih ili faktičkih pitanja kojima bi moglo biti opravdano njegovo tako dugo trajanje. Podnosilac predstavke je tvrdio i da je dopise iz ESLJP dobijao sa odlaganjem i u već otvorenim kovertama, te da je zbog toga došlo do povrede člana 34, ali je ESLJP ipak utvrdio da njegova prepiska sa podnosiocem predstavke nije bila ometana i da nema povrede ovog člana Konvencije.

3.28. Milenković (pred. br. 50124/13)

Predstavka podneta: 12. 6. 2013.

Presuda doneta: 1. 3. 2016.

Relevantni član Konvencije: 4 Protokola br. 7

Ishod: povreda člana 4 Protokola br. 7

Naknada štete: 1.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 2.000 evra

Rezime

ESLJP je utvrdio da je došlo do povrede člana 4 Protokola br. 7 (načela *ne bis in idem*) jer je podnosilac predstavke za iste akte (udaranje i povređivanje drugog lica) kažnjen dva puta, i u prekršajnom i u krivičnom postupku. Iako je Vlada pred ESLJP objašnjavala da prekršaj protiv javnog reda i mira i krivično delo teška telesna povreda imaju drugačije opise, te da telesna povreda nije element ovog prekršaja, on je smatrao da je očigledno da se oba postupka odnose na iste činjenice, da se radi o dvostrukom kažnjavanju i da je Opštinski sud u Leskovcu trebalo da obustavi krivični postupak kada je dobio konačnu odluku donetu u prekršajnom postupku.

3.29. Savić i drugi (pred. br. 22080/09 i 56465/13)

Predstavke podnete: 14. 4. 2009. i 30. 8. 2013 .

Presuda doneta: 5. 4. 2016.

Relevantni član Konvencije: 6, stav 1

Ishod: povreda člana 6, stav 1

Naknada štete i troškova postupka: 2.200 i 500 evra (ukupno 2.700 evra) podnosiocima čije pravo je povređeno u krivičnom postupku

Rezime

ESLJP je u ovom postupku utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku u dva krivična i tri parnična postupka, koji su pred dvema instancama trajali, računajući samo deo od trenutka stupanja Konvencije na snagu u odnosu na Srbiju (od 3. marta 2004), između šest godina i dva meseca i osam godina i jedanaest meseci. Zaključio je da povreda postoji uprkos tome što je Ustavni sud prethodno usvojio ustavne žalbe svih podnosilaca predstavki i dosudio im određene iznose na ime naknade štete (u visini od 300 do 600 evra) zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. ESLJP je smatrao da, uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja svakog od osam podnosilaca predstavke, naknada koju je dosudio Ustavni sud nije dovoljna i ne predstavlja zadovoljavajuće obeštećenje za

pretrpljenu povredu prava. Što se tiče osoba kojima je pravo povređeno u krivičnom postupku, jedna od njih je bila oštećena u krivičnom postupku, dok se u drugom slučaju radilo o okrivljenom.

3.30. Dimović (pred. br. 24463/11)

Predstavka podneta: 5. 3. 2011.

Presuda doneta: 28. 6. 2016.

Relevantni član Konvencije: 6, stavovi 1 i 3(d)

Ishod: povreda člana 6, stavovi 1 i 3(d)

Naknada štete: 3.000 evra prvom i 2.000 evra drugom podnosiocu predstavke na ime nematerijalne štete (ukupno 5.000 evra)

Naknada troškova postupka: 5.282,30 evra

Rezime

Podnosioci predstavke bili su 2009. godine osuđeni zbog krađe prese za grožđe, bez materijalnih dokaza, na osnovu izjave koju je njihov prijatelj, koji je bio osumnjičen kao saizvršilac u ovom slučaju, dao policiji u prisustvu svog advokata, ali bez prisustva podnosilaca predstavke i njihovih branilaca, koji nisu ni bili pozvani da prisustvuju tom saslušanju. Pritom je taj osumnjičeni kasnije povukao tu izjavu i rekao da ju je dao pod dejstvom alkohola. Jedini drugi dokaz protiv njih bila je izjava navodno oštećenog, koji je tvrdio da je presu držao u zaključanom dvorištu, dok su podnosioci predstavke (kao okrivljeni) i dvojica svedoka tvrdili da je presa bila odbačena, tj. napuštena i da je oni nisu ukrali.

ESLJP je podsetio na načelo iz člana 6, stav 3, tačka d Konvencije, prema kojem neko može biti osuđen samo ako su svi dokazi protiv njega izvedeni u njegovom prisustvu na javnom suđenju, da bi se o njima tamo raspravljalo, što podrazumeva i odgovarajuću mogućnost da odbrana osporava navode svedoka i ispituje ih, bilo dok svedok daje izjavu ili kasnije u postupku. Pošto u ovom slučaju odbrani ta mogućnost nije bila data, ESLJP je cenio: 1) da li za to što svedok nije ispitan postoji odgovarajuće, razumno objašnjenje; 2) da li je njegova izjava odlučujuće uticala na ishod krivičnog postupka; 3) da li su u postupku postojali faktori, uključujući procesne garancije, koji bi bili kontra-teža hendikepima koje je odbrana imala zbog toga što je prihvaćen dokaz koji nije imala prilike da osporava i, zatim, da li je suđenje, posmatrano u celosti, bilo pravično. ESLJP je utvrdio da ne postoji razumno objašnjenje za to što odbrani nikada nije bila data mogućnost da ispituje svedoka na čijoj izjavi se zasnivala osuđujuća presuda (on jeste umro pre nego što je postupak završen, ali to se desilo tek posle prvog suđenja; umro je pre nego što je, posle odluke drugostepenog suda da ukine prvostepenu oslobađajuću presudu, suđenje ponovljeno). Zatim je zaključio da je njegova izjava imala odlučujući uticaj na ishod postupka (bila je gotovo jedini dokaz u prilog optužbi; osim toga, bila je jedini novi dokaz izveden u ponovljenom postupku koji se završio osuđujućom presudom

protiv podnosioca predstavke, nasuprot prvoj prvostepenoj presudi koja je bila oslobađajuća). Na kraju, ESLJP je smatrao da ne postoje nikakvi faktori koji bi činili kontratežu hendikepima koje je odbrana imala usled toga što nije imala mogućnost da osporava odlučujući dokaz – sa izuzetkom izjave navodno oštećenog, nije bilo drugih dokaza protiv podnosioca predstavke; nadležni organi nisu ozbiljno pokušali da prikupe druge dokaze potrebne da se utvrdi krivična odgovornost podnosioca predstavke (konkretno, da se utvrdi da li je presa bila odbačena i ispravna); nacionalni sudovi nisu ispitali tvrdnje samog svedoka i branioca podnosioca predstavke da je on izjavu dao pod dejstvom alkohola. Imajući sve ovo u vidu, ESLJP je zaključio da suđenje podnosiocima predstavke nije bilo pravično, tj. da je došlo do povrede člana 6, stavovi 1 i 3, tačka d.

3.31. Mučibabić (pred. br. 34661/07)

Predstavka podneta: 3. 8. 2007.

Presuda doneta: 12. 7. 2016.

Relevantni član Konvencije: 2

Ishod: povreda člana 2

Naknada štete: 12.000 na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 3.000 evra

Rezime

Podnosilac predstavke je otac jednog od jedanaest ljudi poginulih u junu 1995. godine u eksploziji u firmi „Grmeč“, pri pokušaju tadašnje Službe državne bezbednosti da, zajedno sa jednom privatnom firmom, proizvede čvrsto raketno gorivo. Tom prilikom ozbiljno je povređeno još deset ljudi. Zvanična državna istraga u vezi sa ovom eksplozijom, pokrenuta *ex-officio*, trajala je do 2003. i nije dovela do bilo kakvog optužnog akta. Podnosilac predstavke je tada, u skladu sa pravilima krivičnog postupka koja su bila na snazi, sam pokrenuo krivični postupak protiv četiri bivša rukovodioca u „Grmeču“ i bivšeg zamenika načelnika Službe državne bezbednosti, ne tražeći dopunu istrage. Taj krivični postupak nije bio završen ni u trenutku kada je ESLJP odlučivao o predstavi, oko trinaest godina kasnije. U njemu je na glavnom pretresu održano svega devet ročišta, dok je 21 otkazano ili odloženo, iz različitih proceduralnih razloga. Uz to, ESLJP je primetio da je u njemu postojalo nekoliko dugih perioda neobjašnjive neaktivnosti i da je, povrh toga, suđenje šest puta počinjalo iznova, pred izmenjenim većem.

Podnosilac predstavke je, nezadovoljan takvim postupkom, 2010. godine podneo ustavnu žalbu, ne samo zbog trajanja postupka već i zbog prepreka i opstrukcija s kojima se suočavao, zbog toga što nije bio uključen u istražne radnje i zbog toga što nije imao pristup spisima predmeta. Ustavni sud je 2011. godine utvrdio da je on bio žrtva povrede „prava na suđenje u razumnom roku“ u nedelotvornom, neodgovarajućem i dugom krivičnom postupku pred prvostepenim sudom, kojem je

naložio da taj postupak sprovede do kraja što je pre moguće. Na osnovu te odluke Ustavnog suda, Komisija za naknadu štete mu je ponudila oko 840 evra na ime nematerijalne štete, ali on taj iznos nije prihvatio već je pokrenuo parnični postupak za naknadu štete i u njemu samo delimično uspeo – umesto traženih 10.000.000 dinara, dosuđeno mu je 300.000 (što je tada bilo oko 2.580 evra) – ali ni taj iznos nije mu bio isplaćen u trenutku kada je ESLJP odlučivao o predstavci.

Pošto je istraga koju su državni organi sprovedi *ex-officio* završena pre nego što je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Srbiju, ona nije bila u vremenskoj nadležnosti ESLJP, tako da je on cenio samo da li je krivični postupak koji je pokrenuo podnosilac predstavke u periodu od ratifikacije Konvencije bio u skladu sa procesnim aspektom člana 2 Konvencije. Konstatujući sve gore navedene manjkavosti tog postupka, a prvenstveno odsustvo hitnosti, ESLJP je utvrdio da država nije ispunila svoju dužnost da sprovede delotvornu istragu u vezi sa mogućom povredom prava na život. ESLJP je naveo da je svestan toga da je slučaj politički osetljiv i da je istraga mogla biti ometana sa više strana, ali je istakao da je to manje izgovor za odlaganja a više razlog da država organizuje pravosudni sistem tako da prevaziđe ranije nepravilnosti i propuste hitnim i savesnim utvrđivanjem činjenica u okviru krivičnog postupka i da, ako postoje, odgovorne privede pravdi, kako bi se izbegao ili otklonio utisak da se bilo šta prikriva.

3.32. Prohaska Prodanić i drugi (pred. br. 3931/14)

Predstavka podneta: 20. 12. 2013.

Presuda doneta: 8. 11. 2016.

Relevantni član Konvencije: 6, stav 1

Ishod: povreda člana 6 stav 1

Naknada štete i troškova postupka: 1.200 evra

Rezime

U ovoj presudi ESLJP je utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku u dva građanska i jednom krivičnom postupku, iako je Ustavni sud iz istog razloga prethodno usvojio ustavne žalbe podnosilaca predstavke. Jedini podnosilac predstavke kojem je pravo povređeno u krivičnom postupku je u njemu imao status oštećenog.

3.33. Mitrović (pred. br. 52142/12)

Predstavka podneta: 31. 7. 2012.

Presuda doneta: 21. 3. 2017.

Relevantni član Konvencije: 5, stav 1

Ishod: povreda člana 5, stav 1

Naknada štete: nije tražena

Naknada troškova postupka: nije tražena

Rezime

Podnosilac predstavke je u dva navrata, od juna 1996. do februara 1999, a zatim od jula 2010. do novembra 2012. godine bio lišen slobode da bi izdržao kaznu od osam godina zatvora, koju su mu zbog ubistva izrekli sudovi „Republike Srpske Krajine“, entiteta uspostavljenog na teritoriji Hrvatske koji nije bio priznat kao država, ni u Saveznoj Republici Jugoslaviji ni kasnije u Srbiji. Pošto presudu kojom je osuđen na kaznu zatvora nije doneo sud u Srbiji, a nije ni priznata kao odluka suda druge države u odgovarajućem postupku, pri čemu nikakvog drugog pravnog osnova za njegovo lišenje slobode nije bilo, ESLJP je zaključio da je došlo do povrede člana 5, stav 1 Konvencije, koji zahteva da lišenje slobode bude u skladu sa zakonom.

3.34. Jovanović (pred. br. 29763/07)

Predstavka podneta: 3. 7. 2007.

Presuda doneta: 28. 3. 2017.

Relevantni član Konvencije: 6, stav 1

Ishod: povreda člana 6, stav 1

Naknada štete: 1.800 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 500 evra na ime troškova postupka

Rezime

Protiv podnosioca predstavke i 42 druge osobe je u decembru 2006. pokrenut krivični postupak (zbog navodnih nezakonitosti u radu carine), koji je u odnosu na njega obustavljen u januaru 2013, skoro sedam meseci posle završetka istrage. Na samom početku tog postupka, u pritvoru je proveo skoro šest meseci. Evropskom sudu za ljudska prava se žalio zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku iz člana 6, stav 1 i prava na delotvorno pravno sredstvo iz člana 13. Pošto je razmotrio sve dostupne materijale i cenio relevantne faktore (složenost postupka, ponašanje podnosioca predstavke i nadležnih organa tokom postupka i značaj i posledice postupka po podnosioca

predstavke), ESLJP je zaključio da je u konkretnom slučaju postupak protiv podnosioca predstavke trajao predugo i da je došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku. ESLJP je smatrao da, pošto je utvrdio povredu člana 6, stav 1, nema potrebe da odlučuje o eventualnoj povredi člana 13.

3.35. Milisavljević (pred. br. 50123/06)

Predstavka podneta: 13. 12. 2006.

Presuda doneta: 4. 4. 2017.

Relevantni član Konvencije: 10

Ishod: povreda člana 10

Naknada štete: 500 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 386 evra na ime troškova postupka

Rezime

Podnositeljka predstavke je, kao novinarka „Politike“, u krivičnom postupku bila osuđena zbog uvrede i sankcionisana sudskom opomenom, zbog teksta koji je 2003. napisala o Nataši Kandić, aktivistkinji poznatoj po zalaganju za istraživanje zločina izvršenih u oružanim sukobima tokom i posle raspada SFRJ i kažnjavanje odgovornih za njih (podnositeljki predstavke je u odvojenom postupku bilo naloženo i da plati troškove koje je u krivičnom postupku imala N. Kandić kao oštećena). Među stranama u sporu pred ESLJP nije bilo sporno da je krivična presuda predstavljala zadiranje u pravo na slobodu izražavanja, da je ono bilo zasnovano na zakonu i da je služilo legitimnom cilju zaštite prava drugih, ali je podnositeljka predstavke tvrdila da je bilo nesrazmerno u datim okolnostima, naročito zbog toga što je, kako je tvrdila, zbog krivične osude izgubila posao u „Politici“. ESLJP je, oslanjajući se na svoju raniju praksu, analizirao sadržinu celog spornog teksta i zaključio da krivična osuda podnositeljke predstavke predstavlja zadiranje u pravo na slobodu izražavanja koje nije „neophodno u demokratskom društvu“ i stoga predstavlja povredu člana 10. ESLJP je zaključio da tekst nije bio bezrazložni lični napad, da su zaključci i obrazloženje nacionalnih sudova bili manjkavi i da sama činjenica da novinari mogu biti krivično gonjeni zbog ovakvih tekstova njih lako može odvrćati od učešća u javnoj debati o pitanjima koja su značajna za društvo.

3.36. Borović i drugi (pred. br. 9162/15 i 14772/15)

Predstavke podnete: 12. 2. 2015. i 12. 3. 2015.

Presuda doneta: 11. 4. 2017.

Relevantni član Konvencije: 6, stav 1

Ishod: povreda člana 6, stav 1

Naknada nematerijalne štete i troškova postupka: po 2.300 evra dvojici podnosilaca čije je pravo povređeno u krivičnom postupku (ukupno 4.600 evra)

Rezime

ESLJP je u ovom postupku utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku u dva krivična i dva parnična postupka, koji su pred dvema instancama trajali, računajući samo deo od trenutka stupanja Konvencije na snagu u odnosu na Srbiju (od 3. marta 2004), između pet godina i osam meseci i sedam godina i četiri meseca. Zaključio je da povreda postoji uprkos tome što je Ustavni sud prethodno usvojio ustavne žalbe svih podnosilaca predstavki i dosudio im određene iznose na ime naknade štete (u visini od 100 do 700 evra) zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. ESLJP je smatrao da, uzimajući u obzir okolnosti svakog pojedinačnog slučaja, naknada koju je dosudio Ustavni sud nije dovoljna i ne predstavlja zadovoljavajuće obeštećenje za pretrpljenu povredu prava.

3.37. Krsmanović (pred. br. 19796/14)

Predstavka podneta: 5. 3. 2014.

Presuda doneta: 19. 12. 2017.

Relevantni član Konvencije: 3

Ishod: povreda člana 3

Naknada štete: 4.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 4.200 evra na ime troškova postupka

Rezime

Podnosilac predstavke je u aprilu 2003, u okviru akcije „Sablja“, sprovedene posle ubistva predsednika Vlade Srbije Zorana Đinđića, bio uhapšen zbog sumnje da je pripadao organizovanoj kriminalnoj grupi. Tvrdio je da su ga, od trenutka hapšenja, u više navrata na različite načine (prebijanjem, gušenjem, guranjem palice u analni otvor i izgladnjivanjem) zlostavljali policijski službenici. Na snimku njegovog hapšenja, prikazanom na nacionalnoj televiziji, videlo se da ima modrice na licu, a kada je primljen u Okružni zatvor u Beogradu pregledan je i tada je evidentirano da je imao duži niz povreda i da je rekao da je pretučen u policijskoj stanici.

Njegova majka je u maju 2004. podnela prijavu (tadašnjem) Generalnom inspektoratu MUP navodeći da su ga mučili pripadnici Specijalne anti-terorističke jedinice i Odeljenja za suzbijanje narkomanije Uprave kriminalističke policije. Tu prijavu je do januara 2006. četiri puta dopunjavala novim informacijama o zlostavljanju. Izgleda da je prva istražna aktivnost u vezi sa ovim prijavama bila tek krajem februara 2006, kada je podnosilac predstavke pozvan u Generalni inspektorat MUP da bi dao izjavu u vezi sa prijavama koje je poslala njegova majka. Pojedine istražne radnje u ovom slučaju preduzimali su Generalni inspektorat, javni tužilac i istražni sudija. Međutim, svi oni su svoje istrage prekinuli zbog navodnog nedostatka dokaza, bilo o zlostavljanju, bilo o nečijoj krivici.

ESLJP je primetio da su se te istrage uglavnom svodile na ispitivanje nekoliko policijskih službenika koji su učestvovali u incidentu, dok podnosilac predstavke i njegova majka nisu imali priliku da na delotvoran način učestvuju u istrazi ili da ispituju ove policijske službenike i tako dodatno potkrepe svoje optužbe. Ni u jednoj istrazi nisu identifikovani potencijalni svedoci a mere koje je trebalo da dovedu do utvrđivanja identiteta mogućih učinilaca preduzimali su policijski službenici koji su pripadali istom komandnom lancu kojem su pripadali službenici čiji postupci su istraživani. Imajući ovo u vidu, ESLJP je zaključio da je u ovom slučaju izostala delotvorna istraga, tj. da je povređen procesni aspekt člana 3, i uzgred konstatovao da je dokazano da je podnosilac predstavke bio zlostavljan dok se nalazio pod kontrolom policije (sami akti zlostavljanja ostali su van vremenske nadležnosti ESLJP jer su prethodili stupanju Konvencije na snagu u odnosu na Srbiju).

3.38. Dimović i drugi (pred. br. 7203/12)

Predstavka podneta: 11. 11. 2011.

Presuda doneta: 11. 12. 2018.

Relevantni član Konvencije: 6, stavovi 1 i 3(d)

Ishod: povreda člana 6, stavovi 1 i 3(d) u odnosu na prva dva podnosioca predstavke, nema povrede istog člana u odnosu na trećeg podnosioca.

Naknada štete: po 2.400 evra na ime nematerijalne štete prvom i drugom podnosiocu predstavke (4.800 evra ukupno)

Naknada troškova postupka: 8.100 evra na ime troškova postupka

Rezime

Podnosioci predstavke, njih trojica, bili su u martu 2010. pravornosnažno osuđeni zbog teške krađe i razbojništva, a osuđujuća presuda se zasnivala na izjavi čoveka kojeg ni u jednom trenutku nisu imali prilike da ispituju. Taj čovek je prvobitno bio okrivljen za ista krivična dela, kao njihov saizvršilac, pomenutu izjavu dao je u svojstvu okrivljenog, pred istražnim sudijom, a zatim je, zbog teške bolesti, postupak protiv njega bio razdvojen, da bi nešto kasnije umro, svega tri meseca posle početka suđenja trojici podnosilaca predstavke. Na tom suđenju, na samom njegovom početku,

pre njegove smrti, pročitana je izjava koju je dao istražnom sudiji u kojoj je trojicu podnosilaca predstavke teretio za krivična dela za koja su bili okrivljeni. Podnosioci predstavke su se protivili korišćenju te izjave, jer ju je dao kao okrivljeni, bez njihovog prisustva i bez mogućnosti da ga ispituju, i isticali da on u postupku protiv njih može biti ispitan samo kao svedok. Njihove primedbe nisu uvažene, postupak je nastavljen i okončan osuđujućom presudom protiv sve trojice, koja se zasnivala upravo na spornoj izjavi.

ESLJP je, ceneći obrazloženja presuda nacionalnih sudova i druge dokaze, zaključio da je sporna izjava jedini dokaz protiv prvog podnosioca predstavke (što je u svojoj presudi ranije naveo i Apelacioni sud u Novom Sadu, potvrđujući prvostepenu presudu) i odlučujući dokaz protiv drugog podnosioca predstavke, dok je smatrao da u odnosu na trećeg podnosioca predstavke postoji i drugi snažan dokaz (trag DNK u vozilu koje je pronađeno u blizini stvari ukradenih tokom razbojništva, odnosno teške krađe) zbog kojeg se ova izjava ne mora posmatrati kao odlučujući dokaz. Zatim je, pozivajući se na principe iz svoje ranije prakse, i to najpre iz slučajeva *Al-Khawaja i Tahery protiv Ujedinjenog Kraljevstva*,⁹ *Schatschaschwili protiv Nemačke*,¹⁰ *Seton protiv Ujedinjenog Kraljevstva*¹¹ i *Lucà protiv Italije*,¹² procenio da prvi i drugi podnosilac predstavke jesu bili žrtve povrede prava na pravično suđenje, pošto nisu imali priliku da ispituju osobu čija je izjava bila jedini ili odlučujući dokaz protiv njih, a nisu postojali drugi faktori koji bi pomogli da zbog toga u postupku ne budu hendikepirani na način koji dovodi u pitanje njegovu pravičnost. Naime, ESLJP je istakao da činjenica da je sporna izjava data pred istražnim sudijom ne može sama po sebi zameniti pravo podnosilaca predstavke da ispituju svedoka, mada jeste jedna od procesnih garancija koje treba da obezbede pravo na pravično suđenje. Dalje je primetio da, imajući u vidu tada važeće propise, nije bilo moguće načiniti video-snimak ispitivanja koji bi sudu, tužilaštvu i odbrani omogućio da posmatraju ponašanje svedoka tokom njega i da steknu utisak o njegovoj pouzdanosti. Na kraju, konstatovao je da nema naznake da su nacionalni sudovi s posebnom pažnjom pristupili pitanju pouzdanosti sporne izjave, da nisu uzeli u obzir da je ona kasnije bila povučena i da nema naznaka da su bili svesni da ovakva izjava ima manju težinu. Stoga je zaključio da je došlo do povrede prava na pravično suđenje u odnosu na prva dva podnosioca predstavke, jer je sporna izjava u njihovom slučaju bila jedini ili odlučujući dokaz.

⁹ Predstavke br. 26766/05 i 22228/06, presuda od 15. decembra 2011.

¹⁰ Predstavka br. 9154/10, presuda od 15. decembra 2015.

¹¹ Predstavka br. 55287/10, presuda od 31. marta 2016.

¹² Predstavka br. 33354/96, presuda od 27. februara 2001.

3.39. Gjini (pred. br. 1128/16)

Predstavka podneta: 12. 12. 2015.

Presuda doneta: 15. 1. 2019.

Relevantni član Konvencije: 3

Ishod: povreda člana 3

Naknada štete: 25.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 2.000 evra na ime troškova postupka

Rezime

Podnosilac predstavke, hrvatski državljani albanskog porekla, je 2008. godine proveo mesec dana u pritvoru u Kazneno-popravnog zavodu u Sremskoj Mitrovici. Uhapšen je i pritvor mu je određen zbog sumnje da je pokušao da plati putarinu falsifikovanom novčanicom od deset evra, a postupak je obustavljen posle nešto više od mesec dana, kada je veštačenjem utvrđeno da novčanica nije bila falsifikat. U predstavi se žalio da su ga tokom boravka u pritvoru teško zlostavljali pritvorenici sa kojima je delio smeštaj, na različite načine – između ostalog, batinanjem, prisiljavanjem da tokom cele noći drži noge u vodi (od čega su mu se otvorile rane), primoravanjem da peva „četničke“ i „ustaške“ pesme, da bi mu na kraju jednog dana u vodu bilo stavljeno sredstvo od kojeg je osetio nesvesticu i ubrzo zatim izgubio svest, a narednog dana je osetio bol u predelu anusa i video krv u izmetu, dok su mu pritvorenici sa kojima je boravio obrijali glavu i obrve, što je u zatvorskom kontekstu značilo da je bio silovan. Posle toga, njegov advokat je prilikom posete uočio da nešto nije u redu (sam podnosilac predstavke je bio tako prestrašen da mu nije ništa rekao) i zbog toga zamolio upravu zavoda da bude prebačen u drugu ćeliju, što se i desilo. Od tada je zlostavljanje prestalo. Za sve to vreme, tvrdio je, služba obezbeđenja je dobro znala šta se dešava ali nije ništa preduzimala da zlostavljanje spreči. Štaviše, zaposleni u toj službi su mu se neskriveno smejali kada je izvođen u šetalište na otvorenom, a imao je utisak da se prema njemu tako postupa zbog njegovog porekla i državljanstva.

U vezi sa njegovim navodima (koje nikada nije izneo u formi krivične prijave, ali ih je izneo u pritužbama koje je poslao predsedniku Republike, ministru pravde, pokrajinskom ombudsmanu i zaštitniku građana) nije bio pokrenut bilo kakav krivični postupak. U parničnom postupku koji je trajao od decembra 2009. do decembra 2013. godine je, zahvaljujući izjavama četvorice svedoka (dvojica su bili u pritvoru kada i on, jedan je bio advokat koji ga je zastupao u krivičnom postupku i posećivao ga u pritvoru, a četvrti njegov ujak koji ga je posetio u pritvoru i uočio promenu u njegovom ponašanju i tada i posle puštanja iz pritvora) i mišljenju dvojice veštaka, specijalista traumatologije i neuropsihijatrije, koji su utvrdili da je preživeo određeni fizički bol i „umanjenje opšte životne aktivnosti“ (u iznosu od 10%), uspeo da dokaže da jeste bio zlostavljan i dosuđeno mu je, na ime naknade nematerijalne štete, ukupno oko 2.350 evra. U presudama je obrazloženo da se naknada štete dosuđuje zbog umanjenja opšte životne aktivnosti i pretrpljenog straha. Posle toga je, nezadovoljan satisfakcijom koju mu je pružila ova presuda, podneo ustavnu žalbu, ali je ona u

najvećem delu odbačena, a u delu koji se odnosio na povredu prava na pravično suđenje odbijena kao očigledno neosnovana.

ESLJP je prvo zaključio da činjenica da mu je u parničnom postupku dosuđen određeni iznos na ime naknade štete nije podnosioca predstavke lišila statusa žrtve u smislu Konvencije, imajući u vidu da je dosuđeni iznos značajno manji od onog koji bi ESLJP odredio za povredu prava takve vrste. Zatim je konstatovao da postoji povreda materijalnog aspekta zabrane zlostavljanja iz člana 3, jer je zatvorsko osoblje moralo primetiti šta se dešava i reagovati na naznake da je podnosilac predstavke izložen nasilju, odnosno obezbediti mu bezbedno okruženje. U odsustvu bilo kakve zvanične istrage, za ESLJP je bilo očigledno da je povređen i procesni aspekt člana 3, a shodno svojoj ranijoj praksi istakao je da to što podnosilac predstavke nije podneo krivičnu prijavu nije državu lišilo obaveze da sprovede delotvornu istragu, jer je javni tužilac mogao sam da je pokrene, a drugi državni organi koji su imali saznanja o pritužbama podnosioca predstavke mogli su o njima da obaveste javnog tužioca.

3.40. Almaši (pred. br. 21388/15)

Predstavka podneta: 29. 4. 2015.

Presuda doneta: 8. 10. 2019.

Relevantni članovi Konvencije: 3; 6, stavovi 1 i 3(c)

Ishod: povreda procesnog aspekta člana 3, nema povrede materijalnog aspekta člana 3; nema povrede člana 6, stavovi 1 i 3(c)

Naknada štete: 3.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 3.500 evra na ime troškova postupka

Rezime

Podnosilac predstavke se žalio da je zlostavljan u policiji da bi priznao da je izvršio krivično delo za koje ga je policija sumnjičila (nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi), da država u vezi sa njegovom pritužbom nije sproveda delotvornu istragu i da mu je u krivičnom postupku koji je vođen protiv njega povređeno pravo na pravično suđenje jer je izjava koju je dao pod prinudom, i uz povredu prava na branioca po sopstvenom izboru, korišćena kao dokaz protiv njega.

On je u aprilu 2011. bio priveden po završetku pretresanja njegovog stana, tokom kojeg se odrekao prava na prisustvo branioca, i kao osumnjičeni zadržan u policiji. Tokom pretresanja stana oduzet mu je telefon i objasnio je da mu nije bilo dozvoljeno da pozove svog advokata, već mu je u policiji, pre saslušanja, postavljen branilac po službenoj dužnosti, po izboru policije. Tvrdio je da ga je, neposredno pre dolaska branioca po službenoj dužnosti, jedan policijski službenik par puta udario po licu i da je kasnije, u prisustvu tog branioca, u strahu od daljeg policijskog zlostavljanja, pri-

znao krivično delo. Tek posle toga mu je bilo dozvoljeno da pozove svoju tadašnju partnerku, a ona je zatim pozvala njegovog izabranog branioca, dala mu punomoćje i on ga je zastupao u nastavku postupka. Sutradan je izveden pred istražnog sudiju i tada se žalio da je u policiji zlostavljan, da je priznanje dao u strahu od daljeg zlostavljanja, i objasnio da se braniocu koji mu je postavljen po službenoj dužnosti nije žalio na zlostavljanje jer je sve vreme uz njih bio policijski službenik koji ga je udario. Istražni sudija ga je pitao da li mu treba lekarska pomoć i on mu je odgovorio da mu, iako oseća bol, lekarska pomoć nije potrebna. Posle saslušanja kod istražnog sudije, završenog u 15:35 19. aprila 2011, podnosilac predstavke je pušten na slobodu. Narednog jutra, u 9 sati, ipak je bio kod lekara i on je zabeležio da mu se žalio da je dobio udarac u predelu levog oka, zbog čega oseća bol i osetljivost na svetlost. Sam lekar je primetio da mu je tkivo u predelu slepoočnice i levog oka blago otečeno i osetljivo na dodir, bez promene u boji. U nastavku krivičnog postupka koji je vođen protiv podnosioca predstavke, sud je preduzimao neke mere koje bi mu mogle pomoći da utvrdi pod kakvim okolnostima je dao priznanje (osoba koja mu je bila branilac po službenoj dužnosti i istražni sudija ispitani su kao svedoci, a izjavili su da kod podnosioca predstavke nisu videli povrede), ali je odbio predloge odbrane date s tim u vezi – da kao svedoci budu ispitani njegova tadašnja partnerka, koja ga je videla kada je pušten na slobodu, i lekar koji ga je pregledao narednog jutra. Krivični sud nije zaključio da je sporno priznanje iznuđeno zlostavljanjem. Odbrana je predlagala i da se ispita da li je kod postavljanja branioca po službenoj dužnosti policija postupala u skladu sa pravilima krivičnog postupka, koja su nalagala da se branioci pozivaju i postavljaju po redosledu sa spiska koji dostavlja advokatska komora, ali je i ovaj predlog odbijen i to nije istraženo. Podnosilac predstavke je na kraju postupka bio osuđen.

ESLJP je, na početku, ocenio da je pritužba podnosioca predstavke na zlostavljanje zahtevala sprovođenje zasebne istrage, odvojene od krivičnog postupka koji se protiv njega vodio, a pošto je ona potpuno izostala to je dovelo do povrede procesnog aspekta člana 3.

Kad je u pitanju materijalni aspekt člana 3, ESLJP je zaključio da on nije povređen jer podnosilac predstavke nije uspeo da dokaže da je do zlostavljanja došlo. Obrazlažući takav zaključak, ESLJP je istakao više faktora koje je uzeo u obzir. Prvo, ukazao je na to da istražni sudija prilikom prvog saslušanja podnosioca predstavke nije primetio bilo kakve tragove zlostavljanja na njegovom licu, a nalazio se dovoljno blizu da bi ih mogao uočiti. Drugo, ESLJP je smatrao da nema medicinskih dokaza da je podnosilac predstavke, koji izgleda u trenutku kada je lišen slobode nije imao zdravstvenih problema, bio povređen u trenutku kada je pušten na slobodu, pošto je lekarski pregled tokom kojeg su mu evidentirane povrede izvršen nešto više od 17 sati kasnije, a lekar se nije izjasnio o njihovom načinu nastanka. Pošto je zauzeo takav stav, ESLJP je smatrao da u ovoj situaciji nema razloga da se teret dokazivanja prebaci na državu, tj. da se od nje zahteva da objasni kako su povrede nastale. Kako je teret dokazivanja ostao na podnosiocu predstavke, a drugih dovoljno snažnih dokaza u korist njegove optužbe nije bilo, ESLJP je smatrao da on nije uspeo da dokaže da je zaista bio zlostavljan.

Iako je podnosilac predstavke istakao da mu je korišćenjem priznanja za koje je tvrdio da je iznuđeno zlostavljanjem povređeno pravo na pravično suđenje, ESLJP se u obrazloženju svoje presude nije ni osvrnuo na ovaj argument, tako da nije objasnio zašto ovo pravo nije povređeno u

postupku u kojem se osuđujuća presuda zasnivala i na priznanju za koje postoji ozbiljna sumnja da je iznuđeno zlostavljanjem (što je sam ESLJP konstatovao, prihvatajući da je tvrdnja o zlostavljanju dovoljno uverljiva i ozbiljna da zaslužuje delotvornu zvaničnu istragu u skladu sa članom 3). U krivičnom postupku protiv podnosioca predstavke nisu razjašnjene relevantne činjenice (sud je smatrao da je nepotrebno da kao svedoci budu ispitani lekar koji je podnosioca predstavke pregledao nepun dan posle puštanja na slobodu i njegova tadašnja partnerka, koji su mogli da objasne u kakvom je stanju tada bio), tako da ova sumnja nije otklonjena. Bez obzira na to, nacionalni krivični sudovi tu sumnju nisu tumačili u korist okrivljenog, već su sporno priznanje uzeli kao dokaz protiv njega, a ESLJP u tome nije video razlog da utvrdi povredu člana 6. U drugim, sličnim slučajevima, u kojima krivični sudovi nisu na odgovarajući način ispitali okolnosti pod kojima je pribavljen dokaz za koji je okrivljeni tvrdio da je iznuđen zlostavljanjem, za ESLJP je to bilo dovoljno da zaključi da je došlo do povrede prava na pravično suđenje (vidi, na primer, njegove presude u slučajevima *Bokhonko protiv Gruzije*¹³ i *Mehmet Duman protiv Turske*¹⁴).

Dakle, ocenjujući da li je bio povređen član 6, ESLJP je razmatrao samo da li se može prihvatiti zaključak nacionalnih sudova da je jasno da je podnosilac predstavke bio implicitno prihvatio branioca postavljenog po službenoj dužnosti, prihvatajući da da izjavu u njegovom prisustvu i ne iznoseći primedbe s ovim u vezi tokom prvog saslušanja pred istražnim sudijom, i zaključio da je takav zaključak prihvatljiv, bez obzira na sve druge okolnosti na koje je podnosilac predstavke ukazivao – to što mu nije bilo dozvoljeno da upotrebi telefon kako bi pozvao svog advokata pre nego što je dao prvu izjavu policiji, to što osoba koja mu je tom prilikom bila branilac po službenoj dužnosti nikada formalno nije postavljena kao branilac i to što nema dokaza da su kod pozivanja branioca poštovana relevantna pravila (koja zahtevaju da se advokati pozivaju po redosledu sa liste koju dostavlja advokatska komora). U svom obrazloženju ESLJP se nije ni osvrnuo na tvrdnju podnosioca predstavke da mu branilac po službenoj dužnosti nije pružio delotvornu pravnu pomoć. Odluka ESLJP u pogledu člana 6 nije doneta jednoglasno – sudija Keler (Keller) je smatrala da ona nije u skladu sa njegovim ranijim stavovima (pozvala se na odluku Velikog veća u slučaju *Dvorski protiv Hrvatske*¹⁵), prema kojima su nacionalni sudovi dužni da pažljivo ispituju tvrdnju da je način postavljanja branioca imao uticaja ili doveo do toga da okrivljeni da inkriminišu izjavu na početku postupka, što u ovom slučaju nisu učinili. Uz to, ona je ukazala i na to da su nacionalni sudovi, kao i ESLJP, zaključak o tome da je podnosilac predstavke prećutno dao pristanak da ga zastupa branilac po službenoj dužnosti doneli uprkos tome što je takav pristanak navodno dat u prisustvu osobe za koju je tvrdio da ga je prethodno zlostavljala, i uprkos tome što nema nijednog direktnog dokaza da je on prihvatio konkretnog branioca.

¹³ Predstavka br. 6739/11, presuda od 22. oktobra 2020, stavovi 94-99.

¹⁴ Predstavka br. 38740/09, presuda od 23. oktobra 2018, stavovi 42-47.

¹⁵ Predstavka br. 25703/11, presuda od 20. oktobra 2015.

3.41. Purić i R. B. (pred. br. 27929/10 i 52120/13)

Predstavke podnete: 6. 5. 2010. i 17. 6. 2013.

Presuda doneta: 15. 10. 2019.

Relevantni član Konvencije: 5, stav 3

Ishod: povreda člana 5, stav 3

Naknada štete: 180 evra prvom, 120 evra drugom podnosiocu predstavke na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 1.800 evra prvom podnosiocu, na ime troškova postupka pred nacionalnim sudovima, 1.450 evra drugom podnosiocu predstavke (725 na ime troškova pred nacionalnim sudovima i isti iznos na ime troškova postupka pred ESLJP)

Rezime

Podnosioci predstavki u ovom slučaju žalili su se da im je bio neosnovano određen pritvor (prvi podnosilac je u njemu proveo nešto više od tri, a drugi podnosilac predstavke dva meseca), suprotno članu 5, stav 3. ESLJP je zaključio da su u oba slučaja nacionalni sudovi potrebu za produžavanjem pritvora cenili iz prilično apstraktne i formalističke perspektive, oslanjajući se samo na mogućnost izricanja duže kazne zatvora i prirodu krivičnog dela, što se u konkretnim slučajevima ne može smatrati „dovoljnim“ opravdanjem za pritvor.

3.42. Paunović (pred. br. 54574/07)

Predstavka podneta: 3. 12. 2007.

Presuda doneta: 3. 12. 2019.

Relevantni član Konvencije: 6

Ishod: nema povrede člana 6

Rezime

Protiv podnosioca predstavke je vođen krivični postupak zbog teškog dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja i bio je osuđen na šest meseci zatvora. Žalio se da taj krivični postupak nije bio pravičan, tvrdeći da nije imao pravo da mu sudi nepristrasan sud, objašnjavajući da je član drugostepenog veća i sudija izvestilac u Okružnom sudu u Nišu bio čovek koji je u trenutku kada je optužen bio zamenik javnog tužioca u Osnovnom javnom tužilaštvu u Aleksincu, koje je bilo nadležno za njegov slučaj.

ESLJP je ipak zaključio da postupak nije bio nepravičan jer ovaj sudija na svojoj prethodnoj funkciji u tužilaštvu nije bio angažovan u vezi sa postupkom protiv podnosioca predstavke, a nije bilo ni

indicija da je u drugostepenom postupku bio pristrasan na njegovu štetu, niti je to podnosilac predstavke tvrdio. Podsetio je na svoj raniji stav, prema kojem sama činjenica da je sudija ranije radio u javnom tužilaštvu nije dovoljan razlog da se sumnja u njegovu nepristrasnost, i konstatovao da je u konkretnom slučaju veza sudije sa javnim tužilaštvom bila neznatna i nedovoljna da dovede u pitanje nezavisnost i nepristrasnost drugostepenog suda. Podnosilac predstavke je tvrdio da je pomenuti sudija imao još jedan, poseban razlog da bude pristrasan – podnosilac predstavke je, kao poreski inspektor, inicirao prekršajni postupak protiv njegovog brata – ali ovaj argument nije koristio pred nacionalnim sudovima već ga je prvi put istakao tek pred ESLJP, i to ne u predstavci već tek kada je ona prosleđena Vladi Srbije na odgovor, tako da je ESLJP ovaj prigovor odbacio kao nedopušten.

3.43. Jevtović (pred. br. 29896/14)

Predstavka podneta: 6. 4. 2014.

Presuda doneta: 3. 12. 2019.

Relevantni član Konvencije: 3

Ishod: povreda člana 3

Naknada štete: 4.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 2.355 evra

Rezime

Podnosilac predstavke se žalio da je u više navrata zlostavljan dok se nalazio u pritvoru (u Okružnom zatvoru u Beogradu) i na izdržavanju kazne zatvora (u Kazneno-popravnom zavodu u Požarevcu) i da povodom njegovih tvrdnji o zlostavljanju nikada nije sprovedena delotvorna istraga.

Pre nego što se obratio ESLJP, podneo je ustavnu žalbu i Ustavni sud je utvrdio da je zlostavljan u četiri navrata, dva puta u pritvoru i dva puta na izdržavanju kazne, da je izostala delotvorna istraga i da je stoga došlo do povrede i materijalnog i procesnog aspekta prava na nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta (iz člana 25 Ustava). Ustavni sud mu je dosudio 1.000 evra na ime nematerijalne štete i naložio nadležnom tužilaštvu da sprovede delotvornu istragu u vezi sa poslednjim od četiri pomenuta incidenta. Međutim, Ustavni sud je, oslanjajući se na izveštaje koje je dobio od dva zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, a oni su se zasnivali na tvrdnjama zaposlenih u službi za obezbeđenje, zaključio da je upotreba sile prema podnosiocu predstavke kod svih incidenata bila opravdana (navodno zbog njegovih sukoba sa drugim pritvorenicima, zbog napada na zaposlene u službi za obezbeđenje ili zbog nepostupanja po njihovom naređenju), ali prekomerna, te se zato radilo o nečovečnom postupanju, što je bilo suprotno tvrdnjama podnosioca predstavke, koji je tvrdio da nije davao povoda za upotrebu sile već je zlostavljan isključivo zbog prirode krivičnog dela koje mu je stavljano na teret (proglašen je odgovornim za smrt trogodišnje devojčice, a stavljano mu je na

teret i delo protiv polne slobode iste žrtve), i to kontinuirano, pri čemu su u tome učestvovali i drugi pritvorenici i zaposleni u službi obezbeđenja.

ESLJP je prvo konstatovao da podnosilac predstavke, iako je Ustavni sud utvrdio da je bio žrtva povrede materijalnog i procesnog aspekta prava na nepovredivost fizičkog i psihičkog identiteta iz člana 25 Ustava (koje je ekvivalent zabrani zlostavljanja iz člana 3 Konvencije), nije izgubio status žrtve u smislu Konvencije, jer je iznos koji mu je na ime nematerijalne štete dosuđen značajno manji od onog koji bi mu za istu povredu on dosudio i zbog toga što je delotvorna istraga izostala i posle odluke Ustavnog suda. Iz ovih razloga je i utvrdio povredu materijalnog i procesnog aspekta člana 3. Kada su u pitanju činjenice slučaja, ESLJP je prihvatio zaključke Ustavnog suda – da je upotreba sile protiv podnosioca predstavke kod sva četiri incidenta bila opravdana ali prekomerna – iako su se ti zaključci zasnivali samo na izjavama zaposlenih u službi za obezbeđenje i nisu bili potkrepljeni drugim dokazima, na primer izjavama svedoka ili snimcima sa video-nadzora, a podnosilac predstavke je isticao i da je nelogično da je on izazivao incidente sukobljavajući se fizički sa drugim pritvorenicima i napadajući zaposlene u službi za obezbeđenje a da nikada za to nije odgovarao čak ni disciplinski (a napad na službeno lice nesumnjivo predstavlja i krivično delo). On je u predstavi tvrdio da je do povrede njegovog prava došlo i u samom postupku pred Ustavnim sudom, i to prava na pravično suđenje, odnosno principa jednakosti oružja, pošto ga Ustavni sud nikada nije obavestio o sadržaju dokumentacije koju je pribavljao od zavoda za izvršenje krivičnih sankcija i nije mu pružio priliku da je komentariše ili osporava njenu istinitost, pouzdanost i dokaznu snagu, a svoje zaključke o činjenicama je u pretežnoj meri zasnovao upravo na njoj. Međutim, ESLJP uopšte nije želeo da se bavi eventualnom povredom člana 6 i taj deo predstavke je zanemario. U nekim svojim kasnijim odlukama, ESLJP će u ovakvim situacijama utvrđivati povredu prava na pravično suđenje. Na primer, 2023. godine, u slučaju *Janaček protiv Češke Republike*, koji se takođe ticao pravičnosti postupka pred ustavnim sudom, ESLJP je objasnio da pravo na adversarijalni postupak garantovano članom 6 podrazumeva pravo stranaka da budu obavestene o svakom pribavljenom dokazu, podnesku ili zapažanju, da bi mogle da utiču na odluku suda, pri čemu mera u kojoj su podnesci koji nisu dostavljeni jednoj strani uticali na odluku suda nije odlučujuća sa gledišta prava podnosioca na pravično suđenje.

3.44. Dragan Petrović (pred. br. 75229/10)

Predstavka podneta: 6. 12. 2010.

Presuda doneta: 14. 4. 2020.

Relevantni član Konvencije: 8

Ishod: povreda člana 8

Naknada štete: 1.500 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 1.200 evra

Rezime

Podnosilac predstavke je tvrdio da je bio žrtva povrede prava na poštovanje privatnog i porodičnog života, objašnjavajući da je njegov stan bio pretresen na osnovu odobrenja istražnog sudije koje je bilo suviše neodređeno i bez odgovarajućeg obrazloženja, a i da je samo pretresanje izvršeno i zapisnik o njemu sačinjen proizvoljno, što daje mogućnost za različite zloupotrebe, mada on u konkretnom slučaju nije postao žrtva bilo kakvog podmetanja dokaza.

Naime, podnosilac predstavke se žalio da su vlasti od njega prikrivale pravi razlog za pretresanje, pošto je u odluci istražnog sudije bilo navedeno da će se izvršiti jer bi moglo da dovede do otkrivanja važnih dokaza u istrazi koja se vodi u vezi sa krivičnim delom, bez navođenja da se on smatra osumnjičenim za ubistvo, što je saznao tek u postupku pred ESLJP (ranije je policiji i tužilaštvu postalo jasno da nema veze sa tim ubistvom i s njim u vezi nije krivično gonjen). ESLJP je, međutim, zaključio da pretresanjem stana podnosioca predstavke nije povređen član 8, pošto su za njega postojali zakonski osnov i legitiman razlog, a smatrao je i da je naredba istražnog sudije kojom je odobreno bila dovoljno dobro obrazložena, tj. da je sadržala relevantne i dovoljne razloge za pretresanje, a i da je ono izvršeno uz odgovarajuće i delotvorne mere zaštite od bilo kakve zloupotrebe.

Osim zbog pretresanja stana, podnosilac predstavke se žalio i zbog načina na koji je od njega uzet uzorak DNK. ESLJP je, s tim u vezi, primetio da se istražni sudija u naredbi za uzimanje uzorka DNK nije pozvao na bilo koju pravnu normu, da je tada važećim Zakonikom o krivičnom postupku (iz 2001. godine) bilo predviđeno samo uzimanje uzorka krvi i „preduzimanje drugih medicinskih radnji“ koje su „neophodne radi analize i utvrđivanja drugih činjenica važnih za krivični postupak“, tj. da pravilima postupka uopšte nije bilo uređeno uzimanje uzoraka DNK, a i da u konkretnom slučaju nije bio sačinjen zapisnik, što je bilo suprotno odredbama ZKP. Stoga je zaključio da uzimanje uzorka DNK, kao zadiranje u privatnost, nije bilo zasnovano na zakonu, u smislu Konvencije, što znači da nije moglo biti u skladu sa njenim članom 8. ESLJP je u obrazloženju svoje presude ukazao i na to da su vlasti u Srbiji u novom ZKP iz 2011. godine otklonile neke nedostatke i uredile uzimanje uzoraka DNK.

3.45. Zličić (pred. br. 73313/17 i 20143/19)

Predstavke podnete: 7. 10. 2017. i 6. 4. 2019.

Presuda doneta: 26. 1. 2021.

Relevantni članovi Konvencije: 3; 6, stav 1

Ishod: povreda člana 3; nema povrede člana 6, stav 1

Naknada štete: 2.700 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 4.000 evra

Rezime

ESLJP je u ovom slučaju utvrdio da je podnosilac predstavke bio žrtva povrede zabrane zlostavljanja iz člana 3 jer je u januaru 2014. godine u stanici policije u Novom Sadu bio zlostavljan i tako nateran da potpiše potvrdu o privremenom oduzimanju predmeta u kojoj je stajalo da je kod njega pronađena kesica sa nešto više od četiri grama supstance za koju je kasnije veštačenjem utvrđeno da je kanabis (čime je povređen materijalni aspekt zabrane zlostavljanja) i zbog toga što povodom njegove prijave o zlostavljanju nije bila sprovedena delotvorna istraga (čime je povređen procesni aspekt zabrane zlostavljanja).

Pre nego što se obratio ESLJP, podnosilac predstavke je u parničnom postupku pred nacionalnim sudovima uspeo da dokaže da jeste bio zlostavljan, na osnovu njegove i izjava svedoka i izveštaja lekara i fotografija povreda (imao je kontuzije lica, oka i glave). Sudovi su u tom postupku utvrdili da je zlostavljanjem bio nateran da potpiše potvrdu o privremeno oduzetim predmetima i odredili da mu na ime pretrpljenog fizičkog bola bude isplaćeno 80.000 dinara, na ime pretrpljenog straha 70.000 dinara i 60.500 dinara na ime troškova postupka. Iako je delimično uspeo u parničnom postupku, podnosilac predstavke nije izgubio status žrtve u smislu Konvencije jer je za to potrebno da država: a) prizna povredu Konvencije, bilo izričito ili u suštini; b) pruži žrtvi zadovoljenje, ili bar mogućnost da traži i dobije obeštećenje za štetu koju je pretrpela usled zlostavljanja; i c) sprovede sveobuhvatnu i delotvornu istragu koja može dovesti do identifikovanja i – ako je to primereno – kažnjavanja odgovornih. Pošto je u ovom slučaju ocenio da je iznos koji je podnosilac predstavke dobio na ime naknade štete značajno manji od onog koji je on dodeljivao u sličnim slučajevima, a delotvorna istraga je izostala, ESLJP je zaključio da je on i dalje žrtva povrede i materijalnog i procesnog aspekta člana 3. Kad je u pitanju istraga koju je tužilaštvo sprovedo, ESLJP je državi zamerio što je okončana odlukom o odbacivanju krivične prijave koja je uglavnom zasnovana na izjavama policijskih službenika umešanih u incident a odbacuje ili zanemaruje druge dokaze – svedočenja podnosioca predstavke i njegovog prijatelja, koji je zajedno sa njim bio lišen slobode i koji je izjavio da je video njegovo zlostavljanje (istovremeno tvrdeći da je i sam bio zlostavljan), fotografije povreda i lekarske izveštaje. Pritom tužilaštvo nije dovoljno uverljivo obrazložilo zašto je izjave policijskih službenika smatralo kredibilnim, iako su mogle biti subjektivne i date u cilju izbegavanja krivične odgovornosti.

Osim zbog povrede člana 3, podnosilac predstavke se žalio na povredu prava na pravično suđenje, jer je potvrda o privremeno oduzetim predmetima koju je potpisao pod prinudom korišćena kao dokaz u krivičnom postupku u kojem je bio oglašen krivim zbog neovlašćenog držanja opojnih droga. Prema dobro ustanovljenoj praksi ESLJP, na koju je on podsetio i ovaj put, korišćenje izjave iznuđene bilo kakvim oblikom zlostavljanja, bilo da je reč o izjavi okrivljenog ili svedoka, automatski čini ceo postupak nepravičnim, bez obzira na dokaznu snagu te izjave i njen uticaj na odluku suda. Upotreba materijalnih dokaza pribavljenih mučenjem (kao najtežim oblikom zlostavljanja) takođe neizbežno čini ceo postupak nepravičnim, dok korišćenje materijalnih dokaza proisteklih iz drugih, blažih oblika zlostavljanja (nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) neće dovesti do povrede

prava na pravično suđenje samo ako se pokaže da nisu imali uticaja na ishod postupka, tj. na odluku suda o krivici i sankciji.

U ovom slučaju, ESLJP je zlostavljanje kojem je bio podvrgnut podnosilac predstavke kvalifikovao kao nečovečno i ponižavajuće postupanje, a da nije došlo do povrede prava na pravično suđenje zaključio je tvrdeći da potvrda o privremenom oduzimanju predmeta, iako nikada nije bila izdvojena iz spisa kao nesumnjivo nezakonito pribavljen dokaz, nije imala uticaja na ishod postupka, te zauzimajući stav da ona ne predstavlja izjavu već „samo formalnu pisanu potvrdu činjenice da je određena supstanca oduzeta“ koja je „dokument neodvojiv od materijalnog dokaza za koji se pokazalo da je kanabis“ (prevod naš). Oba zaključka su izuzetno sporna, na šta je ukazao sudija Bošnjak u svom izdvojenom mišljenju, u kojem je objasnio zašto se nije složio sa zaključkom većine. Prvo, kada se pogledaju obrazloženja odluka nacionalnih sudova, teško bi se mogao izvući zaključak da potvrda o oduzetim predmetima nije imala uticaja na ishod postupka. Naime, prvostepeni sud navodi: da je taj dokaz „cenio i prihvatio“ jer je potvrda „sačinjena od strane ovlašćenih lica, u propisanoj formi“, a u njenu sadržinu „nije imao razloga da sumnja“ (iako su podnosilac predstavke i njegov prijatelj s kojim je zajedno priveden uporno tvrdili da paketić sa kanabisom nije pronađen kod njih, a kasnije se pokazalo da je podnosilac predstavke pod prinudom potpisao potvrdu); zatim kaže da za njega „nije od značaja“ da li je potvrda potpisana pod prinudom, ali ipak na kraju tvrdi da to da li je paketić sa kanabisom pronađen kod okrivljenog nije utvrđivao na osnovu pomenute potvrde već iz iskaza svedoka (dvojice policijskih službenika koji su ga privedli).¹⁶ Drugostepeni sud u svom obrazloženju potvrđujući presude navodi da je krivica okrivljenog dokazana na osnovu izjava policijskih službenika, koje su potkrepljene pisanom dokumentacijom, „pre svega potvrdom o privremeno oduzetim predmetima PU Novi Sad potpisanom od strane okrivljenog“,¹⁷ a i Vrhovni sud je koristio sličnu formulaciju, ne tvrdeći da potvrda nije upotrebljena već da bi ista presuda bila doneta i bez nje. Kad je u pitanju zaključak većine sudija da potvrda o oduzetim predmetima sa potpisom okrivljenog ne predstavlja izjavu, sudija Bošnjak je ukazao na to da je ESLJP u svojoj praksi takve dokumente uvek smatrao izjavama, te da ih nikada nije tretirao kao materijalni dokaz, a na takav zaključak navodi i uporedni pregled sudske prakse nacionalnih sudova. Uz zapažanje sudije Bošnjaka, ovde možemo dodati da se u konkretnom slučaju – u kojem je podnosilac predstavke bio osuđen zbog neovlašćenog držanja opojnih droga – potpis kojim se potvrđuje da je od njega oduzeta kesica sa kanabisom može posmatrati kao *de facto* priznanje, pa je i s te strane nelogično da se potvrda ne smatra izjavom.

¹⁶ Presuda Osnovnog suda u Novom Sadu K 880/2016 od 30. 1. 2017. godine.

¹⁷ Presuda Višeg suda u Novom Sadu KŽ 1-108/17 od 11. 7. 2017. godine.

3.46. Stevan Petrović (pred. br. 6097/16 i 28999/19)

Predstavke podnete: 26. 12. 2015. i 16. 5. 2019.

Presuda doneta: 20. 4. 2021.

Relevantni članovi Konvencije: 3; 5, stavovi 1, 3 i 4; 6, stav 3(c)

Ishod: povreda procesnog aspekta člana 3, nema povrede materijalnog aspekta člana 3; nema povrede člana 5, stav 1, povreda člana 5, stavovi 3 i 4; nema povrede člana 6, stav 3(c)

Naknada štete: 6.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 2.000 evra na ime troškova pred ESLJP

Rezime

Podnosilac predstavke se žalio: da je u februaru 2013. godine bio zlostavljan u stanici policije u Zrenjaninu i da je od njega tom prilikom iznuđeno priznanje više krivičnih dela razbojništva; da povodom njegove prijave o zlostavljanju nije sprovedena delotvorna istraga; da mu je, tokom krivičnog postupka koji je protiv njega vođen zbog pomenutih razbojništava, pritvor određivan nezakonito, u suprotnosti sa članom 5 Konvencije; da mu je povređeno pravo na pravično suđenje tako što ga je, umesto branioca kojeg je sam izabrao, u jednom delu postupka u policiji i prilikom prvog saslušanja pred istražnim sudijom, zastupao branilac postavljen po službenoj dužnosti, koji mu nije pružio delotvornu pravnu pomoć i da je to po njega imalo štetne posledice.

Podnosilac predstavke je kao osumnjičeni za razbojništvo bio lišen slobode u Novom Kneževcu, gde je stanovao, i tada je kao branioca izabrao V. J. Đ, koji je bio prisutan tokom njegovog boravka u prostorijama policije u tom mestu. Policija ga je, međutim, istog dana transportovala u Zrenjanin. U postupku pred ESLJP podnosilac predstavke i V. J. Đ. su naveli da im je u stanici policije u Novom Kneževcu tada saopšteno da će u Zrenjaninu biti izvršeno samo prepoznavanje. Vlada je tvrdila da im je tada bilo rečeno da će u Zrenjaninu biti i ispitivan. Pošto je transport u Zrenjanin organizovan popodne, V. J. Đ. je objasnio da zbog umora i udaljenosti od Novog Kneževca (oko 100 km) neće poći sa podnosiocem predstavke, ali ga je savetovao da se, za slučaj da bude ispitivan u vezi sa bilo čim, brani ćutanjem. Iste večeri mu je u Zrenjaninu postavljen branilac po službenoj dužnosti, u čijem prisustvu je tada pred javnim tužiocem priznao da je izvršio više razbojništava. Tvrdio je da ga je pre dolaska branioca policija zlostavljala i naterala da prizna krivična dela, a da se slična situacija ponovila i sutradan, kada ga je policija pretukla da bi priznao različita nova razbojništva, što je i učinio, ponovo u prisustvu branioca po službenoj dužnosti. Narednog dana je izveden pred istražnog sudiju i tada se prvi put požalio da je zlostavljan i da je od njega iznuđivano priznanje, ali je ipak priznao razbojništvo zbog kojeg je priveden. Sudiji je rekao da pre saslušanja nije imao poverljiv razgovor sa braniocem. Tada mu je određen pritvor. Tom prilikom nije bio upućen na lekarski pregled da bi se utvrdilo da li je povređen. Istražni sudija će sudsko-medicinsko veštačenje naložiti tek više od 14 meseci kasnije i veštak tada neće uočiti bilo kakve povrede, a ni na osnovu medicinske dokumentacije (uglavnom sačinjene u zatvoru u kojem je podnosilac predstavke bio pritvoren) nije

mogao doći do zaključka da je povreda bilo, iako je bilo zabeleženo da se okrivljeni žalio na bolove, da su mu pregledana pluća i da je imao bronhitis.

ESLJP je, polazeći od zaključka da su pritužbe podnosioca predstavke zahtevale zasebnu zvaničnu istragu i da je ona završena u junu 2014. odbacivanjem njegove krivične prijave, primetio da je javno tužilaštvo imalo nedosledan pristup oceni dokaza, pošto je svoje zaključke zasnovalo na izjavama umešanih policijskih službenika a odbacilo je tvrdnje iz svedočenja roditelja podnosioca predstavke, koji su se drugog dana njegovog boravka u stanici policije u Zrenjaninu nalazili u njenom hodniku, ispred prostorija u kojima je on ispitivan, i koji su objasnili da su lično čuli i na trenutke (dok su vrata bila otvorena) videli da im je sin bio zlostavljan. Tužilaštvo je njih smatralo neizbežno pristrasnim svedocima, ali tako nije posmatralo umešane policijske službenike, iako su i njihove izjave mogle biti subjektivne i date da bi se izbegla krivična odgovornost. Osim toga, ESLJP je istakao propust istražnog sudije pred kojim je podnosilac predstavke bio prvi put ispitivan da odmah čim je čuo pritužbe na zlostavljanje naloži da ga pregleda lekar. Dalje, iako je podnosilac predstavke naveo da bi mogao da prepozna osobe za koje je tvrdio da su ga zlostavljale, prepoznavanje nikada nije izvršeno, a nisu kao svedoci ispitani ni lekari koji su ga posle određivanja pritvora pregledali, niti drugi (sa)okrivljeni u postupku protiv njega, koji su se u stanici policije nalazili kada i on i možda su mogli pomoći da se rasvetle relevantne okolnosti. Konačno, organi koji su vodili ovu istragu odbijali su da mu daju bilo kakve podatke o njoj sve do juna 2015. godine. Imajući sve ovo u vidu, ESLJP je zaključio da istraga nije bila delotvorna i da je došlo do povrede procesnog aspekta člana 3.

Kad je u pitanju materijalni aspekt člana 3, ESLJP je zaključio da podnosilac predstavke nije dokazao „van razumne sumnje“ da je bio zlostavljan. Iako je uzeo u obzir njegove i izjave njegovih roditelja, naveo je i druge faktore koji su ga naveli na takav zaključak – nije bilo medicinske dokumentacije koja bi potvrdila da su povrede postojale (mada ESLJP primećuje da su mogli postojati značajni nedostaci u načinu na koji su pregledi obavljeni – bar jednom su prisustvovali policijski službenici, što je moglo uticati na nalaze lekara), a braniocu po službenoj dužnosti se nije žalio da je zlostavljan, već je to prvi put pomenuo pred istražnim sudijom, koji kod njega nije primetio povrede, a tada je, doduše na donekle konfuzan način, izjavio da je morao da prizna krivična dela u strahu od dodatnog policijskog zlostavljanja ali da ne može reći da ih nije izvršio. ESLJP je svoj zaključak zasnovao i na tome što sudske medicinske veštačenjem nisu potvrđene tvrdnje podnosioca predstavke da je bio zlostavljan, iako je to veštačenje izvršeno sa više od godinu dana zakašnjenja.

ESLJP nije smatrao da je podnosilac predstavke bio uhapšen i zadržan u suprotnosti sa nacionalnim pravilima krivičnog postupka i članom 5, stav 1(c) Konvencije, ali jeste zaključio da mu je kasnije, tokom krivičnog postupka, pritvor produžavan suprotno članu 5, stav 3, jer su tokom perioda od tri godine, koliko je trajao, odluke da ostane pritvoren obrazlagane, osim u četiri navrata, uvek samo time što postoji osnovana sumnja da je u kratkom vremenskom periodu izvršio više krivičnih dela i navodnom opasnošću da će, ako bude pušten na slobodu, ponovo učiniti krivično delo, pošto je već osuđivan za krivična dela protiv imovine. I u pomenuta četiri navrata, kada su sudovi smatrali da postoje dodatni razlozi za pritvor – a navodili su da je to mogućnost da utiče na svedoke koji još nisu saslušani, da ima dokaza koje tek treba pribaviti (ne objašnjavajući o kakvim se dokazima radi i zašto su relevantni) i da veštačenje još uvek nije izvršeno – obrazloženja su im bila suviše

apstraktna i nije bilo jasno zašto ti dokazi nisu pribavljeni, kad je na domaćim vlastima da to urade. Uz to, ESLJP je zaključio da krivični postupak protiv podnosioca predstavke nije bio neuobičajeno složen i da, pri tome, njegovo trajanje ne mora korespondirati trajanju pritvora, koje je u ovom slučaju bilo neopravdano dugo, imajući u vidu da okrivljeni i njegov branilac svojim ponašanjem nisu izazivali značajnija odlaganja. ESLJP je zaključio da je bilo povređeno pravo podnosioca predstavke da pokrene postupak u kojem će o zakonitosti njegovog lišenja slobode odlučiti sud, u razumnom roku, garantovano članom 5, stav 4, jer je svoje argumente u vezi sa ovim izneo samo jednom, kada mu je pritvor prvi put određen, dok su sve ostale odluke kojima mu je pritvor produžavan donošene bez njegovog saslušanja. Vlada je tvrdila da je te argumente mogao izneti tri puta, kada je saslušan drugim povodima, ali je ESLJP rekao da bi, čak i da je to tačno, i to bilo nedovoljno za period od tri godine pritvora.

Svoj zaključak da nije bilo povrede prava na branioca po sopstvenom izboru ni prava na pravično suđenje ESLJP je obrazložio navodeći da podnosilac predstavke nije objasnio kako je to što ga je u jednoj fazi postupka zastupao branilac postavljen po službenoj dužnosti a ne njegov izabrani branilac uticalo na pravičnost postupka u celini.

3.47. Nikolić (pred. br. 15352/11)

Predstavka podneta: 10. 1. 2011.

Presuda doneta: 19. 10. 2021.

Relevantni član Konvencije: 8

Ishod: povreda člana 8

Naknada štete: 3.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 2.500 evra

Rezime

ESLJP je utvrdio povredu člana 8 zbog propusta države da na odgovarajući način primeni postojeće krivično-pravne mehanizme za zaštitu privatnog i porodičnog života podnositeljke predstavke, koja mu se obratila nezadovoljna postupanjem nacionalnih sudova u vezi sa incidentom iz marta 2006. godine u kojem ju je, prema njenim tvrdnjama, komšija, uz pomoć drugog muškarca, pretukao i naneo joj više telesnih povreda. Njene tvrdnje bile su potkrepljene izveštajima iz službe hitne pomoći (koja je tom prilikom utvrdila da je imala više povreda glave i noge i da joj je iščupano nekoliko pramenova kose). Krivični postupak koji je zbog nanošenja lakih telesnih povreda pokrenula privatnom krivičnom tužbom u aprilu 2006. obustavljen je u junu 2010. godine zbog zastarelosti. Tokom njega održana su samo četiri od deset zakazanih ročišta, pri čemu podnositeljka predstavke nije doprinosila odlaganjima, a još tokom postupka se obraćala predsednicima Drugog opštinskog suda u Beogradu i Vrhovnog suda, upozoravajući da će zbog neažurnosti nastupiti zastarelost. Iz

istog razloga se u decembru 2009. obraćala i Ustavnom sudu, tražeći od njega da spreči da dođe do zastarevanja. Ustavni sud je u decembru 2010. utvrdio da joj je bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku i da ima pravo na naknadu nematerijalne štete. Pošto joj je (posle nekoliko godina) u parničnom postupku dosuđen iznos koji je ESLJP smatrao neprimereno niskim i nije predstavljao dovoljno zadovoljenje za povredu prava, on je smatrao da je ona i dalje žrtva povrede člana 8 i presudio u njenu korist.

3.48. Kovač (pred. br. 6673/12)

Predstavka podneta: 15. 11. 2011.

Presuda doneta: 18. 1. 2022.

Relevantni član Konvencije: 5, stav 4

Ishod: povreda člana 5, stav 4

Naknada štete: po 1.000 evra obojici podnosilaca predstavke (2.000 evra ukupno)

Naknada troškova postupka: 1.000 evra (ukupno)

Rezime

Dvojica podnosilaca predstavke bili su krivično gonjeni zbog razbojništva a ESLJP je, pozivajući se na stavove koje je ranije zauzeo u slučaju *Stevan Petrović protiv Srbije*, utvrdio da im je u tom postupku, u periodu od pokretanja istrage do podizanja optužnice (koji je trajao nešto više od pet meseci u toku 2010. godine) pritvor bio produžavan suprotno članu 5, stav 4 Konvencije, pošto im sudovi koji su odlučivali o predlogu istražnog sudije da im se produži pritvor nisu omogućili da se pred njima izjasne o tom predlogu.

3.49. Novaković (pred. br. 6682/12)

Predstavka podneta: 15. 11. 2011.

Presuda doneta: 1. 2. 2022.

Relevantni član Konvencije: 5, stav 4

Ishod: povreda člana 5, stav 4

Naknada štete: 1.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 500 evra

Rezime

Kao u slučaju Kovač, ESLJP je, pozivajući se na stavove koje je zauzeo u slučaju *Stevan Petrović protiv Srbije*, zaključio da je podnosiocu predstavke bilo povređeno pravo iz člana 5, stav 4 jer mu je pritvor od pokretanja istrage do podizanja optužnice (a to je bio period od početka oktobra 2009. do početka marta 2010. godine) bio produžavan tako što ni on ni njegov branilac nisu imali prilike da se pred sudovima koji su o tome odlučivali izjasne o predlogu istražnog sudije da se pritvor produži.

3.50. Stamenković (pred. br. 30009/15)

Predstavka podneta: 13. 6. 2015.

Presuda doneta: 1. 3. 2022.

Relevantni član Konvencije: 4, stav 1 Protokola br. 7

Ishod: povreda člana 4, stav 1 Protokola br. 7

Naknada štete: nije tražena

Naknada troškova postupka: nije tražena

Rezime

ESLJP je utvrdio povredu načela *ne bis in idem* jer je podnosilac predstavke bio dva puta osuđen zbog incidenta iz decembra 2009, kada je jednu osobu udarcem u glavu oborio na zemlju – prvo u januaru 2010. u prekršajnom postupku, u kojem mu je izrečena novčana kazna, a zatim u oktobru 2012. godine u krivičnom postupku, kada mu je izrečena kazna od godinu dana zatvora (za krivično delo teška telesna povreda). Ni za ESLJP ni za strane u postupku pred njim nije bilo sporno da su i jedan i drugi postupak vođeni zbog dela koje je po svojoj prirodi krivično u smislu člana 4, stav 1 Protokola br. 7 (uzgred je ESLJP podsetio na svoje stavove u vezi sa prekršajima u pravu Srbije iz slučaja *Milenković*), a ESLJP je smatrao i da su činjenice u oba slučaja praktično iste. Uz to, primetio je da postupci ni u jednom trenutku nisu tekli istovremeno, da su dokazi prikupljeni i cenjeni i sankcije određivane u svakom postupku nezavisno od drugog, te da zbog toga između njih nije postojala dovoljno bliska veza da bi bili u skladu sa kriterijumom uspostavljenim u vezi sa članom 4, stav 1 Protokola br. 7 (u slučaju *A i B protiv Norveške*¹⁸).

¹⁸ Predstavke br. 24130/11 i 29758/11, presuda od 15. novembra 2016.

3.51. Gaši i drugi (pred. br. 24738/19)

Predstavka podneta: 30. 4. 2019.

Presuda doneta: 6. 9. 2022.

Relevantni član Konvencije: 10

Ishod: nema povrede člana 10

Rezime

Podnosioci predstavke su novinari i aktivisti u civilnom društvu koji su se ESLJP obratili nezadovoljni reakcijom javnog tužilaštva u vezi sa serijom članaka i emisija iz maja i juna 2016. godine u kojima su (bez ikakvih dokaza) optuživani da učestvuju u pripremama za ubistvo predsednika Vlade, izazivanje haosa, u radikalizaciji protesta protiv vlasti, te da se pripremaju za „obojevu revoluciju“, nasilno zauzimanje institucija i izazivanje konflikta sa policijom i pristalicama vladajuće partije, a sve u saradnji sa Evropskom unijom i Sjedinjenim Američkim Državama. Jedan od tih članaka, objavljen na internet stranici lista „Informer“, imao je preko stotinu komentara čitalaca, a u nekima od njih podnosioci predstavke nazivani su izdajnicima, plaćenicima, potkupljivim, „prodanim dušama“, ekstremistima, a čitaoci su, između ostalog, pozivali na to da budu „obeleženi kao domaći izdajnici do kraja života“ ili uhapšeni, a bilo je i komentara koji su sugerisali da bi mogli biti na meti nasilja.

Podnosioci predstavke su objasnili da su se posle takvih napada na njih osećali ugroženo i da su ih videli kao način progona zbog drugačijeg političkog mišljenja, pa su zato podneli krivičnu prijavu protiv autora ovih članaka i emisija i urednika medija koji su ih emitovali zbog rasne i druge diskriminacije i povrede ravnopravnosti. U njoj su naveli da su tim člancima i televizijskim emisijama bili progonjeni organizacije i pojedinci zbog zalaganja za jednakost, pri čemu su se u njima širile ideje i teorije koje izazivaju mržnju, diskriminaciju i nasilje protiv grupa ljudi na osnovu njihove religije, nacionalnosti i drugih ličnih karakteristika, posebno zbog drugačijeg političkog mišljenja. Po nalogu višeg javnog tužioca, policija je zatim ispitala podnosiocima predstavke, autora jednog članka i urednika portala koji je taj članak preneo, a tužilac je skoro godinu dana kasnije, na osnovu njihovih izjava, odbacio krivičnu prijavu, navodeći da ne postoje osnovi sumnje da su prijavljene osobe izvršile krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti, ali iznoseći zapažanje da bi se možda moglo raditi o uvredi, koja se goni po privatnoj tužbi.

Uzimajući u obzir sadržaj članaka i emisija, kao i sadržaj krivične prijave, ESLJP je naveo da nije ubeđen da odluka nadležnog tužioca (da odbaci krivičnu prijavu) „nije zasnovana na prihvatljivoj oceni relevantnih dokaza“ (prevod naš). Zapažio je i da podnosioci predstavke nisu podneli privatnu tužbu zbog uvrede, niti su pokušavali da iskoriste druga pravna sredstva koja bi, prema njegovom mišljenju, mogla biti delotvorna kada treba zaštititi pravo na slobodu izražavanja. Naveo je da je Vlada priložila obimnu sudsku i drugu praksu u prilog tezi da su podnosiocima stajala na raspolaganju delotvorna pravna sredstva, uključujući tužbu u parničnom postupku zbog govora mržnje i naknadu štete, zahtev da odgovore na navode iz tekstova ili emisija ili da traže njihovu ispravku, te mere koje se mogu zahtevati od Regulacionog tela za elektronske medije. Nije smatrao da takva

sredstva nisu delotvorna, a uzgred je napomenuo i da, iako su podnosioci predstavke naveli da su se osećali ugroženo, niko od njih nije trpeo nasilje. Na kraju, iako je istakao da podnosioci nisu iskoristili neka pravna sredstva koja je on smatrao delotvornim, ESLJP njihovu predstavku nije odbacio kao neprihvatljivu već je doneo odluku o suštini stvari, zaključujući da nije došlo do povrede člana 10 Konvencije.

3.52. Radonjić i Romić (pred. br. 43674/16)

Predstavka podneta: 28. 6. 2016.

Presuda doneta: 4. 4. 2023.

Relevantni član Konvencije: 5, stavovi 3 i 4

Ishod: povreda člana 5, stavovi 3 i 4

Naknada štete: po 1.000 evra svakom podnosiocu (ukupno 2.000 evra) na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: zahtev odbijen

Rezime

Podnosioci predstavke žalili su se da im je, u okviru krivičnog postupka koji je protiv njih vođen zbog ubistva novinara Slavka Ćuruvije 1999. godine, pritvor bio određen bez osnova, u suprotnosti sa članom 5, stav 3 Konvencije. Zbog toga su se prethodno obraćali i Ustavnom sudu, koji je utvrdio da je njihov pritvor, koji je trajao od 14. 1. 2014. do 6. 7. 2017. godine (kada im je umesto njega određena mera zabrane napuštanja stana), u početku bio osnovan (do 3. aprila 2015), ali da posle toga nadležni sudovi nisu dali relevantne i dovoljne razloge kojima bi opravdali njegov nastavak. Međutim, Ustavni sud je odbio njihov zahtev za naknadu nematerijalne štete, smatrajući da to što je utvrdio povredu prava predstavlja dovoljnu satisfakciju.

ESLJP se, kada je u pitanju osnovanost pritvora, složio sa Ustavnim sudom, ali je upravo zbog izostanka naknade nematerijalne štete smatrao da njegovom odlukom povreda prava nije otklonjena i da podnosioci predstavke i dalje jesu žrtve povrede Konvencije. ESLJP je utvrdio i povredu člana 5, stav 4 jer Ustavni sud nije dovoljno ažurno odlučivao o ustavnoj žalbi podnosilaca predstavke (odluku je doneo posle više od dve i po godine), a istakao je da veliki broj predmeta pred njim ne može biti opravdanje za neprimereno duge postupke, kao što je bio ovaj, te da je na državi da organizuje svoj pravni sistem tako da sudovima omogući da postupaju u skladu sa zahtevima iz Konvencije.

3.53. Kolompar (pred. br. 34167/15)

Predstavka podneta: 20. 6. 2015.

Presuda doneta: 26. 9. 2023.

Relevantni član Konvencije: 6, stav 1

Ishod: povreda člana 6, stav 1

Naknada štete: nije dosuđena, presuda dovoljna satisfakcija

Naknada troškova postupka: 4.500 evra

Rezime

ESLJP je zaključio da je podnositeljki predstavke bilo povređeno pravo na pravično suđenje jer se osuđujuća krivična presuda protiv nje zasnivala samo na izjavi oštećene koju je dala na glavnom pretresu, kada je tvrdila da prepoznaje okrivljenu kao osobu koja je izašla iz njenog dvorišta na dan kada joj je nestao novac iz kuće, dok nijedan drugi dokaz nije ukazivao na nju kao učinioca krivičnog dela. Takvom prepoznavanju prethodilo je nezakonito prepoznavanje u policiji – oštećenoj su, umesto fotografija više lica, pokazane samo fotografije okrivljene – pa je zapisnik o njemu bio izdvojen kao nezakonit dokaz još pre glavnog pretresa. Pošto je konstatovao da je i prepoznavanje na glavnom pretresu izvršeno bez procesnih garancija propisanih za tu radnju u Zakoniku o krivičnom postupku (oštećenoj je pokazana samo okrivljena, u tom svojstvu), a imajući u vidu da nijedan drugi dokaz nije mogao da potkrepi optužbu (nije bilo nikakvih materijalnih, odnosno forenzičkih dokaza, niko od saslušanih komšija oštećene nije video okrivljenu u blizini njene kuće, a jedini svedok koji je tu video dve nepoznate žene nije prepoznao okrivljenu kao jednu od njih; okrivljena je uporno tvrdila da nikada nije bila u mestu u kojem je krađa izvršena), ESLJP je izjavu oštećene smatrao nepouzdanim dokazom, a zatim primetio da su, u takvoj situaciji, nacionalni sudovi postupili u suprotnosti sa dva osnovna principa krivičnog postupka: 1) tim da je na tužiocu da krivicu okrivljenog dokaže van razumne sumnje; 2) principom *in dubio pro reo*, koji zahteva da se svaka sumnja u pogledu pouzdanosti dokaza tumači u korist okrivljenog.

3.54. Bošnjački (pred. br. 37630/19)

Predstavka podneta: 25. 6. 2019.

Presuda doneta: 30. 4. 2024.

Relevantni član Konvencije: 6, stav 1

Ishod: povreda člana 6, stav 1

Naknada štete: 2.000 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 1.800 evra

Rezime

ESLJP je utvrdio da je podnosiocu predstavke, koji je bio prekršajno kažnjen zbog nepropisnog parkiranja, bilo uskraćeno pravo na pristup sudu pošto mu je bio odbijen zahtev za sudske odlučivanje o prekršajnom nalogu, podnet na osnovu Zakona o prekršajima, s obrazloženjem da nije potpisao prekršajni nalog na mestu naznačenom za to. Kako je podnosilac predstavke za ovaj prekršaj bio kažnjen sa samo 5.000 dinara, Vlada je tvrdila da predstavku treba odbaciti jer on nije pretrpeo značajnu štetu u smislu člana 35, stav 3(b) Konvencije. Međutim, ESLJP je smatrao da je pitanje pristupa sudu u krivičnim stvarima od posebnog značaja za valjano funkcionisanje i pravičnost krivično-pravnog sistema i da, shodno tome, ovaj slučaj treba da uzme u razmatranje. Kada je to učinio, konstatovao je da je bilo nesporno da je podnosilac predstavke želeo da o prekršajnom nalogu odlučuje sud i zaključio da je odbijanje njegovog zahteva samo zbog toga što nije potpisao prekršajni nalog predstavljalo preterani formalizam. Pre nego što je ESLJP doneo odluku u ovom slučaju, Ustavni sud je promenio svoj stav o ovoj stvari, takođe smatrajući da su dotadašnji njegovi i stavovi prekršajnih sudova predstavljali preterani formalizam.

3.55. Antić (pred. br. 41655/16)

Predstavka podneta: 21. 7. 2016.

Presuda doneta: 20. 6. 2024.

Relevantni član Konvencije: 34

Ishod: povreda člana 34

Naknada štete: 1.200 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: zahtev odbijen

Rezime

ESLJP je utvrdio da je povređen član 34 Konvencije jer je podnosilac predstavke 2016. godine bio izručen Sjedinjenim Američkim Državama uprkos tome što je on tri dana ranije odredio privremenu meru i Srbiji naložio da zaustavi postupak izručenja dok ne odluči o njegovoj predstavi.

3.56. Yaylalı (pred. br. 15887/15)

Predstavka podneta: 25. 3. 2015.

Presuda doneta: 17. 9. 2024.

Relevantni član Konvencije: 1 Protokola br. 1

Ishod: povreda člana 1 Protokola br. 1

Naknada štete: 7.620 evra na ime materijalne štete; nije tražena naknada nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 1.000 evra

Rezime

Podnosiocu predstavke, koji je na putu iz Holandije ka Turskoj 2013. godine prolazio kroz Srbiju, na granici je bilo oduzeto osam zlatnih narukvica, koje je u Holandiji legalno kupila njegova supruga, zbog toga što carinskim službenicima nije prijavio da ih nosi sa sobom. Zatim mu je u prekršajnom postupku zbog toga bila izrečena novčana kazna od 55.000 dinara (tada oko 665 evra), što je bilo ispod zakonom određenog minimuma za tu vrstu prekršaja, pošto je prekršajni sud utvrdio niz olakšavajućih okolnosti i konstatovao da državi nije pričinjena ozbiljna šteta. Međutim, istovremeno je izrekao zaštitnu meru oduzimanja robe kao predmeta prekršaja, na osnovu tadašnjeg Carinskog zakona, tako da su mu narukvice trajno oduzete.

ESLJP je, oslanjajući se na svoje ranije zauzete stavove u vezi sa pravom na mirno uživanje imovine iz člana 1 Protokola br. 1, zaključio da je na ovaj način došlo do povrede tog prava, jer je oduzimanje narukvica smatrao merom nesrazmernom učinjenom prekršaju. ESLJP je konstatovao da prenos zlata preko teritorije Srbije nije bio zabranjen, da nije postojalo ograničenje u pogledu količine koja se može preneti, da zlato nije krijumčareno, da nije korišćeno za bilo kakvu kriminalnu aktivnost niti je iz takve aktivnosti proisteklo, da je bilo zakonito stečeno i da nije bilo nikakvih naznaka da podnosilac predstavke namerava da ga koristi za bilo kakvu nezakonitu aktivnost (objasnio je da ga je poneo da bi ga, ako to bude potrebno za kupovinu porodične kuće u Turskoj, tamo prodao). Drugim rečima, ništa nije ukazivalo na to da su vlasti u Srbiji oduzimanjem narukvica sprečile neku nezakonitu aktivnost, poput pranja novca, trgovine drogom ili utaje poreza. ESLJP je objasnio da zadiranje u pravo na imovinu, da bi bilo srazmerno i u skladu sa Konvencijom, mora odgovarati ozbiljnosti dela koje sankcioniše, što ovde nije bio slučaj. Primetio je da je i nacionalni prekršajni sud rekao da nije nastupila značajna šteta, da je značajno umanjena kazna za prekršaj odgovarajuća i da ima željeni odvraćajući i kazneni efekat i u slučaju konkretnog okrivljenog sprečava buduće povrede zakona. Pošto je važeći Carinski zakon propisivao obavezno oduzimanje imovine, ESLJP je istakao da je u drugim slučajevima već ukazivao na to da obavezno oduzimanje imovine može nacionalne organe sprečiti da ocene pojedinačne okolnosti svakog slučaja i srazmernost takve mere.

3.57. Mitić (pred. br. 59711/21)

Predstavka podneta: 25. 11. 2021.

Presuda doneta: 24. 10. 2024.

Relevantni član Konvencije: 6, stav 1

Ishod: povreda člana 6, stav 1

Naknada štete: 4.200 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 250

Rezime

ESLJP je utvrdio da je podnosiocu predstavke bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku jer je krivični postupak koji je vođen protiv njega trajao jedanaest godina i devet meseci, a nije postojala nijedna činjenica kojom bi se takvo trajanje postupka moglo opravdati, bez obzira na to što se radilo o vrlo složenom slučaju sa više okrivljenih i obimnim dokaznim materijalom.

3.58. Dimović i drugi (pred. br. 40238/16)

Predstavka podneta: 21. 6. 2016.

Presuda doneta: 19. 11. 2024.

Relevantni član Konvencije: 6, stav 1

Ishod: povreda člana 6, stav 1

Naknada štete: po 900 evra svakoj od četiri podnositeljke predstavke (ukupno 3.600 evra) na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: nije dosuđena

Rezime

ESLJP je utvrdio da je podnositeljicama predstavke, koje su bile osuđene zbog teške krađe, bilo povređeno pravo na pravično suđenje jer im, u postupku po žalbi, Apelacioni sud u Novom Sadu nije dostavio odgovor javnog tužioca na njihovu žalbu, te o njemu nisu imale prilike da se izjasne. Vlada je tvrdila da podnositeljke predstavke nisu pretrpele bilo kakvu značajnu štetu, pošto se drugostepeni sud, koji je za njih tri umanjio kazne zatvora izrečene u prvostepenom postupku, a u slučaju četvrte izrekao istu kaznu, u svojoj presudi nije oslanjao na bilo kakve činjenice ili pravna zapažanja iz žalbe javnog tužioca, ali je ESLJP smatrao da su one, kao okrivljene u krivičnom postupku, imale pravo i interes da budu obaveštene o svim zapažanjima i dokazima koje je iznosila druga strana. ESLJP je naveo da ni odsustvo izričite norme nacionalnog prava koja bi od drugostepenog suda zahtevala da okrivljenom omogućí da se izjasni o podnescima javnog tužioca u vezi sa žalbom ne

može biti opravdanje za propust Apelacionog suda da podnositeljka predstavke dostavi pisani odgovor javnog tužioca na njihovu žalbu pre nego što je odlučio o žalbama.

3.59. Lakatoš i drugi (pred. br. 43411/17)

Predstavka podneta: 29. 5. 2017.

Presuda doneta: 14. 1. 2025.

Relevantni članovi Konvencije: 3; 6, stav 1

Ishod: povreda člana 3 u odnosu na četvrtog podnosioca predstavke; povreda člana 6, stav 1 u odnosu na svu četvoricu podnosilaca predstavke

Naknada štete: po 3.500 evra prvom, drugom i trećem podnosiocu, 8.500 evra četvrtom podnosiocu predstavke (ukupno 19.000 evra), svima na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: po 4.665 evra prvom i drugom podnosiocu predstavke, 10,505 evra trećem podnosiocu predstavke, 6.985 evra četvrtom podnosiocu predstavke (ukupno 26.820 evra)

Rezime

ESLJP je utvrdio da je u odnosu na svu četvoricu podnosilaca predstavke bilo povređeno pravo na pravično suđenje u krivičnom postupku u kojem su osuđeni za više razbojništava, pošto su u njemu korišćena priznanja dvojice od njih data policiji pod prinudom, posle zlostavljanja. U odnosu na svu četvoricu bilo je povređeno i pravo na suđenje u razumnom roku, i to u postupku pred Ustavnim sudom, koji je o njihovim ustavnim žalbama odlučio posle četiri godine i devet meseci, pri čemu se trajanje postupka nije moglo opravdati ni njegovom složenošću ni ponašanjem podnosilaca. ESLJP je utvrdio i da je četvrti podnosilac predstavke bio zlostavljan a da država nije povodom toga sprovela delotvornu istragu (javni tužilac je odbacio njegovu krivičnu prijavu a da nije ispitao ni njega ni policijske službenike na koje je on ukazivao kao odgovorne za zlostavljanje, iako je bilo jasno da je imao povrede, pri čemu podnosioca nije ni obavestio o odluci da odbaci krivičnu prijavu).

3.60. Simić (pred. br. 9172/21)

Predstavka podneta: 25. 12. 2020.

Presuda doneta: 14. 1. 2025.

Relevantni član Konvencije: 8

Ishod: povreda člana 8

Naknada štete: nije dosuđena, presuda dovoljna satisfakcija

Naknada troškova postupka: 800 evra

Rezime

Podnosiocu predstavke je pravo na privatni i porodični život bilo povređeno jer je u krivičnom postupku koji je bio vođen protiv njega (i završio se osuđujućom presudom) bilo odobreno i zatim produžavano prisluškivanje njegovog telefona tako što Viši sud u Zrenjaninu, koji je tu meru odobrio, nije ponudio suštinsko objašnjenje zašto istraga nije mogla biti sprovedena korišćenjem drugih sredstava ili zašto bi upotreba takvih sredstava bila otežana u konkretnim okolnostima. ESLJP je prihvatio da je prisluškivanje, kao mera kojom se zadire u privatnost okrivljenog, imalo uporište u zakonu i služilo legitimnom cilju, ali je smatrao da je u postupku u kojem je odobreno izostala odgovarajuća analiza njegove srazmernosti (cilju koji se njime želeo postići).

3.61. Radanović (pred. br. 27794/16)

Predstavka podneta: 10. 6. 2016.

Presuda doneta: 4. 3. 2025.

Relevantni član Konvencije: 6, stav 1

Ishod: povreda člana 6, stav 1

Naknada štete: 900 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 1.500 evra

Rezime

ESLJP je utvrdio da je podnosiocu predstavke bilo povređeno pravo na pravično suđenje jer mu Apelacioni sud u Novom Sadu, koji je odlučivao o njegovoj žalbi na prvostepenu osuđujuću presudu zbog oštećenja tuđe stvari (kojom mu je izrečena sudska opomena) nije dostavio odgovor javnog tužioca na njegovu žalbu, te zbog toga nije imao mogućnost da se, ako bi procenio da je to potrebno, izjasni o stavovima javnog tužioca. Slično kao u gore pomenutom slučaju *Dimović i dr. iz 2024.* (pred. br. 40238/16), Vlada je tvrdila da povrede prava nije bilo jer se drugostepeni sud u svojoj presudi (kojom je potvrdio prvostepenu) nije pozivao na zapažanja javnog tužioca iz odgovora na žalbu okrivljenog, ali je ESLJP smatrao da to nije relevantno i da je podnosilac predstavke imao legitiman interes da dobije zapažanja tužioca i, ako bi smatrao da je to potrebno, da svoj komentar o njima.

3.62. Ali (pred. br. 4662/22)

Predstavka podneta: 21. 1. 2022.

Presuda doneta: 25. 3. 2025.

Relevantni članovi Konvencije: 3; 34

Ishod: povreda člana 3; povreda člana 34

Naknada štete: 9.800 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: nije tražena

Rezime

Podnosilac predstavke je državljani Bahreina koji je početkom novembra 2021. bio uhapšen u Srbiji na osnovu poternice Interpola. Bahrein je tražio njegovo izručenje jer je u toj zemlji 2013. godine bio osuđen na kaznu doživotnog zatvora zbog proizvodnje, upotrebe i posedovanja eksplozivnih naprava, ugrožavanja javne sigurnosti i oštećenja državne i privatne imovine, na osnovu tamošnjih propisa o terorizmu. On je objašnjavao da je tamo gonjen i osuđen iz političkih razloga, kao pripadnik manjinske (šiitske) verske grupe, politički i radnički aktivista i da su ga vlasti u Bahreinu, kada su tamo počeli protesti protiv njih, stavile na svoju listu aktivista, zbog čega je strahovao za život i 2011. godine napustio tu zemlju. Pred sudovima koji su u Srbiji odlučivali o njegovom izručenju tvrdio je da je u Bahreinu osuđen za dela koja nije učinio, da se tamo svi politički aktivisti smatraju teroristima i da na suđenjima nemaju pravo na odbranu i da bi, ako bi bio izručen Bahreinu, tamo bio prvo mučen pa ubijen.

Pošto su sudovi u Srbiji, a zatim i ministar pravde, odobrili njegovo izručenje, koje je izvršeno u februaru 2022, a da nijednog trenutka nisu procenjivali pretili li mu u Bahreinu opasnost od postupanja suprotnog zabrani zlostavljanja iz člana 3 Konvencije, uzeli u obzir situaciju u Bahreinu i njegove lične prilike (a postojalo je obilje materijala, čiji je sadržaj ESLJP prikazao u ovoj presudi, koji su ukazivali na to da vlasti u Bahreinu muče i na druge načine zlostavljaju zatvorenike, naročito političke aktiviste, kojima se ne sudi pravično, pri čemu je postojao izveštaj u kojem je opisivano i da je sam podnosilac predstavke još 2007. bio hapšen i surovo zlostavljan), niti mu pružili priliku da dokaže svoje tvrdnje da bi izručenje predstavljalo rizik da bude zlostavljan, iako je on više puta rekao da ima dokumente i fotografije kojima bi to mogao učiniti, ESLJP je utvrdio da je došlo do procesne povrede člana 3.

Kako je Srbija podnosioca predstavke izručila uprkos tome što je ESLJP odredio privremenu meru nalažući joj da to ne čini dok on ne donese konačnu odluku, na taj način je došlo i do povrede člana 34 Konvencije.

3.63. Lubarda i Milanov (pred. br. 6570/19 i 43604/19)

Predstavke podnete: 22. 1. 2019. i 2. 8. 2019.

Presuda doneta: 29. 4. 2025.

Relevantni član Konvencije: 6, stavovi 1 i 3(d)

Ishod: povreda člana 6, stavovi 1 i 3(d)

Naknada štete: po 1.000 evra svakom podnosiocu predstavke na ime nematerijalne štete (ukupno 2.000 evra)

Naknada troškova postupka: prvom podnosiocu nije dosuđena, 2.765 evra drugom podnosiocu predstavke

Rezime

ESLJP je utvrdio da je obojici podnosilaca predstavke bilo povređeno pravo na pravično suđenje jer im u prekršajnom postupku nije bilo omogućeno da ispituju svedoke na čijim izjavama su se zasnivale presude kojima su kažnjeni za saobraćajne prekršaje. U oba slučaja bile su izrečene novčane kazne, uz zabranu upravljanja vozilom u određenom periodu i kaznene poene, ali su novčane kazne, ako ne bi bile plaćene, mogle biti pretvorene u kaznu zatvora. Svedoci koje podnosioci ovih predstavki nisu imali priliku da ispituju bili su policijski službenici koji su dali izjave pred sudom, ali ni podnosioci predstavke ni njihovi advokati nisu bili pozvani na ta ročišta, iako su izričito zahtevali da im prisustvuju.

ESLJP je primetio: da su izjave policijskih službenika bile odlučujuće za ishod postupaka; da je za podnosioca predstavki prilika da im postavlja pitanja bila od suštinskog značaja; da u spisima predmeta nema naznaka da su nacionalni sudovi ove izjave cenili pažljivije zbog toga što su date tako da odbrana nije mogla da im postavlja pitanja; štaviše, tim izjavama, koje nisu bile testirane ispitivanjem u kontradiktornom postupku, dato je puno poverenje jer su bile u skladu sa pisanim izveštajima policije, iako se podnosioci predstavki nisu sa njima slagali. Imajući sve to u vidu, ESLJP je zaključio da sama činjenica da je podnosiocima predstavke bila data mogućnost da u prekršajnom postupku iznesu svoju verziju događaja nije bila dovoljna da nadomesti hendikep nastao time što nisu mogli da ispituju svedoke. Na kraju, ESLJP je naveo da obrazloženje prekršajnih sudova da okrivljene nisu pozvali da prisustvuju ročištima na kojima su svedočili policijski službenici zbog efikasnosti i ekonomičnosti postupka ne može biti prihvatljivo i da to ne može biti razlog da se odbrani uskrati pravo da ispituje svedoke.

3.64. Raduk (pred. br. 13696/23)

Predstavka podneta: 15. 3. 2023.

Presuda doneta: 6. 5. 2025.

Relevantni član Konvencije: 6, stav 1

Ishod: povreda člana 6, stav 1

Naknada štete: nije dosuđena, presuda dovoljna satisfakcija

Naknada troškova postupka: nije tražena

Rezime

Podnosilac predstavke je bio osuđen zbog primanja mita na osnovu dokaza pribavljenih *de facto* korišćenjem prikrivenog islednika i simulovanog posla (jedna osoba mu je, kao carinskom službeniku, ponudila novac u zamenu za izvesne usluge u vidu nezakonitog postupanja, što je on prvo odbio ali ipak, posle ubeđivanja, kasnije prihvatio), ali su te radnje sprovedene bez odobrenja suda koje zahtevaju pravila Zakonika o krivičnom postupku. Tvrdio je da je u tako sprovedenoj operaciji bio žrtva povrede prava na pravično suđenje jer je bio podstaknut da izvrši krivično delo, koje bez takvog delovanja *de facto* prikrivenog islednika (tačnije agenta provokatora) ne bi učinio, što je, shodno praksi ESLJP, u suprotnosti sa Konvencijom. Uz to, tvrdio je da je do povrede istog prava došlo i zbog toga što nacionalni sudovi nisu na odgovarajući način razmatrali njegov prigovor u vezi sa ovim.

Pošto su nacionalni sudovi utvrdili da je podnosilac predstavke sam, preko posrednika, stupio u kontakt sa osobom koja će joj kao *de facto* prikriveni islednik dati mito, ESLJP nije mogao zaključiti da li ga je policija podstakla da izvrši krivično delo. Zbog toga se usredsredio na pitanje da li su bile primenjene procesne garancije koje, shodno članu 6, treba da prate primenu ovakvih istražnih mera. Zaključio je da Zakonik o krivičnom postupku na jasan i predvidiv način uređuje odobravanje, sprovođenje i nadzor nad posebnim dokaznim radnjama i zahteva da ih odobri sud, a kako on to nije učinio, legitimnost cele operacije je od početka bila sporna i podnosilac predstavke je bio izložen riziku da postane žrtva upotrebe agenta provokatora, koju Konvencija ne dopušta. Zato je zaključio da je došlo do povrede člana 6.

3.65. Nikolić (pred. br. 21155/22)

Predstavka podneta: 1. 4. 2022.

Presuda doneta: 3. 6. 2025.

Relevantni član Konvencije: 3

Ishod: povreda člana 3

Naknada štete: 1.800 evra na ime nematerijalne štete

Naknada troškova postupka: 2.100 evra

Rezime

Podnosilac predstavke se ESLJP žalio na to da je 16. novembra 2012, kao maloletnik, bio doveden u policijsku stanicu u Bačkom Petrovcu i ispitivan kao osumnjičeni za krađu i da je tom prilikom bio zlostavljan tako što su ga policijski službenici šutirali u stomak i udarali u glavu, usled čega je izgubio svest i pao. Iz policijske stanice je odveden u dečiju bolnicu u Novom Sadu i istog dana je, pod opštom anestezijom, operisan. U medicinskoj dokumentaciji bilo je navedeno da je operisan zbog uklještenih preponskih kila. Osim zbog zlostavljanja u policiji, ESLJP se žalio i zbog toga što istraga koja je bila sprovedena povodom njegove krivične prijave, koju je podneo 7. februara 2013, nije bila delotvorna.

ESLJP je, podsećajući na svoj princip da podnosioci koji tvrde da su zlostavljani to moraju dokazati „van razumne sumnje“, odlučio da predstavku u delu koji se odnosi na navodno zlostavljanje odbaci kao očigledno neosnovanu, obrazlažući to time što u medicinskoj dokumentaciji koju je podnosilac predstavke dostavio nije bilo dokaza o tome da je imao vidljive povrede, a bilo je navedeno da kila koja mu je lečena nije bila izazvana povredom.

Kada je u pitanju procesni aspekt člana 3, ESLJP je utvrdio da je istraga koju je vodilo javno tužilaštvo, a koja je završena odbacivanjem krivične prijave, bila nedelotvorna, i to iz više razloga: nije bila dovoljno ažurna, tj. postojala su odlaganja koja se ne mogu opravdati (na primer, u prvih dve godine i skoro deset meseci, jedina preduzeta radnja bilo je saslušanje prijavljenih policijskih službenika, u periodu od 28. novembra 2016. do 16. oktobra 2018. godine nije bilo nikakvih aktivnosti, a cela istraga je trajala preko osam godina i četiri meseca); u prvoj fazi nije bila nezavisna jer ju je tada vodila policija u Bačkom Petrovcu, čiji službenici su bili osumnjičeni; podnosilac predstavke, kao oštećeni, nije u nju bio uključen na odgovarajući način jer je ispitan tek posle više od tri godine i osam meseci od spornog događaja i nije imao procesnu ulogu u postupku te nije mogao da učestvuje u istražnim radnjama u meri neophodnoj da bi zaštitio svoje legitimne interese.

Treba napomenuti da ESLJP u svojoj odluci nije spomenuo neke činjenice koje su mogle biti od značaja za njegovu kvalifikaciju povrede Konvencije, a prikazane su u odluci Ustavnog suda u ovom slučaju.¹⁹ Naime, podnosilac predstavke je romske nacionalnosti i u svojoj ustavnoj žalbi (koju je podneo zajedno sa maloletnim bratom i njihovim stricem, koji su takođe tvrdili da su istom prilikom zlostavljani u policiji) naveo je da su ga policijski službenici, dok su ga tukli, vređali na nacionalnoj osnovi i od njegovog brata tražili da im javlja ko od Roma krade i šta (uzgred, tvrdili su i da im nijednog trenutka nije bilo saopšteno zašto su dovedeni u policiju, a iako su bili maloletni saslušavani su bez branioca). U svojoj ranijoj praksi, ESLJP je isticao da države, u situaciji kada postoji sumnja da je nasilje prema nekome bilo inspirisano njegovom stvarnom ili pretpostavljenom rasnom, etničkom, verskom pripadnošću ili seksualnom orijentacijom, shodno zabrani diskriminacije iz člana 14 Konvencije, imaju obavezu da istraže da li je ono bilo motivisano mržnjom prema grupi kojoj navodna žrtva pripada i da li je takva pripadnost imala uticaja na sporno postupanje. U skladu s tim, u situa-

¹⁹ Predmet UŽ-10205/2018, odluka od 17. 6. 2021.

cijama u kojima je postojala ovakva sumnja a istraga nije zadovoljavajuću pažnju posvetila takvom potencijalnom motivu, ESLJP je u više slučajeva utvrđivao da su istovremeno bili povređeni procesni aspekt člana 3 i član 14 Konvencije (vidi, na primer, presude u slučajevima *M. F. protiv Mađarske i Škorjanec protiv Hrvatske*, u kojima su postojale naznake da je postupanje prema žrtvama bilo inspirisano mržnjom prema Romima, *Milanović protiv Srbije*, gde je žrtva pripadala maloj verskoj zajednici, ili *Antayev i dr. protiv Rusije*, gde su žrtve bile čečenske nacionalnosti). U ovom slučaju ESLJP nacionalnu, odnosno etničku pripadnost podnosioca predstavke izgleda nije uzeo u obzir.

3.66. Aksüngür i drugi (pred. br. 69080/13, 67091/14, 3997/15, 20444/15 i 23307/15)

Predstavke podnete: 17. 6. 2013, 29. 9. 2014, 31. 12. 2014, 20. 4. 2015. i 4. 5. 2015.

Presuda doneta: 24. 6. 2025.

Relevantni član Konvencije: 1 Protokola br. 1

Ishod: povreda člana 1 Protokola br. 1

Naknada štete: 53.000 evra podnosiocu prve predstavke, 20.000 evra podnosiocu druge predstavke, 14.800 evra podnosiocu treće predstavke, 14.425 evra podnosiocu četvrte predstavke, 25.020 evra podnosiocu pete predstavke (ukupno 127.245 evra), sve na ime materijalne štete

Naknada troškova postupka: po 1.700 evra prvom, drugom i trećem podnosiocu, po 1.750 evra četvrtom i petom podnosiocu predstavke (ukupno 8.600 evra)

Rezime

Svi podnosioci predstavki su prolazili kroz Srbiju na putu iz Nemačke ka Turskoj ili obrnuto i tom prilikom im je bio oduzet novac, na osnovu Zakona o deviznom poslovanju i shodno njemu donetoj odluci Narodne banke Srbije, koji od svih nerezidenata zahtevaju da, u slučaju da nose više od 10.000 evra, pri ulasku u zemlju to prijave carinskim službenicima, pri čemu kršenje te obaveze predstavlja prekršaj za koji je propisana novčana kazna i zahteva izricanje zaštitne mere oduzimanja novca. Propisano je da će se novac oduzeti u celosti ali, izuzetno, oduzimanje može biti delimično ako „pobude ili druge okolnosti pod kojima je prekršaj izvršen ukazuju da nije opravdano da se predmet oduzme u celini“. U slučaju jednog podnosioca oduzimanje je bilo delimično (53.000 od pronađenih 93.000 evra), ostalima su pronađeni iznosi iznad 10.000 evra oduzeti u potpunosti. Svi su kažnjeni prekršajno i izrečene su im novčane kazne, a sudovi su za sve konstatovali više olakšavajućih okolnosti (to što se ne radi o težem prekršaju, to što nisu ranije kažnjavani, pošteno ponašanje u postupku, činjenicu da nisu poznavali pravila, da su prekršaj izvršili iz nepažnje, tj. nehata ili lične i porodične prilike).

ESLJP je, kao i u drugim slučajevima u kojima ceni da li je neko ograničavanje prava na imovinu u formi njenog oduzimanja bilo u skladu sa Konvencijom, razmatrao da li je ono: a) bilo zasnovano na zakonu; b) služilo legitimnom cilju; c) bilo srazmerno.

Kada je u pitanju prvi kriterijum, ESLJP nije posmatrao samo primenjive odredbe nacionalnih propisa već je analizirao i relevantnu sudsku praksu, uključujući odluke Ustavnog suda, te zaključio: ne samo da su propisi neprecizni u svojim ključnim elementima već je i relevantna sudska praksa, uključujući onu Ustavnog suda, nedosledna i stoga ne čini primenu ovih propisa dovoljno predvidivom; osim toga, ni propisi ni sudska praksa ne sužavaju polje diskrecije i tako ne pružaju odgovarajuću zaštitu od arbitrarnosti. ESLJP je stoga naveo da ima „snažne sumnje“ u pogledu toga da li je bio ispunjen kriterijum predvidivosti i zaključio da ostavlja otvorenim pitanje zakonitosti (mere oduzimanja novca).

Razmatrajući da li je oduzimanje novca služilo legitimnom cilju, ESLJP je naveo da u konkretnim okolnostima, gde nisu postojale bilo kakve naznake da je oduzeti novac bio nezakonitog ili sumnjivog porekla, niti da je bio stečen u Srbiji ili da su njegovi vlasnici nameravali da u njoj ostane, sumnja da je oduzimanje moglo služiti nekom od ciljeva na koje je Vlada ukazivala u ovom postupku – sprečavanju pranja novca i drugih kriminalnih aktivnosti ili sprečavanju prekomernog priliva stranog novca i stabilnosti tržišta deviza.

Ceneći srazmernost primenjene mere oduzimanja novca, ESLJP je prvo uočio da su za sve podnosiocce predstavke oduzeti iznosi bili značajni, da su bili kažnjeni samo zbog neprijavlivanja da nose novac i da je šteta koju je država zbog toga mogla pretrpeti bila malog značaja: nisu izbegavali carine ili poreze, izazvali odliv kapitala u stranoj valuti nastalog u Srbiji ili bilo kakvu materijalnu štetu – neprijavlivanjem iznosa koji su imali Srbiji bi uskratili samo saznanje da će te sume proći kroz njenu teritoriju. Pored toga, domaće vlasti propustile su da, u svakom pojedinačnom slučaju, na odgovarajući način ocene srazmernost i na uverljiv način pokažu zašto su izrečene sankcije bile neophodne.

Uzimajući u obzir sve ove faktore, ESLJP je zaključio da su nacionalni sudovi, uključujući Ustavni sud, propustili da suštinski analiziraju kakve sankcije su neophodne u svakom pojedinačnom slučaju, uzimajući u obzir namere izvršilaca prekršaja, poreklo novca i druge relevantne faktore, kao i da pojasne pravila dokazivanja koja su primenjivali. Shodno tome, zaključio je da je došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

3.67. Çobantur Turizm Ticaret ve Nakliyat Ltd. Şti. (pred. br. 32398/19)

Predstavka podneta: 10. 6. 2019.

Presuda doneta: 24. 6. 2025.

Relevantni član Konvencije: 1 Protokola br. 1

Ishod: povreda člana 1 Protokola br. 1

Naknada štete: nije dosuđena (zahtev nije podnet u skladu sa Poslovnikom ESLJP)

Naknada troškova postupka: nije dosuđena (zahtev nije podnet u skladu sa Poslovnikom ESLJP)

Rezime

Predstavku je podnelo preduzeće kojem je u Srbiji 2017. godine bio oduzet kamion jer je njegov vozač bio osuđen zbog krijumčarenja ilegalnih migranata. Preduzeće je u krivičnom postupku koji se vodio protiv vozača imalo status oštećenog i protivilo se oduzimanju vozila, ali je sud, shodno članovima 87 i 350 Krivičnog zakonika, zaključio da ono mora biti oduzeto, bez obzira na to da li je vlasnik na bilo koji način umešan u krivično delo (u ovom slučaju nije bio). S tim se složio i Ustavni sud. Podnosilac predstavke je tvrdio da je takvo oduzimanje imovine nepravilno i nesrazmerno u smislu člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Za ESLJP nije bilo sporno da mera bezbednosti oduzimanja predmeta iz Krivičnog zakonika ima uporište u zakonu i legitimni cilj, pa je zato razmatrao samo da li je u konkretnom slučaju bila srazmerna i da li su nacionalni propisi podnosiocu predstavke uopšte pružali priliku da zaštiti svoju imovinu pred nadležnim organima.

Uočio je da se podnosilac predstavke u zakonom predviđenim postupcima, uključujući i onaj pred Ustavnim sudom, protivio oduzimanju vozila, ali zapravo nije bilo delotvornog sredstva kojim bi mu ono moglo biti vraćeno, iako je imao priliku da svoj slučaj iznese pred nadležne organe i iako nije bilo indicija da je preduzeće bilo umešano u krivično delo, da je znalo za vozačeve ilegalne aktivnosti niti da je bilo nesavesno u pogledu nadzora nad upotrebom vozila. ESLJP nije prihvatio argument Vlade da je to što je podnosilac predstavke imao priliku da iznese svoje argumente pred nacionalnim sudovima bilo dovoljno da ga zaštiti od nediskriminatorne prirode ove mere zaštite (nacionalni sudovi, uključujući i Ustavni sud, tumačili su Krivični zakonik tako da je oduzimanje predmeta obavezno, bez obzira na savesnost vlasnika), niti argument da je delotvornu mogućnost da nadoknadi materijalnu štetu imao u postupku u kojem bi tužio vozača. Podsetio je na svoje ranije zauzete stavove prema kojima se tužba za naknadu štete u ovakvim situacijama ne može smatrati sredstvom koje savesnim vlasnicima daje dovoljnu mogućnost da dobiju zaštitu pred nacionalnim vlastima, pošto se može desiti da je lice odgovorno za krivično delo insolventno.

Zanimljivo je da je ESLJP odbio zahtev podnosioca predstavke za nadoknadu materijalne štete, s obrazloženjem da je iznet prerano, odnosno da nije podnet u skladu sa članom 60 Poslovnika

Suda. Iz obrazloženja presude ESLJP ne vidi se da je zahtev za naknadu štete imao bilo koju manu osim toga što nije podnet u roku datom za odgovor na zapažanja Vlade u vezi sa meritumom stvari, kao što je propisano u pravilu 60, stav 2 Poslovnika, već ranije, u samoj predstavi. Ako je tako, moglo bi se reći da je odbijen tumačenjem Poslovnika koje izgleda kao preterani formalizam, ma kako ustaljeno bilo. Naime, nejasno je koji bi cilj ili načelo postupka pred ESLJP mogli biti opravdanje da se odbije zahtev koji je bio jasno određen i nije zakasnio. Svrha pomenutog pravila (da se zahtev za naknadu štete podnosi u roku datom za odgovor na zapažanja Vlade o meritumu) može biti samo u tome da se spreči da se zahtevi podnose posle tog roka i nema razloga da se jasan zahtev podnet ranije smatra nepravilnim. Uz to, pravilo 60 Poslovnika u stavu 3 predviđa da zahtev koji nije podnet u skladu sa pravilima iz stavova 1 i 2 može (ali ne mora) biti odbijen u celosti ili delimično. U situacijama poput ove, gde je od početka postupka pred ESLJP jasno da je suština predstavke u zahtevu za naknadu materijalne štete, ovakvo odbijanje tog zahteva deluje nespojivo sa principom ESLJP da zaštita prava iz Konvencije treba da bude praktična i delotvorna a ne teorijska i iluzorna.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

347.951:341.645(4)"2004/2025"
340.142:343(497.11)

PREGLED presuda Evropskog suda za ljudska prava koje se odnose na oblast kaznenog prava u Srbiji / Žarko Marković. - Beograd : Misija OEBS-a u Srbiji, 2025 (Beograd : Jovšić printing centar). - 101 str. ; 28 cm

Tiraž 300.

ISBN 978-86-6383-126-1

1. Марковић, Жарко, 1982- [priređivač, sakupljač]

а) Европски суд за људска права (Стразбур) -- Пресуде -- 2004-2025 б) Судска пракса -- Кривично право -- Србија

COBISS.SR-ID 176595721